

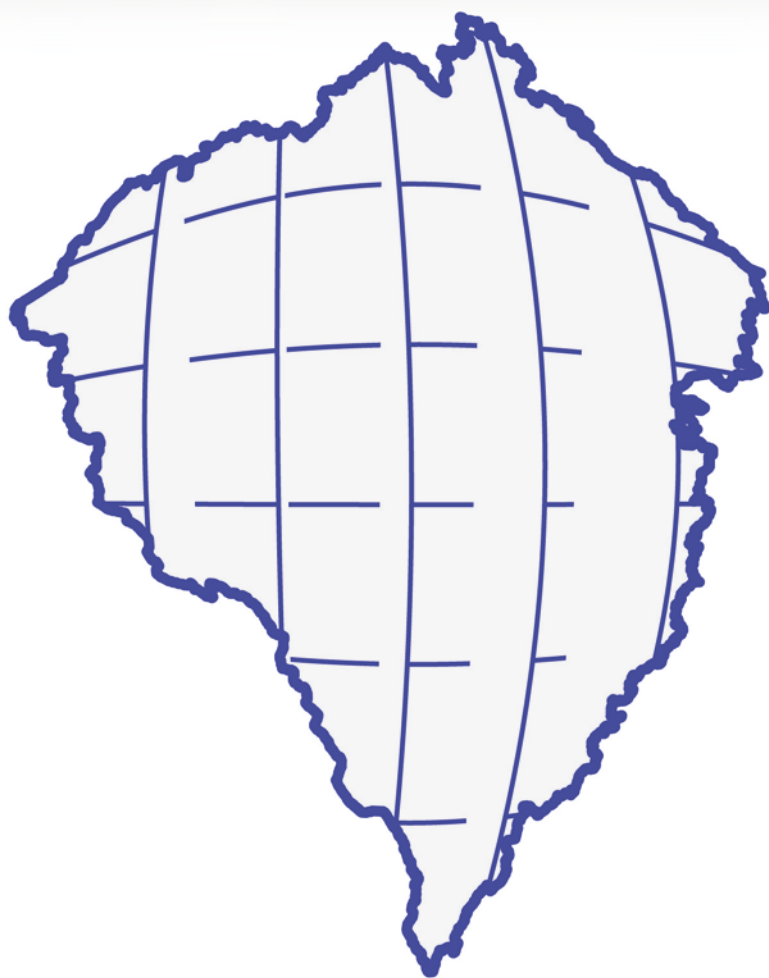
## **PŘÍLOHA Č. 4**

**Strategie rozvoje Plzeňského kraje 2020**

návrh říjen 2012



# STRATEGIE ROZVOJE PLZEŇSKÉHO KRAJE 2020





# STRATEGIE ROZVOJE PLZEŇSKÉHO KRAJE 2020



**Regionální rozvojová agentura  
Plzeňského kraje, o.p.s.**

## **Tým zhotovitele:**

Ing. Filip Uhlík – Regionální rozvojová agentura Plzeňského kraje, o.p.s.

Ing. Pavel Beneš – Regionální rozvojová agentura Plzeňského kraje, o.p.s.

RNDr. Emil Chochole, CSc.

Mgr. Miroslav Pešík – Útvar koncepce a rozvoje města Plzně

Mgr. Michal Musil – Integra Consulting, s.r.o.

Mgr. Jan Martínek – Centrum pro komunitní práci západní Čechy

## Obsah:

Úvod .....	3
1 Analytická část .....	4
1.1 Obyvatelstvo, bydlení a osídlení .....	4
1.1.1 Vývoj počtu obyvatel .....	4
1.1.2 Struktura obyvatel – lidské zdroje .....	5
1.1.3 Bydlení .....	6
1.1.4 Osídlení .....	8
1.2 Občanská vybavenost .....	9
1.2.1 Vzdělávání .....	9
1.2.2 Sociální péče .....	10
1.2.3 Zdravotnictví .....	11
1.2.4 Kultura .....	12
1.2.5 Sport, volný čas, rekreace, cestovní ruch .....	13
1.2.6 Spolupráce s občanským sektorem .....	14
1.2.7 Bezpečnost .....	15
1.3 Ekonomika .....	16
1.3.1 Struktura hospodářství .....	16
1.3.2 Vnější ekonomické vztahy .....	17
1.3.3 Výkonnost ekonomiky .....	17
1.3.4 Trh práce .....	18
1.3.5 Výzkum a vývoj .....	19
1.3.6 Veřejné rozpočty .....	21
1.4 Doprava .....	23
1.4.1 Silniční doprava .....	24
1.4.2 Koncentrace dopravních problémů v Plzni .....	27
1.4.3 Železniční a veřejná doprava .....	29
1.4.4 Ostatní druhy dopravy .....	31
1.5 Technická infrastruktura .....	32
1.5.1 Vodní hospodářství .....	32
1.5.2 Energetika .....	36
1.6 Životní prostředí .....	37
1.6.1 Odpady .....	37
1.6.2 Ovzduší .....	38
1.6.3 Voda v krajině .....	39
1.6.4 Příroda a krajina .....	41
1.6.5 Půda .....	42
1.6.6 Hluk .....	43
1.7 SWOT analýza .....	44
2 Strategická část .....	45
2.1 Východiska strategie Plzeňského kraje .....	45
2.2 Globální cíl .....	46
2.3 Strategické cíle .....	46
2.4 Specifické cíle a opatření .....	47
2.4.1 Pro strategický cíl: Zlepšit pozici kraje z hlediska ekonomické výkonnosti v rámci ČR .....	47
2.4.2 Pro strategický cíl: Zvýšit počet a kvalitu nových pracovních míst .....	48
2.4.3 Pro strategický cíl: Zvýšit migrační přírůstek obyvatel s důrazem na mladé a kvalifikované .....	48

2.4.4	Pro strategický cíl: Přizpůsobit vzdělávací nabídku rozvojovým potřebám kraje .....	48
2.4.5	Pro strategický cíl: Zajistit rozvoj a funkčnost dopravních sítí kraje .....	49
2.4.6	Pro strategický cíl: Rozšířit IDS kraje a zvýšit jeho atraktivitu pro uživatele .....	49
2.4.7	Pro strategický cíl: Zlepšit dostupnost a kvalitu služeb občanské vybavenosti.....	50
2.4.8	Pro strategický cíl: Zvýšit atraktivitu kraje pro cestovní ruch.....	50
2.4.9	Pro strategický cíl: Posílit infrastrukturu pro ochranu životního prostředí .....	51
2.4.10	Pro strategický cíl: Zachovat a rozvíjet ekologické funkce krajiny .....	51
3	Implementace, financování a vyhodnocování strategie.....	53
3.1	Úvod .....	53
3.2	Nositel a gestor Strategie .....	53
3.3	Řídící struktura implementace Strategie .....	53
3.4	Základní pravidla a procesy řízení implementace .....	54
3.5	Proces řízení změn Strategie .....	54
3.6	Plán řízení rizik.....	55
3.7	Systém monitorování naplňování cílů Strategie.....	55
3.8	Plán spolupráce a komunikace.....	56
3.9	Plán financování implementace Strategie.....	58
3.10	Časový plán implementace Strategie .....	60
	Použité podklady .....	61
	Přílohy	

## Úvod

Strategie rozvoje Plzeňského kraje do roku 2020 je zpracována jako jeden z výstupů testování Metodiky pro přípravu veřejných strategií (Ernst and Young, 2012). Zadavatelem úkolu bylo Ministerstvo financí ČR, partnerem realizace se stal Plzeňský kraj. Hlavním přínosem modelu je praktické uplatnění některých moderních metod přípravy strategických dokumentů ve veřejném sektoru. Zpracovatelem byl tým vedený Regionální rozvojovou agenturou Plzeňského kraje, o.p.s. Zpracování modelu Strategie probíhalo v období květen – říjen 2012. Dílčí výstupy byly projednávány v rámci Pracovní skupiny složené ze zástupců odborů Krajského úřadu Plzeňského kraje. Dokument Strategie nebyl ve svém návrhu schvalován v orgánech Plzeňského kraje.

V rámci zahájení prací na Strategii byla sestavena vstupní zpráva. Jejím hlavním přínosem byl přehled nejpalčivějších problémů Plzeňského kraje. Analytická část Strategie navazuje na předem zpracované koncepce a analýzy na krajské i státní úrovni. Kromě aktualizace dat byly pro vybrané oblasti zpracovány podrobnější analýzy a rozborů (tzv. primární analýzy). Ty byly zaměřeny na oblasti dopravy, vodního hospodářství, demografického vývoje, sociálních služeb ve vazbě na stárnutí populace, výzkumu a vývoje, veřejných rozpočtů a ochrany životního prostředí s důrazem na kvalitu povrchových vod. Důvodem pro jejich zpracování byla závažnost tématu a nedostatek aktuálních informací umožňujících formulaci závěrů. Hodnocení jevů a trendů bylo nejčastěji prováděno pomocí srovnávacích analýz jednotlivých krajů v ČR. Tam, kde nebylo možno použít číselné vyjádření poznatků (z důvodu chybějících statistických dat), byla využita stanoviska odborníků.

Analytická část byla završena analýzou SWOT. V průběhu zpracování Strategie bylo vytvořeno pět oborových SWOT analýz (pro všechny řešené oblasti). Dokument Strategie obsahuje shrnující SWOT analýzu, která vznikla jako soubor nejzávažnějších tvrzení dle hodnocení, které provedli členové Pracovní skupiny.

Strategickou část uvozuje formulace rozvojové vize – globálního cíle. Jeho návrh v modelové Strategii reflektuje aktuální ekonomické změny, čímž se odlišuje od vize stanovené v platném Programu rozvoje Plzeňského kraje, který byl schvalován v roce 2008. Formulace strategických a specifických cílů respektuje vazbu na globální cíl. Zpracovány byly i sady indikátorů cílového stavu v roce 2020 pro účely vyhodnocování úspěšnosti Strategie.

Implementační část se věnuje základním organizačním předpokladům provádění Strategie a pouze rámcově uvádí představu o zajištění finančních zdrojů. Strategie rozvoje Plzeňského kraje do roku 2020 je modelem komplexní územní rozvojové strategie. Její rozpracování by mělo být předmětem Programu rozvoje Plzeňského kraje, který je pořizován dle zákona o podpoře regionálního rozvoje č. 248/2000 Sb. Využití Strategie se předpokládá mj. i v souvislosti s přípravou rozvojových programů regionální politiky EU a ČR v období 2014 – 2020.

Za účinnou spolupráci děkujeme pracovníkům Krajského úřadu Plzeňského kraje. V rámci Pracovní skupiny se na zpracování Strategie rozvoje Plzeňského kraje 2020 významně podíleli: Ing. arch. Miloslav Michalec, vedoucí odboru regionálního rozvoje, Mgr. Martin Plíhal, vedoucí odboru životního prostředí, Ing. Jaroslav Vejprava, vedoucí odboru dopravy a silničního hospodářství, JUDr. Jaroslava Havlíčková, vedoucí odboru školství, mládeže a sportu, Ing. Karel Hladký, vedoucí odboru ekonomického, Ing. Alena Svobodová, vedoucí odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu, Mgr. Filip Zapletal, vedoucí odboru sociálních věcí, Mgr. Jan Karásek, vedoucí odboru zdravotnictví a další pracovníci Krajského úřadu Plzeňského kraje.

# 1 Analytická část

## 1.1 Obyvatelstvo, bydlení a osídlení

### 1.1.1 Vývoj počtu obyvatel

Na základě porovnání výsledků Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) z let 2001 a 2011 je možné konstatovat, že Plzeňský kraj patřil v posledních 10 letech k populačně nejrychleji rostoucím krajům v rámci ČR po Praze a Středočeském kraji (viz tabulka 1 v příloze). Při podrobnějším pohledu je však patrné, že populační vývoj kraje nebyl v letech 2000-2011 jednoznačný. Do roku 2005 počet obyvatel stagnoval (kolem 550 tisíc). Následně se do roku 2010 zvýšil o více než 22 tisíc (o 4 %). Od té doby počet obyvatel kraje opět stagnuje.

Prognóza ČSÚ (bez migrace) ukazuje, že do roku 2020 se počet obyvatel kraje sníží jen mírně (-3,3 tisíce). Pak je však nutno očekávat prudší pokles počtu obyvatel a po roce 2030 by se jejich počet bez vlivu migrace vrátil na hodnotu kolem 550 tisíc (vše viz graf 1 v příloze).

#### ***Migrace***

Na změny ve vývoji populace působily především ekonomické důvody, neboť hlavním zdrojem růstu počtu obyvatel byla migrace podpořená ekonomickým růstem. Akutní nedostatek pracovních sil v době vrcholící konjunktury zvýšil migrační přírůstek kraje až téměř na 8 tisíc v roce 2008 (viz graf 2 v příloze). Následně došlo k prudkému poklesu migračního salda a v roce 2010 Plzeňský kraj obyvatele migrací nepatrně ztratil (-244), když počet vystěhovalých překročil 5 tisíc.

Také z hlediska zdrojů migračního salda byl pro Plzeňský kraj rok 2010 odlišný. Poprvé za celé období 2000-2010 kraj ztrácel migrací vůči ostatním krajům ČR (téměř 1 tisíc obyvatel). Celkový výsledek migrace v roce 2010 mírně zlepšila migrace zahraniční, která má v Plzeňském kraji kladné saldo od roku 2005 a v letech 2005 až 2009 její podíl na saldu migrace převažoval (viz graf 3 v příloze).

Souhrnně za celé sledované období 2000-2010 Plzeňský kraj ztrácel obyvatele jen vůči Praze (výjimkou byl pouze rok 2008). Naopak nejvíce kraj získával z Karlovarského a z Ústeckého kraje a překvapivě i z krajů vzdálenějších (Moravskoslezský, Jihomoravský a Pardubický). V roce 2010 však Plzeňský kraj ztrácel obyvatele nejen vůči Praze, ale i Středočeskému, Jihomoravskému, Královéhradeckému a Jihočeskému kraji (vše viz tabulka 2 v příloze). To naznačuje spolu s poklesem zahraniční migrace oslabování atraktivity Plzeňského kraje z ekonomických důvodů (omezená nabídka volných pracovních míst). Vývoji migrace, vč. důvodů a dalších souvislostí je nutné věnovat pozornost i nadále.

#### ***Přirozený pohyb***

Přirozená měna, tedy rozdíl počtu narozených a zemřelých, se na celkových změnách počtu obyvatel Plzeňského kraje podílela v období 2000-2010 menší měrou (viz tabulka 3 v příloze), přesto i v tomto období proběhly změny s významným vlivem především na věkovou strukturu populace. V letech 2001-2009 v kraji nebývale rostl počet narozených ze 4,8 tisíc na 6,4 tisíc (o více než  $\frac{1}{3}$  - viz graf 2 v příloze). Příčinou byla realizace odkládaného rodičovství silných ročníků i zvýšení porodnosti, zřejmě také v důsledku ekonomického oživení. Důsledkem je aktuální přetlak zájemců o předškolní zařízení.

Pozitivním výsledkem tohoto vývoje počtu narozených bylo po delší době dosažení přírůstku Plzeňského kraje přirozenou měnou v letech 2007-2010 (viz graf 2 v příloze). Ročně se však jednalo pouze o přírůstek 400 až 600 obyvatel. V současné době již probíhá pokles počtu

narozených, který by měl podle prognózy ČSÚ pokračovat do roku 2030 setrvalým tempem až na 4,2 tisíce narozených (viz graf 4 v příloze).

### **1.1.2 Struktura obyvatel – lidské zdroje**

#### ***Věková struktura***

Uvedené změny v přirozeném pohybu obyvatel, především v počtu narozených, se významně promítají do věkové struktury populace. Z důvodu poklesu porodnosti v 90. letech a prodlužování délky života se ve věkové struktuře obyvatel Plzeňského kraje budou minimálně do roku 2020 uplatňovat 3 hlavní vývojové trendy:

1. kolísání počtů obyvatel ve věku počátečního vzdělávání,
2. pokles počtu a stárnutí produktivní složky obyvatel,
3. stárnutí populace.

Tyto změny mají velmi vážný dopad na využití kapacit občanské vybavenosti (vzdělávací, zdravotnická a sociální zařízení a služby), ale především na disponibilní kapacitu pracovní síly v regionu s dopady na důchodový systém, resp. zatížení obyvatel v produktivním věku. Vzhledem k závažnosti tématu a jeho souvislostem se budeme vývojem věkové struktury populace zabývat podrobněji.

Podle výsledků SLDB 2011 měl Plzeňský kraj 5. nejvyšší podíl poproduktivního obyvatelstva k předproduktivnímu (index stárí – viz tabulka 3 v příloze). Pozitivem byl pomalejší růst tohoto poměru, zřejmě díky migraci. Demografická prognóza ČSÚ (bez migrace) předpokládá, že růst populace v poproduktivním věku bude i nadále pokračovat. Zároveň mírně poroste v Plzeňském kraji také počet obyvatel do 14 let, ale jen do roku 2020. Oba tyto nárůsty se dějí na úkor produktivní složky populace. Ta do roku 2008 rostla, ale v následujícím období bude setrvale klesat (viz graf 5 v příloze).

Podle této prognózy se mezi roky 2010 a 2020 sníží počet obyvatel Plzeňského kraje ve věku 20-64 let o 34 tisíc, tj. téměř o desetinu. Ještě závažnější jsou strukturální změny obyvatel v produktivním věku. K největšímu poklesu dojde ve skupině 20-39 let, a to o více než 40 tisíc obyvatel (o 23 %). Poroste pouze věková skupina 40 až 49 let (viz graf 6 v příloze).

Tento propad mladší části pracovní síly se bude na trhu práce jen velmi obtížně nahrazovat v potřebném rozsahu migrací (migrační přírůstek více než 3 tisíce obyvatel ročně) a může do značné míry omezit rozvojové možnosti Plzeňského kraje. Zvláště pokud podobný vývoj čeká i ostatní kraje ČR. Sousední Bavorsko již dnes pociťuje akutní nedostatek pracovních sil a situaci řeší i získáváním pracovních sil z ČR.

Počet obyvatel Plzeňského kraje v nejstarší věkové skupině (80 a více let), u nichž se předpokládá největší potřeba využití sociálních a zdravotnických služeb, poroste mezi roky 2012 a 2020 pomaleji (o 17 %). Po tomto roce však růst podstatně zrychlí a během dalších 15 let se počet této skupiny obyvatel kraje zdvojnásobí (viz graf 7 v příloze).

Poměrně velké změny v počtech narozených v Plzeňském kraji v posledních 20 letech značně rozkolísaly počty obyvatel ve věku počátečního vzdělávání. Pokles počtu potenciálních žáků (o 30 %) se aktuálně nejvíce dotýká středních škol a potrvá až do roku 2020. Podobný pokles však již začal také ve věkové skupině odpovídající studiu na VŠ. Naopak počet dětí ve věku 3-5 let bude kulminovat v letech 2013-2014. Také nárůst počtu žáků na základních školách o více než 10 tisíc v krátkém období mezi roky 2011 a 2020 se nemusí obejít bez problémů (vše viz graf 8 v příloze).

Uvnitř kraje jsou poměrně značné rozdíly ve věkové struktuře populace, které vyplývají z historického vývoje (viz mapa 1 v příloze). Nejstarší populace je na Plzeňsku a dále v jihovýchodní části kraje. Nejmladší populace je na severozápadě Plzeňského kraje, zde lze však očekávat rychlejší tempo stárnutí v nadcházejícím období.

### ***Vzdělanostní struktura***

Plzeňský kraj prochází stejným procesem jako všechny kraje ČR, tj. postupným zvyšováním vzdělanosti populace. Zvyšuje se podíl obyvatel starších 15 let s úplným středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním, přesto obyvatelé s výučním listem měli ještě v roce 2011 největší podíl v Plzeňském kraji i v průměru ČR. V Plzeňském kraji je struktura vzdělanostních skupin podobná struktuře v ČR. Výrazněji se liší pouze u dvou skupin. Kraj má vyšší podíl osob se středoškolským vzděláním bez maturity (34,5 %, 32,8 %), ale nižší podíl osob s vysokoškolským vzděláním (10,4 %, 12,4 %).

Závažnější je však vývoj postavení kraje podle vzdělanosti v posledním desetiletí. Podle podílu vysokoškoláků klesl Plzeňský kraj (zatím podle předběžných výsledků SLDB 2011) mezi roky 2001 a 2011 ze 4. na 8. místo a o čtyři místa se propadl i podle tzv. indexu vzdělanosti (viz tabulka 4 v příloze). Navíc některé prognózy vývoje vzdělanosti v ČR podle krajů předvídají další ztráty Plzeňského kraje z hlediska podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel s možnými významnými dopady do ekonomiky (Mazouch, 2011).

Přitom již dnes jsou v Plzeňském kraji velké vnitrokrasné rozdíly z hlediska vzdělanosti obyvatel. Okres Plzeň-město se na základě předběžných výsledků SLDB 2011 podle indexu vzdělanosti zařadil na 5. místo ze 77 okresů v ČR, zatímco okres Tachov byl předposlední. Nižšího indexu vzdělanosti dosahovaly také okresy Plzeň-jih (69. místo), Domažlice (66. místo) a Plzeň-sever (62. místo) – vše viz tabulka 5 v příloze.

### ***Cizinci***

Zahraniční migrace v uplynulém desetiletí zřetelně ovlivňovala populační vývoj Plzeňského kraje. Podle SLDB se mezi roky 2001 a 2011 počet cizinců v Plzeňském kraji zvýšil více než čtyřikrát, což byl druhý nejrychlejší růst po Praze. V roce 2011 bylo evidováno 25,8 tisíc cizinců (viz tabulka 6 v příloze), což kraj řadilo v podílu cizinců na populaci na 3. místo v ČR (4,5 %). Počet cizinců bydlících v kraji však kulminoval již v roce 2008 (viz graf 9 v příloze).

Nejvyšší podíl cizinců na populaci v Plzeňském kraji měly okresy Tachov a Plzeň-město, kde od roku 2007, resp. 2008 tvoří více než 6 % obyvatel. V letech 2000-2010 rostl počet cizinců nejrychleji v okrese Plzeň-město, kde žije přibližně polovina cizinců bydlících v Plzeňském kraji. Po roce 2008 nastal ve většině okresů pokles počtu bydlících cizinců.

Tyto změny v počtu cizinců bydlících v Plzeňském kraji odrážely změny v počtu zaměstnaných cizinců, neboť důvody zahraniční migrace byly převážně ekonomické. V letech 2002-2008 došlo v Plzeňském kraji téměř ke čtyřnásobnému zvýšení podílu cizinců na pracovní síle, což kraj posunulo na 2. příčku v ČR. I v době hospodářského útlumu si kraj udržel relativně vysoký podíl cizinců na pracovní síle (viz graf 10 v příloze), a to především zásluhou Plzně. Okres Plzeň-město si v roce 2010 udržoval podíl cizinců na pracovní síle nad 10 %. Vyšší podíl cizinců vyžaduje věnovat pozornost jejich začleňování do společnosti.

### **1.1.3 Bydlení**

#### ***Domovní a bytový fond***

Na základě předběžných výsledků SLDB 2011 je patrné, že v Plzeňském kraji se počet obydlených domů zvýšil od roku 2001 o více než 8 tisíc (+8,8 % - 5. místo v ČR) a počet obydlených bytů téměř o 7 tisíc (+3,3 % - 4. místo).

V rámci kraje nejrychleji rostl počet obydlených domů v okrese Plzeň-město (+13,6 %). Následovaly příměstské okresy (viz tabulka 7 v příloze). U obydlených bytů byl vývoj odlišný. Nejrychleji rostl jejich počet v příměstských okresech, zejména v okrese Plzeň-sever (+9,1 %). Centrum kraje reprezentované okresem Plzeň-město se podle nárůstu počtu bytů zařadilo mezi příhraniční okresy. V okrese Klatovy mezi roky 2001-2011 počet obydlených bytů stagnoval.

Okres Klatovy měl v roce 2011 naopak nejvyšší podíl neobydlených domů (28,9 % - 5. místo ze 77 okresů ČR). Uvedené změny v domovním a bytovém fondu Plzeňského kraje jsou výsledkem bytové a další výstavby na jedné straně a stárnutí a vyjímání bytů z bytového fondu na straně druhé.

Podíl rodinných domů na obydlených domech je nejnižší v okrese Plzeň město (73 % v roce 2011). V příměstských okresech přesahuje tento podíl 90 %.

### **Bytová výstavba**

Intenzita bytové výstavby (počet dokončených bytů na 1000 obyvatel) se v roce 2000 v Plzeňském kraji zvýšila a od té doby její hodnota kolísala od 3,0 do 3,7. Rok 2008 byl z hlediska rozsahu dokončované bytové výstavby výjimečný (4,7). Kraj ve sledovaném období patřil k těm s vyšší intenzitou bytové výstavby v rámci ČR.

Intenzita bytové výstavby v jednotlivých okresech kraje byla méně vyrovnaná (viz graf 11 v příloze). Stabilmě vyšší intenzitu bytové výstavby (alespoň 4 byty na 1000 obyvatel) dosahoval od roku 2001 jen okres Plzeň-sever. V okrese Plzeň-jih hodnota tohoto ukazatele po roce 2006 výrazně poklesla. V okrese Plzeň-město byla intenzita bytové výstavby na nízké úrovni do roku 2004 a vyšších hodnot dosahovala jen v letech 2006-2009.

V posledních letech se staví menší podíl bytů v rodinných domech, než je podíl rodinných domů na bytovém fondu. Podíl rodinných domů na bytové výstavbě v Plzeňském kraji se v letech 2000-2010 vyvíjel podobně jako průměr ČR a pohyboval se jen od 43 do 66 %. Nejvyšší byl na konci sledovaného období.

Komfort nového bydlení v rodinných domech měřený průměrnou kubaturou, zastavěnou nebo užitnou plochou se ve sledovaném období v Plzeňském kraji i v ČR snižoval. Obytná plocha stagnovala a pokojovost bytů rostla. Tato snaha o větší efektivitu výstavby je zřejmě důsledkem rozvoje developerských projektů v segmentu výstavby rodinných domů. Parametry bytových domů se podstatně neměnily.

### **Cena bydlení**

Pořizovací hodnota bytů v Plzeňském kraji dokončených ve sledovaném období 2000-2010 stoupala, podobně jako tomu bylo v celé ČR. Krajské průměry pořizovací hodnoty bytů v rodinných (viz graf 12 v příloze) i bytových domech byly pod průměrem ČR.

Také průměrná kupní cena rodinných domů v Plzeňském kraji, stejně jako v ČR, ve sledovaném období rostla. Ve srovnání se sousedními kraji patřila průměrná cena v Plzeňském kraji spíše k těm nižším. Průměrná cena bytových domů se nevyvíjela tak jednoznačně, ale i zde můžeme pozorovat stejný trend, tj. růst a v Plzeňském kraji nižší úroveň ve srovnání se sousedními kraji.

Průměrná cena bytů v Plzeňském kraji, podobně jako ve většině krajů ČR, rostla jen do roku 2008. I tato cena je v kraji pod průměrem ČR, ale jen mírně a kromě Středočeského kraje převyšuje cenovou hladinu ostatních sousedních krajů (viz graf 13 v příloze). Z vnitrokrajského srovnání vyplývá, že ceny bytů v okrese Plzeň-město postupně převyšily

průměr ČR přibližně o pětinu. Naopak ceny bytů v okresech Tachov a Domažlice se v posledních letech drží na poměrně nízké úrovni.

#### **1.1.4 Osídlení**

##### ***Diferenciace území***

Plzeňský kraj patří v ČR ke krajům s nejnižší hustotou osídlení. Díky nárůstu počtu obyvatel v posledním desetiletí se kraj jako celek podle tohoto ukazatele posunul ze 13. na 12. místo.

Podstatnou charakteristikou Plzeňského kraje z hlediska osídlení je jeho výrazná bipolarita. Ta je patrná již na úrovni okresů. Okres Plzeň-město je na 5. místě v ČR, Rokycany jsou 53. a všechny ostatní okresy kraje se i po období populačního růstu vtěsaly v roce 2011 mezi 66. a 75. místo ze 77 okresů podle hustoty osídlení (viz tabulka 8 v příloze). To dokládá bipolaritu mezi centrem a rozsáhlými venkovskými oblastmi. Navíc příhraniční okresy Domažlice, Klatovy a Tachov se umístily na 72. až 75. místě, což potvrzuje také jejich odlišnost vůči centrální části kraje tvořené Plzeňskou aglomerací.

##### ***Centrum kraje***

Statutární město Plzeň je dominantní centrum kraje. Žije v něm téměř 30 % obyvatel kraje. S necelými 170 tisíci obyvateli je to 4. největší město v ČR a po Praze 2. největší v Čechách. Plzeň plní nejen regionální, ale také některé nadregionální funkce. V oblasti služeb se to týká především vzdělávání, zdravotnictví, kultury apod. Zároveň je Plzeň hlavním ekonomickým pilířem a rozvojovým pólem kraje. Je sídlem velkého počtu významných zaměstnavatelů a buduje si pozici i jako centrum vědy, výzkumu a inovací (vědecko-technický park, projekty VaVPI). Atraktivitu Plzně zvýšila dálnice D5 z Prahy do Německa. Kolem dálnice D5 se nachází i hlavní rozvojová osa Plzeňského kraje, ale mimo Plzeňskou aglomeraci se jedná o méně osídlené území.

##### ***Centra venkovského osídlení***

Druhým největším městem kraje jsou Klatovy s necelými 23 tisíci obyvatel (7,5krát méně než Plzeň). V kraji jsou dále pouze 4 města s 10-15 tisíci obyvatel. Menší velikost center dokládá i to, že 3 obce s rozšířenou působností nemají ani 4 tisíce obyvatel. Tato fakta také dokládají bipolaritu Plzeňského kraje z hlediska sídelní struktury, tj. dominantní centrum a rozsáhlé venkovské oblasti opírající se o centra venkovského osídlení (viz mapa 2 v příloze).

Většina center v Plzeňském kraji má malé předpoklady stát se kromě Plzně dalším pólem rozvoje. Rozvojový potenciál mají jen některá větší sídla (nad 10 tisíc obyvatel) kolem silnic I. třídy. Města Tachov a Sušice však leží mimo tyto koridory. Zbývají tak jen 3 okresní města, Klatovy, Rokycany a Domažlice.

##### ***Venkovské oblasti***

Venkovské oblasti pokrývají naprostou většinu území kraje. Nejčastěji používané kritérium, tj. obce do 2 tisíc obyvatel, splňovalo 458 obcí z 501 (rok 2011). V nich na 82 % území kraje žilo 33 % jeho obyvatel při průměrné hustotě osídlení 31 osob na km<sup>2</sup> (vše viz tabulka 9 v příloze). Nízká hustota osídlení přináší v těchto územích (viz mapa 2 v příloze) problémy s dostupností služeb i pracovních příležitostí.

V příhraničních okresech je dostupnost center s jejich nabídkou pracovních příležitostí a služeb ještě zhoršená menším počtem těchto center. Navíc na Šumavě zájmy ochrany přírody brání intenzivnějším vztahům jižní části Plzeňského kraje s Bavorskem (Sušice, ale i další města okresu Klatovy), neboť zlepšení dopravního napojení naráží na území Národního

parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava na řadu problémů. Také obce v tomto území citlivě vnímají omezování svých rozvojových záměrů v zájmu ochrany přírody a krajiny.

V příměstských oblastech pokračuje suburbanizace, která vede k růstu i malých obcí. Zde však často populační růst značně přesahuje možnosti obsluhy rezidentů. Vznikají tak izolovaná, nefunkční a dlouhodobě nestabilní území, kam odchází bydlet obyvatelé centra, zpravidla při zachování místa pracoviště. Potenciálně ohrožená území je možné odlišit na základě relativní migrace a populační velikosti obce (viz mapa 3 v příloze). Tyto obce se nachází kolem Plzně přibližně do 20 km. Podobný jev je však možné pozorovat i kolem dalších větších měst (okresní města).

Aglomerované území Plzně, tj. území s intenzivními vztahy pracovními popř. oblužnými, je poněkud širší než území suburbanizované, neboť Plzeň je významným centrem dojížděky ze širokého okolí. Pokračující urbanizace a svým způsobem i suburbanizace prohlubuje bipolaritu osídlení Plzeňského kraje, pakliže jí chápeme jako růst koncentrace obyvatelstva v aglomerovaných prostorech měst.

## **1.2 Občanská vybavenost**

### **1.2.1 Vzdělávání**

V Plzeňském kraji existuje komplexní nabídka vzdělávání z hlediska stupně dosaženého vzdělávání. Dostupnost vzdělání je tedy na velmi solidní úrovni.

#### ***Předškolní vzdělávání***

V souvislosti se zvýšením počtu obyvatel v nejmladších věkových kategoriích a dalšími změnami v rozložení obyvatel, např. vlivem suburbanizace, vznikl v některých městech a obcích Plzeňského kraje nedostatek míst v předškolních zařízeních. Největší rozpor mezi nabídkou a poptávkou alespoň v absolutních číslech je v okrese Plzeň-město.

Počet dětí ve věku 3-5 let bude kulminovat v letech 2013-2014 (viz kapitola Struktura populace). Pak bude následovat dlouhodobější pokles počtů v této věkové skupině. Otázkou tedy zůstává optimální řešení současného nepříznivého stavu. To se bude zřejmě lišit podle konkrétních místních podmínek.

#### ***Primární vzdělávání***

Na základních školách se v uplynulém období přesunul pokles počtu žáků způsobený snížením počtu narozených v 90. letech z 1. na 2. stupeň. Nebyly již tedy bezprostředně ohroženy malé neúplné školy, které přečkaly období poklesu žáků, ale problémy měly úplné školy s malým počtem žáků, které na venkově převažují. Většina místních samospráv svou podporou potvrdila zájem školu v obci zachovat. Situaci ve venkovských oblastech zhoršuje vyjíždka žáků za vzděláním do center osídlení společně s rodiči. Významné ohrožení malých úplných škol s dopady na stabilitu a perspektivu obcí může přinést připravovaná reforma financování regionálního školství.

Naopak v některých místech může způsobit problémy očekávaný růst počtu dětí ve věku základní školní docházky, jejichž počet se bude poměrně rychle zvyšovat (o více než 10 tisíc mezi roky 2011-2020 - viz kapitola Struktura populace). To představuje např. 400 nových tříd. Významnější než prostorové problémy mohou být problémy personální. Ty je nutné řešit s dostatečným předstihem, zvláště při již dnes patrné pomalé obměně pedagogických sborů z důvodu věku.

## **Sekundární vzdělávání**

Střední školy v Plzeňském kraji mají téměř úplnou nabídku z hlediska skupin oborů, ale některé obory se dlouhodobě nedaří naplnit dostatečným počtem žáků. V souvislosti s klesajícím počtem potenciálních uchazečů se s tímto problémem začíná potýkat stále více středních škol, především mimoplzeňských. V krajské metropoli je soustředěna téměř polovina středních škol Plzeňského kraje, ale zájem o většinu z nich je stále ještě velký.

V období 2006-2011 se snížil počet osob, které nastoupily do 1. ročníků SŠ v Plzeňském kraji, o 24 %! Z věkové struktury obyvatel vyplývá, že minimálně ještě v roce 2012 dojde k mírnému poklesu počtu žáků nastupujících na střední školy v Plzeňském kraji. Závažnější však je, že postupně se tento pokles promítne do celkových počtů žáků středních škol a zlepšení lze očekávat až po roce 2020.

Tento trend si vyžádal změny i v síti středních škol v Plzeňském kraji. Dominantní zřizovatel, Plzeňský kraj, přistoupil k optimalizaci sítě, v jejímž rámci došlo ke sloučení několika škol. Počet subjektů poskytujících střední vzdělání se tak v Plzeňském kraji snížil z 61 ve školním roce 2010/2011 na 55 ve školním roce 2012/2013.

Nedostatek žáků a tedy větší šance na přijetí ke studiu na střední školy snižuje zájem o nižší stupně vzdělání (obory s výučním listem), což zmenšuje šanci na udržení některých oborů na SŠ v kraji potřebných pro ekonomiku i život obyvatel v budoucnu (řemesla, služby). Výsledkem jsou změny ve struktuře absolventů středních škol. Navíc jen malá část absolventů SŠ s maturitou v Plzeňském kraji nechce studovat VŠ, což zřejmě ještě prohloubí nedostatek mladších pracovních sil v nadcházejících letech.

## **Terciární vzdělávání**

Terciární vzdělávání poskytuje v Plzeňském kraji především ZČU v Plzni (8 fakult a Ústav umění a designu) a Lékařská Fakulta Plzeň UK v Praze. Celkem navštěvuje tyto dvě vysoké školy více než 20 tisíc studentů, z toho 18 tisíc ZČU a více než 2 tisíce Lékařskou fakultu. Město se tak řadí z tohoto pohledu mezi významná centra v rámci ČR.

Vzdělávací nabídka ZČU je velmi komplexní. Na fakultě aplikovaných věd byla zahájena výuka stavebních oborů. Stále však v kraji chybí možnost studovat některé přírodovědné a technické obory (např. chemie). Obě vysoké školy zahájily významné rozvojové projekty s využitím fondů EU.

Kromě ZČU a LF sídlí v Plzni pobočky několik soukromých vysokých škol. Ve 3 městech v kraji dále působí čtyři vyšší odborné školy zřizované krajem a soukromá Vyšší odborná škola zdravotnická, managementu a veřejnoprávních studií, s.r.o.

### **1.2.2 Sociální péče**

#### **Stárnutí populace**

Stárnutí populace představuje fenomén, který bude dramatictější změnou než případný početní úbytek nebo přírůstek obyvatelstva. Počet seniorů (dokončený věk 65 a více let) vzrostl mezi roky 1991 a 2009 o 24,4 % a dramaticky poroste dál, neboť těsně před dosažením věku 65 let jsou silné generace z období kompenzační porodnosti po 2. sv. válce. Z dokumentů Prognóza vývoje obyvatelstva Plzeňského kraje a Prognóza vývoje počtu a věkové struktury obyvatelstva Plzně vyplývá, že výrazně vzroste zvláště počet osob ve věkové skupině 80+. Věková skupina 65+ je v populaci kraje zastoupena 16,7 % (4. - 5. místo v ČR), věková skupina 65 – 79 let je zastoupena 12,9 % (2. místo v ČR) a v zastoupení věkové skupiny 85+ v populaci je kraj na 8. místě s 3,8 % (stejně jako je celorepublikový průměr). Největší přírůstky osob starších 65 let očekáváme do roku 2030 ve správních

obvodech obcí s rozšířenou působností (SO ORP) Tachov, Horšovský Týn, Nýřany a Stříbro a to v rozmezí od 51 do 57 %. Počet osob ve věkové skupině 80+ vzroste v kraji podle „Prognózy ČSÚ 2065“ do roku 2020 přibližně o více jak 3 500 (viz tabulku 10 v příloze).

Plzeňský kraj patří mezi kraje ČR s vyšším podílem starší populace (viz graf 14 v příloze). Šance dožít se vysokého věku je však mimo jiné doprovázena zhoršeným zdravotním stavem, sníženou schopností pohybu a orientace, mentálními problémy a z toho plynoucí zvýšenou potřebou péče druhé osoby. Podle studie prevalence demence v Evropě (EuroCoDe, 2009) je pravděpodobnost onemocnění demencí ve věkové skupině 80 a více let mezi 14 až 32 %. Při předpokládaném růstu počtu obyvatel Plzeňského kraje v této věkové skupině (viz graf 15 v příloze) lze odhadnout, že do roku 2020 vzroste počet nemocných v kraji o 490 až 1 100 osob.

### ***Sociální služby a zařízení***

V porovnání vybavenosti lůžky v domovech pro seniory (DPS) v Plzeňské kraji a v ostatních krajích v republice je kraj na 11. místě v počtu lůžek v DPS na 1000 obyv. a nachází se výrazně i pod celorepublikovým průměrem (ČŘ-3,60 lůžek v DPS na 1000 obyv., Plzeňský kraj 3,16 lůžek v DPS na 1000 obyv.). Vybavenost města Plzně lůžky v DPS (1,9 lůžka na 1000 obyvatel) je ještě nižší než v kraji. V celém kraji bylo v roce 2010 (dle ČSÚ) 1 795 míst v DPS a 514 míst v domovech se zvláštním režimem (DZR - viz tabulky 11 a 12 v příloze).

V SO ORP, v kterých očekáváme do roku 2030 největší přírůstek osob ve věku 65+ (Tachov, Horšovský Týn, Nýřany, Stříbro) bylo v roce 2010 celkem 325 míst v DPS a žádná místa v DZR.

Jednotliví provozovatelé pobytových zařízení sociálních služeb zpracovávají seznamy žadatelů o přijetí do domova. Seznamy žadatelů však nelze použít jako podklad pro stanovení poptávky po pobytových sociálních službách, protože není možné ověřit, kolik žadatelů podalo žádosti o přijetí do několika zařízení současně.

Součástí systému sociální péče jsou i další zařízení, v kterých je poskytováno např. krizové ubytování pro matky s dětmi, chráněné bydlení, péče o děti a mládež v nízkoprahových centrech a podobně. Péče je poskytována jak v zařízeních zřizovaných krajem, tak obcemi nebo církevními a privátními subjekty.

## **1.2.3 Zdravotnictví**

### ***Zdravotní stav obyvatel***

Průměrný věk obyvatel kraje byl v roce 2011 41,2 roku, což je 3. nejvyšší průměrný věk v republice po Praze a Královéhradeckém kraji. Index stáří v Plzeňském kraji je 113,4, tato hodnota řadí kraj na 5. místo v ČR. Střední délka života při narození byla v letech 2009-2010 v Plzeňském kraji 74,9 roku, to je 4. nejvyšší hodnota v ČR.

V kraji bylo v roce 2010 nově hlášeno 73 658 případů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz, což byl v přepočtu na 100 nemocensky pojištěných nejvyšší počet v ČR. Průměrná doba trvání jednoho případu však byla pouze 42,7 dne, což je po Praze a Karlovarském kraji 3. nejkratší doba v republice.

Velkým problémem populace Plzeňského kraje je její zatížení výskytem zhoubných novotvarů, který je nejvyšší v celé České republice – v roce 2008 bylo nově hlášeno 9,5 případů zhoubných novotvarů a novotvarů in situ na 1000 obyvatel. Výskyt zhoubných novotvarů v ostatních krajích byl v rozmezí 6,2 (Středočeský kraj) až 8,0 (Jihomoravský kraj) případů na 1000 obyvatel.

## **Zdravotnická zařízení**

Lůžkovou péči v kraji zajišťuje 11 nemocnic (3 545 lůžek) a dalších 6 lůžkových zařízení (2 195 lůžek). Na 1 000 obyvatel připadá v přepočtu 6,2 lůžek v nemocnicích, tj. o 0,5 více než celorepublikový průměr. Dále na území kraje působí 6 odborných léčebných ústavů s 2 195 lůžky a 155 lékáren. Kraj je zcela pokryt výjezdními stanovišti Zdravotnické záchranné služby Plzeňského kraje (ZZS PK) a splňuje stanovené dojezdové limity. Plzeňský kraj je nyní dostatečně vybaven lůžky v nemocnicích, je ale i nadále nutné usilovat o udržení vysoké kvality přístrojového vybavení jak nemocnic, tak ZZS PK.

Zdravotní péči v kraji poskytuje celkem 2 576 lékařů (ČSÚ, 2011), v průměru tak připadá 4,5 lékaře na 1 000 obyvatel, což je po Praze (7,3) a Jihomoravském kraji (4,8) 3. nejvyšší počet. Hodnota koeficientu je však v jednotlivých okresech kraje velmi rozdílná. Zatímco v okrese Plzeň-město je hodnota koeficientu 8,5 lékaře na 1000 obyvatel, na Plzni-severu činí pouze 1,7. Nízkou hodnotu (shodně 2,4) vykazují i okresy Tachov a Domažlice. Výše jmenované okresy jsou příhraniční okresy, v kterých se nezájem lékařů o práci projevuje dlouhodobě. Ambulantní péče byla v kraji zajišťována 1 835 lékaři, z nichž bylo 235 praktických lékařů pro dospělé a 104 praktických lékařů pro děti a dorost.

Velký problém pro zajištění dostupnosti lékařské péče může do budoucna znamenat nepříznivá věková struktura lékařů v kraji, zvláště v oboru praktický lékař pro dospělé a praktický lékař pro děti a dorost. V celém Plzeňském kraji je 19 % lékařů starších 60 let (ÚZIS, 2010). Nejvyšší podíly lékařů starších 60 let jsou v okresech Domažlice (25 %) a Tachov (27 %). V ostatních okresech kraje se podíl lékařů ve věku 60 let a starších pohybuje okolo 20 %.

### **1.2.4 Kultura**

Plzeňský kraj je kvalitně vybaven kulturními zařízeními, jejich rozmístění však není rovnoměrné. Nejvíce kulturních zařízení je soustředěno v Plzni, některá z nich jsou i nadregionálního významu. Plzeň je také místem, kde je každoročně pořádáno velké množství významných kulturních akcí, z nichž některé již získaly dlouhodobou tradici a nadregionální věhlas. Ostatní části kraje jsou již vybaveny méně. V kraji je velké množství kulturních a historických památek a velká péče je věnována udržení kulturních a kulturně historických tradic.

Plzeňský kraj je zřizovatelem 13 příspěvkových organizací v oblasti kultury, z toho jsou mimo jiné 2 galerie, 1 stálá divadelní scéna v Klatovech, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, Hvězdárna v Rokycanech, 8 muzeí a další.

Na území kraje se nachází 20 národních kulturních památek a 74 památkově chráněných území. V regionu je provozováno více než 20 muzeí, kulturní domy a výstavní síně. Některé historické a památkové objekty jsou využívány např. pro koncerty vážné hudby, výstavy uměleckých děl nebo kulturní a společenské akce. Jednou z nejvýznamnějších oblastí folklorních, hudebních i výtvarných aktivit Česka je Chodsko. Velký přínos pro udržení kulturního povědomí i v malých obcích a městech kraje znamená široká síť veřejných knihoven s více než 480 pobočkami a napojením na internet a jiné elektronické informační zdroje. Pro udělení ceny Knihovna roku 2012 byla za Plzeňský kraj nominována Místní knihovna Strážov.

Nejvýznamnějším podnětem pro další rozvoj kultury v Plzni a Plzeňském kraji bylo získání titulu „Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015“ v květnu 2011. Projekt má velmi silný potenciál pro rozšíření povědomí o Plzni a Plzeňském kraji jako kulturním centru s množstvím kulturních akcí. Město Plzeň staví budovu nového divadla a na území bývalého

pivovaru Světovar připravuje výstavbu multifunkčního kulturního prostoru 4X4 Culture Factory. Plzeňský kraj usiluje o výstavbu nové budovy Západočeské galerie. Očekáváme, že se Plzeň, která bude pro rok 2015 evropskou kulturní metropolí, stane spolu s regionem vyhledávaným cílem mnoha turistů a návštěvníků.

Limitujícím faktorem pro uchování a další rozvoj kultury v kraji je množství finančních prostředků, které lze na podporu kultury, ochranu kulturních památek a realizaci kulturních projektů použít. Plzeňský kraj je například v počtu nejohroženějších památek evidovaných Národním památkovým ústavem v jednotlivých krajích na 5. místě mezi ostatními kraji. Z celkového počtu 859 nejohroženějších nemovitých památek v ČR je 73 evidováno v Plzeňském kraji, z toho je například 17 zámků, 11 kostelů, 4 tvrze a 2 hrady.

Pro rozvoj kultury, ochranu kulturního dědictví a oživení památkového fondu přijal Plzeňský kraj řadu koncepčních dokumentů, péče o kulturní dědictví je však limitována nedostatkem financí. Kulturní život v regionu podporuje kraj formou grantů.

## **1.2.5 Sport, volný čas, rekreace, cestovní ruch**

### ***Sport, volný čas a rekreace***

Největší koncentrace sportovních zařízení je v Plzni, kde jsou umístěna kapacitní sportoviště užívaná sportovními kluby, které jsou účastníky nejvyšších ligových soutěží. Město rekonstruovalo většinu školních sportovišť, která jsou nyní přístupná veřejnosti a slouží pro trávení volného času především dětí a mládeže. Současně se daří budovat i veřejně přístupné volnočasové a sportovní areály, které se stávají místem pro trávení volného času mnoha Plzeňanů i návštěvníků Plzně (Relaxpark Štruncovy sady, Škoda sportpark a další).

Podobná situace je ve větších obcích a městech kraje. Sportoviště (hřiště i tělocvičny) jsou postupně rekonstruována a získávají moderní povrchy. Struktura sportovišť vcelku odpovídá poptávce, velká část např. školních sportovišť je již přístupná veřejnosti. Úprava a výstavba sportovišť je podporována z dotačních programů kraje. Kraj podporuje i činnost a akce tělovýchovných jednot a sportovních klubů. Sportovní a volnočasová infrastruktura ve městech a obcích kraje by též měla být více využívána pro organizované trávení volného času dětí a mládeže.

Nedostatkem mnohých sportovišť (zvláště v malých obcích) je špatná kvalita jejich zázemí pro sportovce (hygienického zázemí, šaten apod.). Na jejich úpravu nejsou poskytovány dotace a vlastníci sportovišť nemají dostatek vlastních finančních prostředků.

### ***Cestovní ruch***

Plzeňský kraj má významný potenciál, který lze s úspěchem uplatnit pro další zvýšení cestovního ruchu. Nejnavštěvovanějšími turistickými cíli v Plzeňském kraji jsou Zoologická a botanická zahrada města Plzně (v 1. desítce nejnavštěvovanějších turistických cílů v ČR), pivovar Plzeňský Prazdroj, Dinopark Plzeň a další.

Plzeň významně posílila v kvalitě ubytovacích zařízení i jejich kapacitě, což zkvalitnilo podmínky např. pro kongresovou turistiku. Současně s růstem počtu a kapacit ubytovacích zařízení též vzrostl počet hostů, ale klesla průměrná doba pobytu. Nejvíce hostů (cizinců) v hromadných ubytovacích zařízeních bylo v roce 2010 v Plzni (98 659) a v Klatovech (27 878). V průměrném počtu přenocování návštěvníků je ale kraj až na 10. místě v ČR. Velkou slabinou cestovního ruchu v kraji je jeho nedostatečná marketingová podpora, chybějící spolupráce subjektů působících v cestovním ruchu a nedostatek atraktivních programů pro vícedenní pobyty v kraji (balíčky programů pro prodloužené víkendy nebo týdenní pobyty).

Nejvýznamnější oblastí pro cestovní ruch a rekreaci je Šumava, která má velmi dobré předpoklady jak pro provozování zimních sportů, tak pro letní aktivity. Kvalitní šumavská příroda se stala i předmětem ochrany a dnes patří k nejrozsáhlejším chráněným územím v České republice. Nabídka se zde ale v současné době stále omezuje pouze na dvě hlavní sezóny. Nabídka pro mimosezónní období, např. s programy „pro nepříznivé počasí“ doposud chybí.

Vybavenost regionu infrastrukturou pro trávení volného času a její kvalita zvyšuje turistický potenciál a je faktorem, který spolurozhoduje o volbě potenciálních návštěvníků. Význam kvalitní infrastruktury pro volný čas se navíc zvyšuje v případě nepříznivého počasí, kdy se lze s obtížemi věnovat aktivitám v přírodě. Infrastruktura tohoto typu je stále nedostatečná a zdaleka nepokryje poptávku, totéž platí i o infrastruktuře pro rodiny s dětmi.

Železná Ruda, která je centrem západní části Šumavy, však svému významu vůbec neodpovídá. Vzhled budov, využití veřejných prostranství i sortiment a kvalita poskytovaných služeb ustrnuly v 90. letech minulého století a podmínky pro sport a rekreaci se daří zlepšovat velmi pomalu a pouze v některých lokalitách (např. Špičák). Služby spojené s cestovním ruchem jsou přitom dominantním zdrojem příjmů a zaměstnanosti místních lidí. V roce 2011 utratili turisté za pobyty a veškeré související služby v turistickém regionu Šumava 4,9 miliardy korun, v roce 2006 to ale bylo o 1,8 miliardy více. Návštěvnosti Šumavy nepřispívá obecně zhoršená ekonomická situace, nevyjasněné kompetence Správy národního parku Šumava a obcí, ani rozjítřená situace okolo kácení stromů v Národním parku.

Území Českého lesa patří v rámci České republiky mezi oblasti s nejzachovalejším životním prostředím. Nižší návštěvnost oproti jiným oblastem je způsobena zejména konkurencí lépe vybavených středisek na Šumavě nebo na druhé straně hranice. Při srovnání návštěvnosti během roku převažuje letní sezóna a spíše krátkodobá návštěvnost. Využití Českého lesa pro cestovní ruch, cyklistiku, běžecké lyžování nebo hipoturistiku je tedy zatím omezené a rozvíjí se velmi pomalu.

Kraj marketingově podporuje rozvoj cestovního ruchu a grantovým programem podporuje i činnost turistických informačních center. Je však třeba zvýšit účinnost marketingové podpory turistických cílů v kraji a více tak podpořit návštěvnost kraje. Problémy mohou vzniknout i některým malým obcím v souvislosti se snížením příjmů z nového rozpočtového určení daní, když jim budou chybět například prostředky na úpravu běžeckých tratí pro zimní období. Rezervy má i spolupráce subjektů, které působí v cestovním ruchu, při přípravě ucelených incomingových programů pro návštěvníky.

### **1.2.6 Spolupráce s občanským sektorem**

V městech a obcích kraje již funguje poměrně rozvinutý občanský sektor, a to na základě společných zájmů, vůle pomoci dobré věci nebo pomáhat bližním. Databáze nestátních neziskových organizací (NNO) v Krajském evidenčním informačním systému obsahuje 209 subjektů NNO působících v širokém spektru oblastí a činností. Občanská sdružení již dokázala vyprofilovat svoji činnost a na jejím základě se uplatňovat např. při péči o volný čas dětí a mládeže, sociálních činnostech, v prevenci kriminality, v přípravě kulturních projektů nebo péči o kulturní a historické památky. Aktivitám, které obohacují kulturní a společenský život v malých obcích a městech kraje, se věnují i občanská sdružení, jejichž hlavní činnost směřuje do jiné oblasti (např. Sokolové nebo členové SDH hrají divadlo či pečují o volný čas dětí).

Velmi významná je úloha NNO právě při péči o volný čas dětí a mládeže. Plzeňský kraj i MŠMT ČR podporují finančně činnost NNO při vytváření podmínek pro rozšiřování a zkvalitňování nabídky neformálního vzdělávání a dalších mimoškolních zájmových činností pro naplňování volného času dětí a mládeže.

Dosud však není plně využíván potenciál NNO, který staví převážně na místních znalostech, schopnosti získat spolupracovníky, efektivněji využívat finanční prostředky a účinněji řešit problémy. Aktivita NNO, které jsou z velké části tvořeny veřejně prospěšnou činností, však nejsou účinně podporovány z veřejných zdrojů, což významně omezuje činnost NNO, především např. při péči o potřebné, nemotivuje při získávání dobrovolníků k veřejně prospěšným činnostem nebo práci v „nestandardním“ prostředí. Největší problém nastává při přerušení financování již rozjetých projektů např. v oblasti protidrogové prevence nebo prevence kriminality. Znovunastartování projektů je pak velmi obtížné a velmi pomalu se obnovuje vůle klientů ke spolupráci.

Velký potenciál při péči o rozvoj regionů znamenají místní akční skupiny (MAS). Na území kraje pracuje 11 MAS a jejich aktivity pokrývají velkou část kraje. Činnost MAS je podporována krajem i z evropských fondů.

### **1.2.7 Bezpečnost**

#### ***Kriminalita***

Celková kriminalita v Plzeňském kraji dlouhodobě stagnuje s tendencí k mírnému poklesu. Nejvíce trestných činů bylo v roce 2010 spácháno v okresech Plzeň-město (6775), Klatovy (1621) a Plzeň-sever (1338). V přepočtu na 1000 obyvatel je index trestné činnosti nejvyšší v okrese Plzeň-město (36,65), poté v okrese Tachov (22,08) a Klatovy (18,50).

#### ***Prevence kriminality a protidrogová prevence***

Oblast prevence kriminality na území kraje patří do jeho samostatné působnosti. Pro posílení pocitu bezpečí občanů uskutečňuje Plzeňský kraj projekt „Bezpečný kraj“, který umožňuje občanům obrátit se přímo na určené osoby, které se bezpečnosti v místě bydliště a jeho okolí věnují, a podělit se s nimi o své připomínky. Pro efektivní řešení problematiky prevence protispoločenských a patologických jevů přijal v roce 2008 kraj Konceptci prevence kriminality a sociálně patologických jevů Plzeňského kraje na léta 2009 – 2011. Konceptce se zabývá třemi základními oblastmi souvisejícími s kriminalitou tj. prevencí kriminality, protidrogovou prevencí a sociálně vyloučenými lokalitami.

Práci s drogově závislými nebo ohroženými drogovou závislostí se věnují především neziskové organizace, které provozují kontaktní centra, poradenskou činnost, terénní preventivní programy nebo organizují substituční léčbu a následnou péči.

#### ***Dopravní nehody***

Celkový počet dopravních nehod se celorepublikově dlouhodobě snižuje a stejný vývoj v nehodovosti vykazuje i Plzeňský kraj. V roce 2010 se stala v kraji přibližně čtvrtina (2 813) dopravních nehod oproti roku 2000. Při těchto dopravních nehodách bylo usmrceno 49 osob a 79 osob bylo těžce zraněno.

Znepokojivý je podíl dopravních nehod způsobený pod vlivem alkoholu, který se za deset let zdvojnásobil. Nejvyšší počet dopravních nehod byl v roce 2010 v okrese Plzeň-město (626), Domažlice (450) a Tachov (429). Nejvyšší počet usmrcených osob byl v okrese Plzeň-jih (12).

## **Požární ochrana**

Na území kraje působí 5 územních odborů Hasičského záchranného sboru Plzeňského kraje s 16 požárními stanicemi. Činnost profesionálních hasičů je doplněna Sbory dobrovolných hasičů (SDH) v obcích a městech kraje. V roce 2011 působilo na území kraje 784 SDH s více jak 30 tisíci členy. Z tohoto počtu byly téměř 4 tisíce mladých hasičů do 18 let (tj. 11,5 %). Jednotky SDH chrání životy a majetek obyvatel jak při likvidaci požárů a jejich následků, tak při živelních pohromách.

Členové SDH jsou též významnými organizátory kulturních a společenských akcí v obcích. Významně se podílejí i na péči o volný čas dětí a mládeže, zvláště tréninky a účasti na soutěžích v hasičském sportu, organizováním letních dětských táborů a podobně. V roce 2011 uspořádaly SDH v kraji více než 2800 společenských akcí, nejvíce v okresech Klatovy a Plzeň-jih.

Plzeňský kraj i obce podporují jak činnost SDH, tak obnovu jejich technického vybavení ze svých rozpočtů, dotace prostřednictvím grantových programů poskytují i MV ČR a MŠMT ČR.

## **1.3 Ekonomika**

### **1.3.1 Struktura hospodářství**

Ekonomická prosperita Plzeňského kraje je úzce spjata s průmyslem, který symbolizují jak tradiční velké strojírenské a potravinářské podniky (Škoda, Plzeňský Prazdroj, aj.), tak i úspěšné přímé zahraniční investice přilákané do regionu v období 1996 až 2005. Podíl průmyslu na zaměstnanosti i hrubé přidané hodnotě vykazuje od roku 2005 klesající tendenci (roste význam služeb). Plzeňský kraj se v mezikrajském srovnání podle podílu průmyslu na zaměstnanosti posunul ze 3. místa v roce 2005 na 7. místo v roce 2011. Exportně zaměřený průmysl v období ekonomického oslabení zaznamenal výrazný pokles, avšak údaje z let 2010 a 2011 naznačují, že se podíl zaměstnanosti v průmyslu pomalu oživuje, zatímco podíl služeb klesá (viz graf 16 v příloze). Lze předpokládat, že se ekonomika Plzeňského kraje bude v dlouhodobé perspektivě svou strukturou přibližovat sousedním regionům a význam služeb na zaměstnanosti ještě mírně posílí.

Zemědělství, rybářství a lesnictví ačkoli nemá z hlediska podílu na zaměstnanosti zásadní význam, vykazuje ve srovnání krajů nadprůměrnou hodnotu podílu na zaměstnanosti (4,9%) i tvorbě hrubé přidané hodnoty (2,8%). Stavebnictví zaznamenalo v kraji v letech 2006 - 2010 mimořádně rychlý nárůst podílu na tvorbě hrubé přidané hodnoty, ten však byl doprovázen mnohem menší intenzitou nárůstu hodnoty podílu na zaměstnanosti. Dlouhodobý pokles i nízké aktuální hodnoty podílu na HPH i zaměstnanosti lze sledovat i v odvětví ubytovacích a hostinských služeb. Z údajů ČSÚ lze vyvodit, že dlouhodobě očekávaný rozvoj odvětví zdravotních a sociálních služeb probíhal v letech 2004 – 2010 jen pomalu a v roce 2011 dokonce výrazně na podílu zaměstnanosti ztratil.

Na zaměstnanosti v Plzeňském kraji se značnou měrou podílejí spíše velké podniky, což platí jak o odvětví průmyslu, tak i o odvětví služeb (zdravotnictví, vzdělávání). To představuje určité riziko na trhu práce. Ekonomická krize se ve skupině malých a středních podniků (MSP) projevila zřetelným úbytkem počtu MSP i jejich podílu na celkovém počtu ekonomických subjektů z 81,4% v roce 2009 na 78,7 v roce 2011 (viz graf 17 v příloze).

### 1.3.2 Vnější ekonomické vztahy

Díky dopravní poloze kraje a systematické snaze o restrukturalizaci ekonomiky Plzně se podařilo včas využít rostoucího zájmu zahraničních investorů o investice v České Republice zejména do roku 2000. V roce 2002 se Plzeňský kraj co do objemu přímých zahraničních investic (PZI) na obyvatele umístil na třetím místě v mezikrajském srovnání (bez Prahy). V průběhu let 2002 – 2005, kdy ostatní kraje ČR (se zpožděním za Plzeňským krajem) na objemu zahraničních investic poměrně rychle získávaly, v Plzeňském kraji spíše zahraniční investice stagnovaly a dále do roku 2010 rostly pouze mírně. Na tomto mírně pozitivním trendu se výrazně neprojevil dočasný nedostatek pracovní síly v období 2006 – 2007 ani začátek ekonomické krize v roce 2008. Výsledkem pomalejšího tempa přílivu PZI je až 7. pozice Plzeňského kraje v objemu PZI na obyvatele mezi kraji ČR, s tím, že kraj stále z hlediska stavu absolutní hodnoty PZI v Kč na obyvatele patří mezi kraje v ČR k nejúspěšnějším (viz graf 18 v příloze). Vládní agentura CzechInvest, která se věnuje lákání zahraničních investic do ČR, napomohla do Plzeňského kraje přivést v období 1998 – 2011 cca 40 investorů, kteří vytvořili přes 6,6 tis. pracovních míst. Z hlediska objemu investic je to však až 10. nejvyšší hodnota v porovnání s ostatními kraji.

Za pozornost stojí poměrně nízká hodnota reinvestovaného zisku zahraničních investorů, který v roce 2010 dosahoval podílu 16% na celkovém objemu PZI a zařadil tak kraj až na třináctou pozici mezi kraje ČR (viz tabulka 13 v příloze). V kraji se projevují výrazné územní rozdíly v investiční atraktivitě. Zatímco do krajského města jsou alokováno více než dvě třetiny veškerých PZI, dlouhodobě se nedaří lokalizovat investory do ostatních center kraje.

Úspěšnost získávání přímých zahraničních investic se projevila také v nadprůměrné hodnotě podílu aktivních podniků pod zahraniční kontrolou. Platí to zejména o průmyslu, kde se podíl aktivních průmyslových podniků pod zahraniční kontrolou v Plzeňském kraji blíží 50% (viz tabulka 14 v příloze).

Podniky pod zahraniční kontrolou se také značnou velkou měrou podílejí na nadprůměrně vysoké hodnotě objemu exportu z kraje. V letech 2007 – 2010 se Plzeňský kraj pohybuje od 1.-3. místa mezi kraji v ukazateli objemu exportu v Kč na obyvatele (viz graf 19 v příloze). Cílem exportu jsou téměř výlučně země EU, především SRN. Pouze 7,6% exportu v r. 2010 bylo z kraje vyvezeno mimo země EU. I když na vývozu všech krajů ČR výrazně dominuje EU, žádný jiný kraj v ČR takto vysoký podíl nevykazuje. Více než 80% objemu exportu tvoří zboží průmyslové povahy. Zásadními exportními produkty jsou například turbíny, monitory, televizní přijímače, zařízení k telekomunikaci a záznamu a reprodukci zvuku. Velmi pozitivní hodnoty v kraji vykazuje export tzv. high tech výrobků. V hodnotě exportu této kategorie na obyvatele se kraj dokonce zařadil na druhé místo mezi kraje ČR (viz graf 20 v příloze).

### 1.3.3 Výkonnost ekonomiky

Plzeňský kraj mezi roky 2006 až 2010 ztratil svou pozici (po Praze) druhého ekonomicky nejvýkonnějšího kraje v ČR měřeno HDP/obyvatele a dostal se postupně až na šesté místo v pořadí krajů. Tento pokles mezi lety 2006 – 2010 začal v Plzeňském kraji o rok dříve než v ostatních krajích a byl v rámci celé ČR nejprudší. I po tomto poklesu výkonu ekonomiky se Plzeňský kraj v roce 2010 udržel nad hodnotou průměru HDP/obyv. za ČR bez Prahy. Tento ukazatel za území Plzeňského kraje, který má mj. na úrovni NUTS 2 význam i pro stanovení cílových regionů pro poskytování finanční pomoci strukturálních fondů EU, dosáhl v roce 2010 úrovně 68% HDP/obyv. EU 27 (viz graf 21 v příloze).

Úhrn investic sledovaný prostřednictvím ukazatele tvorby hrubého fixního kapitálu (THFK / obyv.) je v porovnání s ostatními kraji vyšší, avšak od roku 2006 klesal. Míra investic

vyjadřující podíl THFK na HDP dosáhla v roce 2006 33,2% a postupně klesla na hodnotu 25,3% v roce 2010. Z toho lze dovozovat, že pokles investic se významnou zasloužil o ztrátu vedoucí pozice kraje v žebříčku ekonomické výkonnosti. I když postavení Plzeňského kraje z hlediska THFK na obyvatele nelze hodnotit zcela negativně, rizikem je pokračující pokles i v období 2009 – 2010, kdy již většina krajů zaznamenala obrát k růstu (viz graf 22 v příloze).

Pro Plzeňský kraj, stejně jako pro celou ČR platí, že produktivita práce (PP) ačkoli se postupně zvyšuje, se stále dlouhodobě pohybuje pod evropským průměrem. Růst produktivity práce v kraji ve sledovaném období nebyl příliš intenzivní. Mezi lety 2003-2010 se hodnota PP v Plzeňském kraji zvýšila nejméně z celé ČR. Tento obecný růstový trend byl v roce 2007 vystřídán výrazným (7%) poklesem. Zatímco v roce 2007 byl Plzeňský kraj na 6. místě v mezikrajském srovnání, v roce 2010 se umístil až na místě 10. (viz graf 23 v příloze). V téže roce činila produktivita práce v Plzeňském kraji pouze 85 % celorepublikového průměru.

### 1.3.4 Trh práce

Dlouhodobý vývoj na trhu práce v Plzeňském kraji má v rámci ČR příznivější charakteristiky než ve většině ostatních krajů. Míra nezaměstnanosti v kraji od roku 2004 klesala až do začátku roku 2008, od tohoto roku začala v důsledku hospodářské krize rychle růst až na hodnotu 7,8% v roce 2010 (viz graf 24 v příloze). Významným zdrojem v době ekonomického růstu do roku 2008 byla zahraniční pracovní síla, kterou v Plzeňském kraji absorboval převážně průmysl. V Plzeňském kraji z občanů EU nejčastěji pracovali občané Slovenska, Rumunska, Polska a Bulharska, z třetích zemí to pak byli především občané Vietnamu a Ukrajiny. Po roce 2008 počet platných pracovních povolení rychle klesal, avšak dle dostupných údajů tito občané většinou na území kraje zůstali se statutem osob samostatně výdělečně činných.

Důsledkem krize v Plzeňském kraji byl především značný úbytek volných pracovních míst. Tento ukazatel svým poklesem indikoval ekonomické problémy o několik měsíců dříve, než byly všeobecně zřejmé počátky ekonomického oslabení. Zatímco na konci roku 2007 bylo v Plzeňském kraji evidováno 14433 volných pracovních míst (a 14516 uchazečů o zaměstnání) o rok později na konci roku 2008 to již bylo pouze 7562 volných pracovních míst (a 16757 uchazečů). Od roku 2010 lze sice sledovat postupný pokles míry nezaměstnanosti, ale počet volných pracovních míst se na původní hodnoty z počátku roku 2008 již nevrátil (viz graf 25 v příloze). Velký podíl nabízených volných pracovních míst (38% z jejich celkového počtu v kraji) na konci roku 2011 patřil do NACE kategorie C (zpracovatelský průmysl). Nejčastějším požadavkem na úroveň požadovaného vzdělání pro obsazení volných pracovních míst je střední odborné s výučním listem a úplné střední odborné s maturitou.

Plzeňský kraj se v průběhu roku 2012 posunul na pozici kraje s druhou nejnižší hodnotou míry nezaměstnanosti v ČR (6,3% k 30.9.2012). K 30.9.2012 bylo v Plzeňském kraji registrováno 20547 uchazečů o zaměstnání a pouze 3031 volných pracovních míst s tím, že více než 1/3 jich byla na území města Plzně. To znamená, že na jedno volné pracovní místo připadá 6,7 uchazeče.

Rozdíly uvnitř kraje z hlediska trhu práce charakterizuje relativně dobré postavení města Plzně, kde negativní důsledky ekonomického oslabení nejsou tak silné jako v některých periferních oblastech Plzeňského kraje. V rámci kraje se dle údajů za rok 2012 lépe vyvíjí území celé Plzeňské aglomerace, tvořené větší částí okresů Plzeň-jih, Plzeň-sever a Rokycany. Nejnižší míru nezaměstnanosti v září 2012 uvádí okres Rokycany (4,9%), Plzeň-

jih (5,1%) a Plzeň-město (5,5%). Vyšší hodnoty v září 2012 zaznamenaly příhraniční okresy. Jediný z okresů Plzeňského kraje, kde míra nezaměstnanosti přesáhla 10% hranici je Tachov. Zde se nepodařilo její hodnotu snížit po celé období 2009 – 2011. Aktuální míra nezaměstnanosti v okrese Tachov k 30.9.2012 je 9,2% a stále je nejvyšší v rámci Plzeňského kraje (viz graf 26 v příloze).

Ve struktuře uchazečů o zaměstnání vykazují vyšší míru nezaměstnanosti ženy než muži. Nezaměstnanost absolventů se pohybuje stabilně v pásmu 5 – 7%.

Pravděpodobně významným problémem je kvalifikační nesoulad nabídky a poptávky na trhu práce. Z porovnání struktury volných pracovních míst a kvalifikace uchazečů z hlediska CZ-ISCO na konci roku 2011 vyplývá, že největší převis poptávky po zaměstnání (počtu uchazečů) nad nabídkou (počtu volných pracovních míst) se týká kategorie pomocných a nekvalifikovaných pracovníků, dále pak pracovníků ve službách a prodeji, úředníků, ale i řemeslníků a opravářů.

Aktivní politika zaměstnanosti se primárně soustřeďuje na zajišťování rekvalifikací, ale i tak je počet rekvalifikovaných vzhledem k celkovému počtu uchazečů nízký (aktuální počet osob v rekvalifikaci k 30.9.2012 pouze 53). Dle údajů MPSV o ukončení a vyřazení uchazečů z evidence ÚP plyne, že jen malá část uchazečů získá pracovní uplatnění zprostředkované ÚP.

Mzdové hodnocení práce s průměrnou hrubou měsíční mzdou 21 989 Kč k 31.12.2010 je v Plzeňském kraji na relativně vysoké úrovni (3. místo mezi kraji bez zahrnutí Prahy). Druhé místo náleží kraji (při porovnání hrubé měsíční mzdy ke stejnému datu) ve zpracovatelském průmyslu (23 332 Kč). Vyšší hodnoty průměrných mezd oproti ostatním krajům vykazují obory peněžnictví a pojišťovnictví, zdravotní a sociální péče.

Plzeňský kraj se dlouhodobě řadí ke krajům s nejnižším podílem domácností s příjmy pod hranicí životního minima. V roce 2008 a 2009 byl Plzeňský kraj na 1. místě s nejnižším podílem těchto nízko-příjmových domácností, v roce 2011 se umístil na 3. místě v mezikrajském srovnání s hodnotou 1,1 % za Vysočinou a Jihočeským krajem (viz tabulku 15 v příloze).

### **1.3.5 Výzkum a vývoj**

V Plzeňském kraji pracovalo v roce 2011 ve výzkumu a vývoji (VaV) 3 795 osob ať již plně, či částečně zaměstnaných (HC). Při přepočtu na plnou pracovní dobu věnovanou výzkumným a vývojovým činnostem (FTE) se počet výzkumníků v tomto roce snížil na 2 196 (tj. pouhých 58 % zaměstnaných - HC). V rámci hodnocení kraje pomocí relativního ukazatele počet zaměstnaných ve VaV na 1 000 obyv. zaujímá v roce 2011 Plzeňský kraj 6. místo v mezikrajském srovnání s hodnotou 3,8 (viz graf 27 v příloze). Během let 2005-2011 zaznamenal kraj, i přes pokles v roce 2008, nárůst počtu zaměstnanců o 53 proc. bodů a stal se tak 2. nejrychleji rostoucím krajem ČR v počtu zaměstnaných ve VaV na 1000 obyv. po Moravskoslezském kraji (viz graf 28 v příloze). Pozice kraje se zřetelně zlepšuje vzhledem ke skutečnosti, že v roce 2005 byl až na 9. místě žebříčku krajů.

Významná část zaměstnanců VaV v kraji v roce 2011 pracovala v technických vědách (56 % všech zaměstnanců VaV), dále následuje oblast přírodních věd (23 %) a lékařských věd (10 %). V porovnání s dalšími kraji v ČR lze v Plzeňském kraji sledovat vyšší zastoupení technických a lékařských věd, naopak nižší podíl zaujímají přírodní vědy (viz graf 29 v příloze).

Nejvíce zaměstnanců VaV pracovalo v kraji v roce 2011 v podnikatelském sektoru - 59 % (9. místo mezi kraji ČR), ve vysokoškolském VaV pracovalo 37 % zaměstnanců a ve vládním VaV 4 % všech zaměstnanců VaV v kraji (viz graf 30 v příloze). Od roku 2005 do 2008 dominoval podíl zaměstnaných ve VaV ve VŠ sektoru, od roku 2009 tento post převzal, díky intenzivnímu nárůstu počtu zaměstnaných, sektor podnikatelský (v ostatních krajích trvale nejvyšší podíl v podnikatelském sektoru – vyjma Prahy).

V souladu s růstem počtu zaměstnanců VaV také trvale stoupá počet pracovišť. V roce 2011 bylo v kraji evidováno celkem 115 pracovišť VaV a jen 6 z nich mělo uvedenou výzkum a vývoj jako hlavní ekonomickou činnost (viz graf 31 v příloze). Většinou se jedná o menší pracoviště co do počtu zaměstnanců. V roce 2011 na více jak 2/3 pracovištích VaV pracovalo méně než 10 zaměstnanců (viz graf 32 v příloze). Pouze 7 pracovišť (většinou ve vládním a vysokoškolském sektoru) v kraji zaměstnává více než 100 zaměstnanců VaV.

Mezi největší veřejné výzkumné instituce v Plzeňském kraji patří Západočeská univerzita v Plzni a Lékařská fakulta v Plzni (Univerzita Karlova v Praze), jejichž význam přesahuje hranice regionu. Tyto subjekty realizují rozsáhlé záměry a projekty rozvoje infrastruktury VaV s podporou fondů EU, jejichž realizace bude ukončena v roce 2014, resp. 2015. Jedná se o tyto projekty projekty ZČU: Centrum nových technologií a materiálů (CENTEM), Nové technologie pro informační společnost (NTIS), Regionální inovační centrum elektrotechniky (RICE), Regionální technologický institut (RTI) a projekt LFUK v Plzni: Biomedicínské centrum (BC). Mezi tuto skupinu podpořených projektů patří také Západočeské materiálové metalurgické centrum (příjemce COMTES FHT a.s.). Tyto projekty významně posílí kapacitu VaV Plzeňského kraje (v roce 2015 cca 150 nových pracovních míst ve VaV, nové patenty a užité vzory, prodej licencí apod.). Objem smluvního výzkumu těchto 6 významných projektů má k 31.12.2015 dosáhnout až 166 miliónů Kč (viz tabulka 16 v příloze). Význam těchto projektů má výrazně nadregionální charakter a bude vyžadovat úsilí o stabilizaci a maximální využití těchto kapacit.

V Plzeňském kraji je hrubá měsíční mzda vědců a inženýrů dlouhodobě pod celorepublikovým průměrem. V roce 2010 činila tato mzda v kraji necelých 41 tis. Kč, kdežto v ČR dosahovala téměř 43 tis. Kč. S touto hodnotou se Plzeňský kraj zařazuje až na 9. místo v mezikrajském srovnání.

V Plzeňském kraji došlo v období 2005-2011 k nejdynamičtějšmu růstu výdajů na VaV v mezikrajském srovnání (nárůst o 180 %). V roce 2011 dosáhly v kraji výdaje na VaV 3,1 mld. Kč v běžných cenách (viz graf 33 v příloze). Nejrychleji rostou od roku 2009 výdaje, které na VaV vynakládá podnikatelský sektor (viz graf 34 v příloze).

Poměr výdajů na VaV k HDP v Plzeňském kraji s růstovým trendem od roku 2009 do 2011 přinesl výrazné zlepšení pozice kraje (v r. 2005 až 9. místo, v r. 2010 místo 5. – viz graf 35 v příloze).

Plzeňský kraj má dlouhodobě nízké hodnoty patentové aktivity, které umisťovaly kraj trvale na spodní příčky mezikrajského hodnocení, v roce 2010 to byla až 10. příčka. Mezi lety 2010-2011 došlo k dynamickému nárůstu patentové aktivity v kraji na dvojnásobnou hodnotu, tj. v roce 2011 činila patentová aktivita 14,4 zapsaných patentů a užitných vzorů na 100 tis. obyvatel, což znamenalo posun na 6. místo mezi kraji ČR (viz graf 36 a 37 v příloze). Slabou stránkou je i poměrně nízká úroveň spolupráce ve smluvním výzkumu mezi vysokoškolským a podnikatelským sektorem. Údaje ČSÚ za rok 2010 ukazují, že VŠ bylo ze strany podniků zadáno pouze 2% objemu zdrojů, které podniky vynaložily na VaV (viz tabulka 17 v příloze).

Pro využití výsledků VaV má význam kvalita uživatelů, v ČR je sledována například kategorie tzv. inovujících podniků. Jejich podíl v Plzeňském kraji v období 2008-2010 byl 2. nejvyšší mezi kraji ČR (47 % z celkového počtu ekonomicky aktivních podniků). Rozdíly tohoto ukazatele mezi kraji se pohybují v rozsahu od 45 % v Karlovarském do 56 % v Libereckém kraji, zatímco celorepublikový podíl inovujících podniků činí 51,7 % (viz graf 38 v příloze).

Veřejná podpora pro podporu technických inovací je spíše nedostatečná. V období 2008-2010 obdrželo veřejnou podporu pro technické inovační aktivity v Plzeňském kraji necelých 22 % podniků, což odpovídá až 9. místu v mezikrajském srovnání (viz graf 39 v příloze).

Rozvoj odvětví výzkumu a vývoje je spojen s využitím potenciálu terciárního vzdělávání. Plzeňský kraj dlouhodobě vykazuje vyšší poměr studentů VŠ v technických oborech než je průměr ČR, naopak podíl studentů v přírodních oborech je trvale nižší než v ČR jako celku (viz tabulka 18 v příloze). Poměrně vysoké zastoupení studentů VŠ s trvalým bydlištěm v Plzeňském kraji v technických oborech dokládá i ukazatel počet VŠ studentů v technických oborech na 1000 obyv. kraje (5,9 VŠ studentů v technických oborech na 1 000 obyv. v Plzeňském kraji) – 5. nejvyšší pozice v rámci krajů ČR. V Plzeňském kraji lze sledovat vyšší podíl studentů VŠ studujících technické vědy a obory. Jedná se o studijní obory: Strojírenství, kovovýroba a metalurgie, Elektrotechnika a energetika, Elektronika a automatizace, Chemické výroby, Motorová vozidla, lodě a letadla. V této skupině studijních oborů studuje 4,3 studentů VŠ na 1000 obyv. a s touto hodnotou Plzeňský kraj zaujímá 3. příčku v mezikrajském srovnání hned za krajem Zlínským a Moravskoslezským. Zatímco zájem o studium technických oborů poslední dobou celorepublikově stagnuje, 4 kraje v období 2008-10 zaznamenaly mírný nárůst počtu studentů. K nejvyššímu nárůstu došlo právě v Plzeňském kraji (+ 7,3 proc. bodu). V přírodních oborech (biologie, vědy o životním prostředí, fyzika, chemie, matematika, statistika, počítačové vědy) je zastoupení studentů z Plzeňského kraje minimální (2,9 studentů VŠ na 1000 obyv.) a staví kraj na předposlední místo v mezikrajském hodnocení.

### 1.3.6 Veřejné rozpočty

Územní samosprávy a svazky obcí v Plzeňském kraji dlouhodobě hospodařily až do roku 2008 s kladným rozdílem příjmů a výdajů, v roce 2009 a 2010 však byla zaznamenána záporná salda (viz tabulka 19 v příloze). V roce 2009 činilo saldo -1,35 mld. (výrazné snížení daňových příjmů a zvýšení běžných výdajů), v roce 2010 již pouze -70 mil. Kč (pokles kapitálových výdajů v Plzeňském kraji). V roce 2011 již bylo zaznamenáno saldo kladné.

Hodnota nekonsolidovaného dluhu územních rozpočtů na obyvatele v rozdělení podle jednotlivých krajů k 31. 12. 2011 staví Plzeňský kraj na místo třetího nejméně zadluženého kraje (viz graf 40 v příloze).

Hodnota celkových příjmů na obyvatele je v rozpočtech územních samosprávných celků (ÚSC) Plzeňského kraje jedna z nejvyšších z ČR. Příjmy ÚSC v Plzeňském kraji (stejně jako v ČR) dlouhodobě rostly, v roce 2010 pak většina krajů zaznamenala pokles. Plzeňský kraj byl v tomto smyslu spolu s Moravskoslezským výjimkou, když příjmy těchto krajů rostly až do roku 2011 (viz graf 41 v příloze).

Na celkových příjmech územních rozpočtů postupně narůstá podíl přijatých transferů, podíl daňových příjmů má naopak klesající tendenci. Z mezikrajského srovnání vyplývá, že objem přijatých transferů (investičních i neinvestičních) na jednoho obyvatele i podíl přijatých transferů na celkových příjmech je v Plzeňském kraji dlouhodobě nízký (viz graf 42 v příloze).

Rozhodující podíl výdajů ÚSC směřuje do oblastí vzdělávání, dopravy, zajištění činnosti veřejné správy a sociálních věcí.

Celkové kapitálové výdaje na jednoho obyvatele jsou v Plzeňském kraji vzhledem k ostatním krajům dlouhodobě nadprůměrné. Hodnota úhrnu kapitálových výdajů na obyvatele za období 2005 – 2011 řadí Plzeňský kraj na třetí místo mezi kraji ČR. Vývoj kapitálových výdajů byl ovlivněn ekonomickým oslabením a pokles mezi roky 2009 a 2011 byl zhruba 10%.

Podíl kapitálových výdajů k celkovým výdajům se pohybuje okolo 25% a od roku 2009 zaznamenává spíše pokles (viz tabulka 20 v příloze).

Největší podíl na kapitálových výdajích rozpočtů územních samospráv zaujímá oblast dopravy. Na této hodnotě kapitálových výdajů do dopravy v kraji se zhruba dvěma třetinami podílejí rozpočty měst a obcí. Hodnota kapitálových výdajů do dopravy na jednoho obyvatele byla v období od roku 2005 relativně vysoká. To lze spojovat s nadprůměrně rozsáhlou silniční sítí místních a krajských komunikací i celkově náročné zajištění dopravní obsluhy řídce osídleného území. Ve všech krajích však od roku 2009 dochází k výraznému poklesu financování dopravních investic. Jen v Plzeňském kraji tento pokles v období 2009 – 2011 dosáhl 48% (viz graf 43 v příloze). Podle výše kapitálových výdajů do dopravy na obyvatele za období 2005 – 2011 je Plzeňský kraj na 3. místě po Praze a Olomouckém kraji.

Další významnou položku kapitálových výdajů územních rozpočtů představuje oblast vodohospodářských investic. Ta se výlučně týká rozpočtů měst a obcí. Přes značné výkyvy tohoto ukazatele se kraj v úhrnu kapitálových výdajů do této oblasti v letech 2005 – 2011 umísťuje na třetím místě mezi kraji (za Středočeským krajem a Vysočinou). To je mj také výsledek aktivity měst a obcí při získávání finančních prostředků pro rozvoj vodního hospodářství z prostředků EU i snahy splnit požadavky národních a evropských norem pro ochranu životního prostředí.

Kapitálové výdaje vykazují značné kolísání v čase. V úhrnu kapitálových výdajů na obyvatele do oblasti školství za období 2005 – 2011 se kraj řadí až na osmé místo, i když tyto hodnoty všech krajů jsou srovnatelné. Výjimkou je Praha, kde objem kapitálových výdajů na obyvatele je oproti ostatním krajům téměř dvojnásobný. Za pozornost stojí pozice Plzeňského kraje v hodnotě tohoto ukazatele za rok 2011, kdy se kraj s hodnotou 697 Kč/obyv. umísťuje až na třináctou pozici.

Kapitálové výdaje do bydlení, které vynakládají města a obce, se postupně ve sledovaném období 2005 – 2011 snižují. Jen v Plzeňském kraji jde o zhruba 50% pokles v porovnání mezi roky 2005 (2155 Kč/obyv.) a 2011 (1106 Kč/obyv.). Veřejný sektor programově přestává řešit bytovou výstavbu a nadále privatizuje svůj bytový fond, role soukromého sektoru naopak v této oblasti roste.

Vyšší kapitálové výdaje na obyvatele v porovnání s ostatními kraji se týkají oblasti zdravotnictví, v souvislosti s krajskými investicemi do sítě regionálních zdravotnických zařízení, dále oblasti ochrany životního prostředí, všeobecné veřejné správy, zemědělství, obrany a bezpečnosti. Nižší kapitálové výdaje lze sledovat v oblasti kultury a průmyslu.

Územně samosprávné celky v Plzeňském kraji hospodaří s relativně vyšší hodnotou běžných výdajů na obyvatele. Souvislost je možno sledovat ve vyšší hodnotě příjmů na obyvatele a pravděpodobně také vyššími nároky na zajištění služeb v řídce osídleném území. Největší část běžných výdajů územních rozpočtů je věnována oblasti školství, dále vedle výdajů na zajištění služby veřejné správy je významná oblast dopravy, dále v menší míře oblast sociálních věcí, bydlení a komunálních služeb.

Většina běžných výdajů do oblasti školství je sledována v rozpočtech krajských samospráv. Výše těchto výdajů se pohybuje okolo 9 tis. Kč/obyv. a rok. Úhrn běžných výdajů na obyvatele za období 2005 – 2011 je v Plzeňském kraji vzhledem k ostatním krajům spíše nižší. Pokles běžných výdajů v období 2009 – 2011 proběhl v rozpočtech ÚSC v Plzeňském kraji s nižší intenzitou.

Běžné výdaje v úhrnu za období 2005 - 2011 na oblast dopravy řadí Plzeňský kraj na druhé místo mezi kraji za Prahu s hodnotou téměř shodnou s běžnými výdaji, které vynakládají územní veřejné rozpočty v Jihočeském kraji. Průměr hodnoty úhrnu běžných výdajů územních rozpočtů na dopravu bez zahrnutí Prahy (její běžné výdaje jsou více než dvojnásobné oproti ostatním krajům) za období 2005 – 2011 je 25 166 Kč/obyv. (viz graf 44 v příloze). Za stejné období je tato hodnota za Plzeňský kraj 32 291 Kč/obyv. (téměř shodná jako je tomu v kraji Jihočeském).

Výdaje do oblasti sociálních služeb na obyvatele v krajích velmi dobře korelují s kategorizací krajů z hlediska jejich ekonomického postavení. Zatímco nejvyšší hodnoty těchto běžných výdajů jsou vynakládány v Ústeckém a Moravskoslezském kraji, naopak nejnižší hodnoty lze zaznamenat ve Středočeském kraji, Praze a v Plzeňském kraji. Varující je však stoupající tendence těchto výdajů, což lze s výjimkou Středočeského kraje a Prahy zaznamenat ve všech krajích. Nárůst této položky za celou ČR mezi roky 2005 a 2011 je 24,3%. Nárůst této hodnoty v Plzeňském kraji je ze všech krajů s hodnotou 54,9% nejvyšší. V rozpočtech měst a obcí dokonce tento růst překračuje 100%.

Ačkoli kapitálové výdaje do oblasti bydlení dlouhodobě klesají, běžné výdaje vykazují naopak setrvalý růst. Územní rozpočty vynakládají v úhrnu 2005 - 2011 v přepočtu na jednoho obyvatele druhou nejvyšší sumu běžných výdajů (viz graf 45 v příloze).

Nadprůměrnou hodnotu běžných výdajů na obyvatele lze ještě zaznamenat v oblasti zdravotnictví. Kraj se sice v úhrnu běžných výdajů na obyvatele do zdravotnictví v období 2005 – 2011 dostal na šesté místo, z údajů pro rok 2011 plyne, že v tomto roce měl již ze všech krajů ČR výdaje k Kč/obyv. nejvyšší.

Nižší běžné výdaje vynaložily veřejné rozpočty (v tomto případě především města a obce) na ochranu životního prostředí. Vyšší běžné výdaje lze sledovat v oblastech kultury, veřejné správy (především v rozpočtech měst a obcí) a vodního hospodářství.

## 1.4 Doprava

Dopravní síť Plzeňského kraje je tvořena dálnicemi, silnicemi a železničními tratěmi, na nichž je provozována individuální a veřejná doprava (viz mapa 4 v příloze), dále v kraji existuje systém letecké a cyklistické dopravy. Síť má výrazně radiální uspořádání orientované na Plzeň. Krajské město je významným dopravním uzlem a na jeho území se koncentrují dopravní problémy dotýkající se širšího okolí. Dalším významným rysem dopravy v Plzeňském kraji je její tranzitní charakter. Po dokončení dálnice na území kraje i v sousedním Německu v roce 2006 a vstupu ČR do EU význam tranzitní dopravy ještě vzrostl, což se projevilo růstem zatížení hraničních přechodů a hlavních silničních tahů v Plzeňském kraji. Hustota dálnic a silnic I. třídy i hustota železnic v Plzeňském kraji jsou v rámci ČR podprůměrné a řadí kraj na 12. místo mezi 14 kraji. To souvisí s nízkou hustotou osídlení, resp. relativně velkou rozlohou kraje. Naopak hustota silnic II. třídy, které jsou ve vlastnictví a správě kraje, je nad průměrem ČR (5. místo mezi kraji).

Význam nákladní dopravy pro hospodářství kraje dokládá ukazatel přepravy nákladu silniční, železniční a vodní dopravou na tis. Kč HDP, který řadí Plzeňský kraj na 6. místo mezi kraji, a

to bez tranzitu. Plzeňský kraj patří ke krajům s nejmenším počtem přepravených cestujících v rámci kraje veřejnou dopravou na obyvatele (35,8 - 11. místo mezi kraji), když v letech 2003-2008 zaznamenal ze všech krajů největší pokles tohoto ukazatele. Svou roli v tomto vývoji hraje i vysoký stupeň automobilizace. Podle počtu osobních automobilů na 1000 obyvatel (472) v roce 2010 patřilo Plzeňskému kraji 2. místo za Prahou. Jeho projevem a projevem růstu tranzitní dopravy, respektive vysokého podílu dopravy zdroj – cíl, je mimořádně vysoká intenzita dopravního zatížení (v roce 2010) na významných úsecích silniční sítě kraje, a to zejména v aglomeračním prostoru Plzně a v jejím centru (viz mapa 5 v příloze), samozřejmě na dálnici D5 a podél všech hlavních silničních radiál až téměř na hranice kraje. Počet dopravních nehod na 1000 obyvatel je v Plzeňském kraji celkově podprůměrný. Jejich vyznačení na silnicích I. třídy (viz mapa 6 v příloze), dané jejich počtem za rok, signalizuje nebezpečné úseky a kolizní body, nadměrné dopravní zatížení, nepřehlednost nebo nevyhovující stavebně technický stav.

#### **1.4.1 Silniční doprava**

##### ***Celostátní silniční síť***

Dálnice D5 je hlavní silniční tepnou Plzeňského kraje, spojuje Prahu s Německem a jako součást evropské sítě TEN-T je součástí hlavního evropského tahu E 50 Brest - Paris - Mannheim – Nürnberg – Plzeň – Praha - Prešov, větve A. IV. multimodálního koridu Nürnberg – Praha. Dálnice D5 propojuje hlavní prostory koncentrace střední Evropy. Představuje součást pátevní nadřazené osy střední Evropy, ČR a Plzeňského kraje ve směru východ – západ. Jejím hlavním úkolem je v maximální možné míře převzít tranzit a další dopravní zátěž z ostatních komunikací. Existence dálnice a její přepravní význam s návaznostmi na silniční síť kraje, jeho hlavní rozvojové prostory a sídelní strukturu jsou pro rozvoj Plzeňského kraje zásadní. Zatím není dořešena dostupnost dálnice z území mimo aglomerační jádro, což souvisí s dostavbou a modernizací především komunikací I. třídy, zejména jejich jednotlivých úseků v periferních územích kraje.

Aktuálním problémem souvisejícím s provozem na dálnici, poněkud ale s růstem poplatků za využívání dálnice, je nárůst tranzitní dopravy na komunikacích I. a II. třídy, které v mnoha úsecích na území kraje plní funkci dosud nezaplatněných objízdných tras se všemi negativními dopady. Ty komplikují život v obcích (hluk a hygienická zátěž ovzduší, bezpečnost provozu), způsobují nadbytečné kongesce na jednotlivých komunikacích, zhoršují stav silničních povrchů a vyvolávají zvýšené náklady na jejich údržbu.

Navazující nadřazenou strukturou tvoří z hlediska komunikační sítě kraje celostátní silnice I. třídy č. 20, 26, 27 vedené radiálně vůči jádrovému území kraje, doplněné obvodovými (tangenciálními) celostátními silnicemi č. 19, 21 a 22. Ty kromě dálkových vztahů a dopravní návaznosti Plzeňska na SRN a sousední kraje, tj. Středočeský, Jihočeský a Karlovarský, zajišťují regionální vztahy, obsluhu a návaznosti na krajskou silniční síť. Z koncepčního hlediska se v souvislosti s rozvojem sídelní struktury a ekonomických aktivit nově formuje budoucí přeshraniční přepravní význam silnic I/27 E53 („Klatovské“) a I/26 („Domažlické“). Zároveň je posilována Domažlická rozvojová osa a dopravní koridor silnice I/26 (společně s rozvojem železnice – „Donau Moldau Bahn“) ve vztahu Plzeň – Regensburg – München/ Nürnberg. Z hlediska širších mezikrajských a přeshraničních přepravních souvislostí, společně s potřebou stabilizace sídelní a ekonomické struktury v okrajových příhraničních oblastech Domažlicka a Tachovska, je v dopravní koncepci kraje významně posílena tangenciální rozvojová osa Horažďovice - Klatovy – Domažlice – Pobežovice – Bor, tzv. „Českolesská tangenciála“, ve směru k Jihočeskému kraji navazující na tzv. „Pošumavskou tangentu“, ve směru ke Karlovarskému kraji navazující na silnici I/21 D5 – MÚK Bor –

Mariánské Lázně – Cheb (R6) a následně tzv. Podkrušnohorskou magistrálu (R6 – silnice I/13). Přerušování pošumavské tangenty v oblasti Českého lesa představuje významný problém rozvoje příhraničních oblastí, neboť omezuje i dostupnost dálnice z jihu.

Silniční síť I. třídy byla v minulosti a je i dnes postupně rekonstruována a opravována, nicméně (např. i ve srovnání s některými jinými kraji, například Jihočeským) v nedostatečné míře. Z přehledu investičních záměrů státu vyplývá, že silniční síť na území kraje nepatří mezi celostátní priority.

V současnosti je v nejlepším stavu z hlediska dopravních parametrů úsek I/20 na tahu Plzeň – hranice kraje ve směru na Karlovy Vary. Systematické přeložky a úpravy v minulých letech proběhly i na silnici I/21 (Brod nad Tichou, Planá, Kočov 1. stavba), I/26 (Folmava, Česká Kubice, Újezd – Draženov, Meclov – Horšovský Týn), I/27 (obchvat Třemošná) a některé další. I tak celé dlouhé tahy na území kraje nadále zůstávají plně dopravních závad, průjezdů přes obce, nekapacitních a nepřehledných úseků, apod. Tento stav ve svém důsledku negativně ovlivňuje hospodářský rozvoj regionu, ale i bezpečnost a zdraví obyvatel. Koncepční záměry, navrhuující řešení situace na trasách silniční sítě I. třídy, nejsou naplňovány při projektové přípravě a následné realizaci. Významné dopravní problémy se koncentrují v Plzni.

Významné koncepční záměry na celostátních komunikacích I. třídy, jsou plánovanými stavbami ŘSD Plzeň (viz mapa 7 v příloze) podporovány zejména pokud jde o stavby na silnici I/26 v úseku mezi Plzní a severní hranicí kraje a na území města Plzně, severovýchodní a východní část městského okruhu či radiální komunikace sever – jih I/27 Sukova – Karlovarská. Další stavební akce na komunikaci I/27 jsou předpokládány jen v prostorech Přeštic a Klatov a realizace několika obchvatů měst je předpokládána na silnici I/26 v úseku Plzeň – státní hranice. Realizaci koncepčních záměrů na komunikacích I/20 a I/19 směrem na jihovýchod od Plzně brání, pravděpodobně, vyjma nedostatku finančních prostředků, nejasnost nebo neshoda na vedení tras a obchvatů sídel. Zcela chybí záměr na prodloužení komunikace I/22 – tzv. Českolesská tangenciála, jejíž trasa není rovněž stabilizována. I tak lze všechny plánované stavby na celostátní síti komunikací hodnotit pozitivně, neboť jsou kompatibilní se strategickými koncepčními záměry a více či méně jsou prioritami nejvyšší úrovně. Nelze ale odpovědět na otázku, zda budou v plánovaném období do roku 2020 či 2030 realizovány.

### ***Regionální silniční síť***

Nadřazeným krajským komunikačním systémem jsou silnice II. třídy, které, v návaznosti na dálnici a silnice I. třídy, zajišťují hlavní přepravní vztahy regionální dopravy a obsluhy území. Ostatní krajské silnice, tj. silnice III. třídy, v návaznosti na silnice II. třídy, plní funkci mikroregionálního a lokálního zpřístupnění a obsluhy jednotlivých obcí, lokalit a aktivit včetně jejich vzájemného propojení.

Aktuálně vymezená síť krajských silnic II. třídy by měla jako nadřazená struktura v cílovém stavu představovat homogenní a bezkolizní komunikační síť s příslušnými normovými parametry, s únosností a objekty splňujícími podmínky neomezeného provozu osobní i nákladní dopravy. Tento systémový požadavek vyžaduje u některých silnic a úseků postupnou realizaci zásadních přeložek, přestavbu a modernizaci s rozšířením a úpravami nevyhovujících směrových a výškových parametrů, včetně přestavby řady mostních objektů, propustků, opěrných a zárubních zdí apod. U silnic III. třídy s lokální přepravní funkcí a omezenou intenzitou provozu není předpokládána rozsáhlejší přestavba investičního charakteru, ale pouze kvalitní údržba a pravidelné opravy zajišťující bezpečnost a sjízdnost, případně odstranění bodových závad a kolizních úseků v trase.

Krajská silniční síť, silnice II. a zejména III. třídy ve svých trasách a nadměrné hustotě kopírující historický vývoj, neodpovídá současnému charakteru osídlení, hustotě trvale bydlícího obyvatelstva a ani způsobu hospodaření v území a jeho hospodářskému potenciálu. Jeví se jako prokazatelně předimenzovaná. Její stavebně technický stav nevyhovuje platným normám (šířkové uspořádání, kolizní úseky, bodové závady, únosnost, atd.) a stav povrchů vozovek je vesměs natolik zanedbaný (viz mapa 8 v příloze), že je obtížné, vzhledem k nedostatku finančních prostředků na rekonstrukce a údržbu, zajistit v jednotlivých letech jejich sjízdnost. Z pěťistupňové klasifikace hodnocení stavu povrchů vyplývá, že většinově jsou komunikace II. a III. tříd na území kraje zařazeny do kategorií havarijní a nevyhovující, jen malé fragmenty silniční sítě patří do kategorie výborný. Na úrovni kategorií dobrý nebo vyhovující jsou hodnoceny převážně silniční povrchy podél dálnice D5 a v okolí větších měst. Nejvyšší podíl silnic v havarijním nebo nevyhovujícím stavu vykazují venkovská území v prostorech na sever od dálnice D5, jihozápadně a jihovýchodně od Plzně.

Tento stav je pro rozpočet Plzeňského kraje pravděpodobně dlouhodobě neudržitelný a stále častěji vyvolává otázky, které souvisí s volbou priorit a systémového přístupu - nová výstavba, rekonstrukce, modernizace, opravy a údržba na redukované krajské silniční síti – nebo pokračování v poněkud nesystematickém a bezedném financování předimenzované silniční sítě při trvalém poklesu její kvality.

Fragmentaci a rozptyl realizovaných rekonstrukcí a oprav na silnicích v majetku a správě Plzeňského kraje (období 2005 – 2008) nejlépe ilustruje mapa 9 v příloze, ze které je patrná absence ucelených řešení s výskytem vysokého podílu bodových rekonstrukcí a oprav (zejména mostní díla) převážně na silnicích II. třídy. Rekonstrukcí a oprav na silnicích III. třídy je minimum vzhledem k délce a hustotě sítě na území kraje. Obdobně lze charakterizovat i připravované záměry a stavby, jejichž lokalizaci a rozsah dokumentuje mapa 10 v příloze, ve které jsou záměry znázorněny v relaci k již realizovaným rekonstrukcím a opravám na silniční síti II. a III. tříd.

Koncepce dopravy Plzeňského kraje navrhuje zcela logicky přetřídění krajské sítě silnic, které by bylo doprovázeno postupnou redukcí zbytného rozsahu komunikační sítě. Systematický (selektivní) přístup k financování rozvoje a údržby krajské silniční sítě předpokládá i Usnesení Rady Plzeňského kraje č. 1003/09 ze dne 31. 8. 2009, které definuje tzv. Vybranou silniční síť v majetku Plzeňského kraje. Usnesení předpokládá, že tato silniční síť bude při přípravě plánování oprav a rekonstrukcí v extravilánu upřednostněna a bude sloužit jako páteří systém silnic navazující na nadřazenou síť dálnic a silnic I. tříd. Vzhledem k relativně krátké době platnosti usnesení Rady Plzeňského kraje nelze zatím posoudit, v jakém rozsahu (pravděpodobně ve velmi omezeném) je usnesení uplatňováno při realizaci investičních a neinvestičních akcí na území kraje a zejména při jejich přípravě (zásobník projektů). Rozhodnutí o záměru přetřídit komunikační síť kraje nebylo zaznamenáno.

Koncepční a investiční záměry na síti komunikací Plzeňského kraje (viz mapa 7 v příloze) nejsou zcela ve vzájemném souladu. Mimořádná pozornost by měla být věnována systémům, které celou síť integrují, mohou přispět k snížení dopravní zátěže v jádrovém prostoru aglomerace a potenciálně mohou i zlepšit dopravní obsluhu odlehlých (periferních) území Plzeňského kraje. Jde o ucelené systémy aglomeračního okruhu, který je dlouhodobě rámcově koncipován (zároveň trasově prověřován) a s omezeními (vzhledem k stavebně technickým parametrům) provozován v trase silnice II/180, a nově navrženého regionálního okruhu. Pozitivní je, že se investiční příprava a pozornost soustřeďuje na východní segment aglomeračního okruhu a silnice uvnitř aglomerovaného území a výstavbou nové silnice jsou řešeny dopravní problémy mezi Hrádkem a Rokycany (součást regionálního okruhu). Oproti

současné praxi jsou k realizaci navrhovány stavby ucelených úseků komunikací II. třídy nebo tzv. Vybrané silniční sítě Plzeňského kraje. I kdyby však všechny zamýšlené rekonstrukce, stavby a opravy byly provedeny do roku 2020, není pravděpodobná zásadní změna stavu silniční sítě v majetku Plzeňského kraje. Podstatná změna by nastala jen v případě několikanásobného zvýšení objemu finančních prostředků, které jsou ročně vynakládány na výstavbu, rekonstrukce a opravy silniční sítě.

## **1.4.2 Koncentrace dopravních problémů v Plzni**

### ***Automobilová doprava***

Z dostupných dopravních průzkumů v letech 2005 až 2012 vyplývá, že směrovost tranzitní dopravy (ale i její objem) se výrazně změnila po vybudování dálnice D5 v jižním segmentu města, odkdy se původně nejsilnější směr západ – východ stal zanedbatelným a dominantní jsou hlavně směry Rokycanská – Domažlická a Rokycanská – Karlovarská. V nákladní dopravě nepřevládá žádný výrazný směr a počty tranzitujících vozidel v jednotlivých směrech dosahují maximálně řádu několika set. I proto jsou pro zátěž komunikační sítě města rozhodující pohyby, které mají na území města zdroj a cíl a projevují se na komunikační síti vysokými zátěžemi a dopravními kongescemi se všemi negativními projevy (časové ztráty, zhoršování stavu povrchů komunikací, vlivy na čistotu ovzduší a zdraví obyvatelstva, atd.). Projevuje se i vysoký stupeň automobilizace v Plzeňském kraji, který je v ČR nejvyšší hned za hlavním městem Prahou.

Situaci na silniční síti v roce 2012 nejlépe ilustrují dopravní zátěže zachycené dopravními průzkumy. Nejkritičtější je situace ve směru sever – jih, v úseku od křižovatky Karlovarská – Lidická (téměř 30 000 vozidel/24 hodin) po křižovatku Sady Pětatřicátníků – Husova (více než 17 000 vozidel/24 hodin). Nejvyšší zátěže ve směru východ – západ jsou zaznamenány v úseku celé ulice U Prazdroje (cca 23 000 vozidel/24 hodin) až po křižovatku ulic Skvrňanská – Vejprnická (až cca 20 000 vozidel/24 hodin).

Kumulace dopravní zátěže v centru města na hlavních dopravních osách, představuje dopravní, urbanistický a hygienický problém, jehož řešení, dle schválených koncepčních dokumentů i mínění respektovaných odborníků, souvisí především s dlouhodobě chybějícím dalším dopravním propojením Severního předměstí s centrem města a s jeho jižní částí, respektive s chybějícím městským okruhem, který je trasově stabilizován, avšak realizován nebo provozován jen ve fragmentech v severní a jižní části města. Zcela chybí jeho západní a východní část. V této souvislosti se do dopravní situace ve městě negativně promítá absence kapacitního a plně funkčního aglomeračního okruhu, jehož skutečný stav je obdobou stavu městského okruhu v Plzni a podílí se na přílivu zbytné dopravy na městskou komunikační síť.

Omezená kapacita hlavních městských radiál (zejména Slovany a Bory) je dána jejich zanedbaným stavebně technickým stavem a dopravním uspořádáním, které nevyhovuje ani z pohledu urbanistického. Obdobné nedostatky vykazuje i většina komunikací II. a III. třídy a část klíčových místních komunikací (součástí základního komunikačního systému) ve správě a majetku města Plzně.

Z přehledu investičních akcí na území města Plzně vyplývá, a to v souladu s koncepčními představami a expertními názory na řešení dopravní situace na komunikační síti města Plzně, že za předpokladu realizace těchto akcí v daných časech (2020 – 2030) dojde k významnému snížení dopravních zátěží v kritických úsecích silniční sítě, ke zlepšení plynulosti dopravy, odstranění existujících kongescí a k vytvoření podmínek pro preference

veřejné dopravy. Pro realizaci tohoto cíle jsou plánované stavby ŘSD Plzeň, Plzeňského kraje a Statutárního města Plzeň ve vzájemném souladu a vhodně se doplňují.

Aby však došlo k radikálnímu zlepšení celkové dopravní situace v Plzni, musí být tyto investiční akce doprovázeny dalšími investičními akcemi a organizačními opatřeními v oblasti veřejné dopravy, statické dopravy a nemotorové dopravy nejen v Plzni, ale minimálně v celém jádrovém prostoru aglomerace.

### **Statická doprava**

Dlouhodobým strategickým a nenaplněným cílem všech existujících koncepčních dokumentů je snížení objemu cílové automobilové dopravy v centru města, kompenzace omezené nabídky parkování v centru výstavbou parkovacích objektů P+G a zachycení cílové příměstské automobilové dopravy na vjezdech do města prostřednictvím sítě parkovišť P+R, případně B+R a K+R.

V územích s převahou bydlení je cílem přednostní naplňování potřeb rezidentů, čemuž často brání hustá zástavba obytných domů a nízká kapacita parkovacích ploch související s nižším stupněm automobilizace v době výstavby, nedostatkem financí a nerespektováním platných norem.

Nejvíce se na organizaci dopravy v klidu zatím podílí zóna placeného parkování, pokrývající nejexponovanější části centra. Její malý rozsah však podstatně nezměnil chování řidičů, kteří se při parkování orientují na nezaplatněná území za její hranicí. Řidiči tak nejsou dostatečně motivováni k využívání epizodicky existujících záchytných parkovišť P+G a P+R.

Pro systém záchytných parkovišť P+G byly zatím v Plzni realizovány objekty U Trati a Rychtářka, současně se v tomto systému uplatňují parkoviště Sady Pětatřicátníků a Peklo. Systém záchytných parkovišť funguje jen částečně. Nejvytíženější je díky centrální poloze parkoviště Sady Pětatřicátníků, objekt Rychtářka zatím nezískal žádoucí atraktivitu a objekt U Trati je provozován mimo systém a funguje převážně jako garážový objekt. Systém záchytných parkovišť P+R je zatím zrealizován jen náznakově. Pro systém P+R bylo dosud na území města vybudováno jediné parkoviště, a to při křižovatce Rokycanská – Cvokařská.

### **Městská veřejná doprava**

Síť veřejné dopravy je založena relativně velkoryse, využívá vhodným způsobem přírodní podmínky (terén) ve správních hranicích města a její systém je schopný dalšího rozvoje v souladu s potřebami jednotlivých městských částí.

Páteří systému je tramvajová trakce, nejkapacitnější součást systému radiálně vstupující do městského centra ze všech městských sektorů vyjma Doubravky. Trolejbusová síť, která doplňuje síť tramvajových tratí, je koncipována velmi moderně a zajišťuje rovněž vysoký přepravní výkon v ekologickém standardu. Autobusové linky zahušťují síť městské veřejné dopravy a zprostředkovávají dopravní obsluhu v odlehlých lokalitách jako jediná alternativa vzhledem k efektivitě provozu. Mimořádný význam má tangenciální provoz linky č. 30 po komunikacích koridoru městského okruhu. Městská veřejná doprava je součástí provozovaného systému Integrované dopravy Plzeňska (IDP).

Protože je veřejná doprava subsystémem komplexního dopravního systému města a není provozována na samostatných tělesech (až na výjimky), ovlivňuje její výkonnost, kvalitu a ekonomiku provozu dění na silniční síti (zejména kolizní body a kongesce). Její rozvoj a schopnost obsluhy rovněž souvisí s výstavbou a modernizací jednotlivých klíčových součástí silničního systému. Strategicky je proto nutné směřovat k zajištění preferencí městské veřejné dopravy na všech úsecích, kde je zpomalována automobilovou dopravou. Soustavně

je nutné zvyšovat její uživatelský komfort a zajišťovat konkurenceschopnost vůči osobní automobilové dopravě (kapacita, čas, cena). Na zatížených směrech je vhodné usilovat o rozvoj ekologické tramvajové a trolejbusové dopravy. Kvalitu provozu MHD v Plzni příznivě ovlivní připravovaná výstavba základny PMDP.

### ***Příměstská veřejná doprava***

V Plzni a jejím okolí zajišťuje dopravní obslužnost od roku 2002 integrovaná doprava Plzeňska (IDP). Od 1. dubna 2012 byl systém IDP rozšířen na území 196 obcí Plzeňského kraje (z původních 44), do vzdálenosti cca 35 km od Plzně.

Kvalitu příměstské dopravy a její nabídku přímo ve správním území města Plzně mohou podpořit a zlepšit ve středním časovém horizontu výstavba terminálu regionální autobusové dopravy u Hlavního železničního nádraží, další autobusové terminály v prostoru Slovan a Bor, nové nebo posunuté zastávky na železničních tratích – např. nová zastávka Plzeň – Slovany (v místě křížení s Lobežskou ulicí) nebo zastávky Doudlevec, Borská pole, Černý most, Lhota. Z důvodů provázanosti jednotlivých druhů dopravy jsou prověřeny i možnosti realizace parkovišť při železničních zastávkách na území města Plzně.

### ***Pěší a cyklistická doprava***

Pěší ani cyklistická doprava neovlivňují zásadně charakter a funkčnost dopravního systému na území města Plzně, ale realizované záměry postupně zvyšují její komfort pro obyvatele města i návštěvníky.

Z hlediska pěší dopravy jsou to realizace zaměřené na zatraktivnění významných veřejných ploch, revitalizaci uličních prostorů, zvýšení bezpečnosti dopravy, zajištění komfortních přístupů na zastávky městské veřejné dopravy či vytváření bezbariérových tras. Pro cyklistickou dopravu město postupně rozšiřuje síť cyklistických tras. Významný je i program rozvoje víceúčelových sportovně rekreačních tras – greenways určených pro chodce, in-line bruslaře a cyklisty.

## **1.4.3 Železniční a veřejná doprava**

### ***Železniční doprava***

Dopravní poloha Plzeňského kraje je strategická z hlediska spojení západní a východní Evropy. Krajem prochází větev A. IV. transevropského multimodálního koridoru, kterou tvoří dálnice D5 (součást evropské sítě TEN - T), spojující Prahu a Norimberk, a III. tranzitní železniční koridor Praha – Plzeň – Norimberk (součást evropské sítě TINA). Na státní hranici mezi SRN a Plzeňským krajem existují 2 železniční hraniční přechody. Nejvýznamnějším železničním uzlem je Plzeň. Železniční síť má výrazné radiální uspořádání, podobně jako síť silniční. Hustota železnic v Plzeňském kraji (9,4 km/100 km<sup>2</sup>) byla v roce 2010 v rámci ČR podprůměrná a řadí kraj na 12. místo mezi 14 kraji, tomu odpovídala i provozní délka železničních tratí na území Plzeňského kraje 710 km (6. místo mezi kraji v ČR).

Celkově neuspokojivý technický stav železničních tratí v kraji, kvalita dopravních prostředků a nabídka služeb železniční dopravy klientům zhoršují konkurenceschopnost železniční dopravy a využitelnost železnice jako páteře veřejné hromadné dopravy.

Z hlediska mezinárodních a celostátních dopravních pohybů a vztahů, má dlouhodobě největší význam železniční trať číslo 170 Praha – Plzeň – Cheb, součást tzv. III. tranzitního železničního koridoru do Norimberka, jehož optimalizace a částečná modernizace právě probíhá. V mezinárodním i národním kontextu vzrůstá význam železničního spojení Plzeň – Domažlice – Furth im Wald – Regensburg – Mnichov, jehož rozvoj je podporován i z

bavorské strany. Modernizace trati Plzeň - Česká Kubice, úsek Domažlice (včetně) - Furth im Wald (mimo) je zatím dlouhodobějším záměrem směřovaným do období kolem roku 2020.

Pro mezinárodní, celostátní i regionální železniční dopravu má mimořádný význam i plánovaná rekonstrukce železničního uzlu Plzeň, která je zatím rozdělena do 5 staveb.

K očekávanému a strategicky plánovanému zvýšení atraktivity železniční dopravy v konkurenci se silniční dopravou a individuální automobilovou dopravou by měly přispět záměry i na dalších radiálních železničních tratích v Plzeňském kraji. Jedná se o dva parametry konkurenceschopnosti, a to jednak o kvalitní a rychlé spojení se sousedními kraji a vzdálenými cíli a jednak také o rychlejší a komfortnější dopravní obsluhu v rámci systému veřejné a integrované dopravy kraje.

Dopravní obslužnost Plzeňského kraje se opírá a bude nadále strategicky opírat o páteřní systém železniční dopravy. Pro zajištění funkce veřejné drážní osobní dopravy je vhodné pokračovat v rozšiřování regionálního integrálního taktového grafikonu i na další tratě, a to ve vazbě na celostátní takt. Z technického hlediska to vyžaduje nezbytné úpravy železničních tratí (přejezdy, nástupiště atd.) i modernizaci vozového parku. Obdobně to platí o výstavbě a modernizaci železničních stanic a zastávek a o výstavbě parkovišť pro přestupy na veřejnou dopravu (včetně systémů P+R, P+B, P+K).

### **Veřejná doprava**

Veřejná doprava jako celek nebyla do roku 2010 na území ČR příliš koordinována a systematická obsluha území státu nebyla koncepčně pojata.

Plzeňský kraj prostřednictvím Organizátora veřejné dopravy v Plzeňském kraji (POVED s. r. o.) pořídil Plán dopravní obslužnosti Plzeňského kraje na léta 2012 - 2016. Plán byl schválen usnesením Rady Plzeňského kraje č. 4882/11 ze dne 8. 12. 2011. Veřejná doprava, jak veřejná drážní osobní, tak linková, musí na území Plzeňského kraje vytvořit systémově provázaný jednotný celek, který povede výhledově k možnosti zavedení celostátního integrovaného dopravního systému v ČR.

Propojení systémů městské, příměstské a regionální veřejné dopravy není dosud na dostatečné úrovni, nejsou vytvořeny ani podmínky pro vyšší využívání cyklistické dopravy. Integrovaná doprava Plzeňska (IDP) a cílově Integrovaný dopravní systém Plzeňského kraje (dále též IDS) jsou budovány na páteřní funkci veřejné drážní osobní dopravy, a proto je cílem Plánu dopravní obslužnosti kraje převést přepravní proudy v maximální možné míře na železnici, která nemá v centru aglomerace v Plzni a v dalších velkých městech omezující faktory silniční dopravy (kongesce) a měla by tedy mít kratší dojezdové časy do center těchto měst.

Stávající systém IDP bude postupně rozšiřován a optimalizován. Optimalizace a rozvoj IDP bude probíhat při současné optimalizaci dopravní obslužnosti jednotlivých oblastí Plzeňského kraje. V rámci rozvoje IDP je cílem zavést do všech obcí zařazených do IDP veřejnou dopravu nejen v pracovních dnech, ale i o víkendech.

V původně provozovaném systému Integrované dopravy Plzeňska (od 1. 1. 2002 do 31. 3. 2012) bylo kromě Plzně zapojeno dalších 43 měst a obcí. Obce byly začleněny do zón (pásů). Na území původního systému IDP (44 obcí) žilo k 1. 1. 2011 celkem 248 409 obyvatel, což je 43,42 % obyvatel Plzeňského kraje. Dojížděku za prací a do škol z oblasti stávajícího území IDP do Plzně vykonává (dle SLDB 2001) denně 55 % obyvatel IDP.

Při přípravě rozšíření IDP na území 196 obcí a 25 vnějších zón byl zvolen princip, který vytvoří všem obcím, a tedy i všem jejich občanům, cestujícím v Integrované dopravě

Plzeňska, rovné podmínky se zohledněním vzdálenosti do centra Plzeňského kraje i do lokálních center – zejména obcí s rozšířenou působností. Zařazení obcí do zón proto přibližně odpovídá stávajícím tarifním pásmům dopravců zajišťujících veřejnou dopravu v IDP a z toho důvodu také došlo k zařazení obcí do nových zón. V celkem 196 obcích, zapojených do IDP k 1. 4. 2012, žilo k 1. 1. 2011 celkem 339 467 obyvatel, což je 59,34 % obyvatel Plzeňského kraje a dojížděku za prací a do škol z oblasti IDP do Plzně vykonává (dle SLDB 2001) denně 84 % obyvatel IDP.

Rozvoj a transformace Integrované dopravy Plzeňska do Integrovaného dopravního systému celého kraje je, vzhledem k omezeným možnostem financování veřejné dopravy, pravděpodobně jedinou reálnou možností, která může vést ke zlepšení a zkvalitnění dopravní obslužnosti v plzeňské aglomeraci i v dalších regionech kraje.

Cílem rozvoje integrace je budoucí rozšíření IDP na úroveň IDS Plzeňského kraje, který bude koncipován jako komplexní dopravní systém s kvalitním dispečinkem a informačním systémem s odpovídajícími přestupními multimodálními terminály (přestupními uzly) mezi jednotlivými druhy dopravy.

#### **1.4.4 Ostatní druhy dopravy**

##### ***Kombinovaná doprava***

Cílem procesu optimalizace nákladní dopravy je obsluha území s využitím technických a technologických předností jednotlivých dopravních oborů. Mezi hlavní ideu kombinované dopravy (KD) patří výrazné začlenění železniční dopravy do přepravního procesu. Z pohledu výhledové koncepce rozvoje dopravy je klíčovým pilířem kombinované dopravy její infrastruktura. Aby byl nástroj kombinované dopravy komplexně vyřešen, je nutné definovat lokalizaci kontejnerových překladišť, terminálů a logistických center.

Plzeňský kraj zaujímá strategickou polohu z pohledu spojení východní a západní Evropy. O aplikaci základny funkčního systému KD v Plzeňském kraji lze uvažovat zejména v prostoru města Plzně a v blízkém okolí. Pro vybudování terminálu, který by dokázal operativně reagovat na rozvoj KD, je nutné vyhledat a lokalizovat vhodnou prostorovou zónu, která bude disponovat kapacitní plochou flexibilně reagující na nově vznikající nabídku a poptávku.

##### ***Cyklistická doprava***

Výstavba cyklistických stezek a značení cyklistických tras probíhá velmi dynamicky a často poměrně spontánně, proto koncepční dokumenty a související analýzy často nemohou zachytit aktuální stav na území celého kraje.

Cílem zpracovávané analýzy není komplexní a podrobné posouzení koncepčního řešení cyklistických tras na území Plzeňského kraje. Cyklistická doprava patří spíše do okruhu rekreačních a turistických aktivit a cyklistická doprava do zaměstnání není a pravděpodobně ani nebude nosným prvkem přepravy obyvatelstva do zaměstnání v Plzni a ani v jiných částech kraje. Pozornost byla proto zaměřena na celistvost sítě, konektivitu sítě (zejména sítě nadřazeného mezinárodního a nadregionálního významu), atraktivitu sítě pro účastníky cestovního ruchu a bezpečnost cyklistické dopravy z pohledu její segregace od dopravy automobilové.

Z mapy 11 v příloze a ze subjektivně zjišťovaných informací, vyplývá, že:

- současná nadřazená síť cyklotras v Plzeňském kraji navazuje na vedení cyklotras ze sousedních území,

- stávající nadřazená síť cyklotras vyžaduje doplnění nových cyklotras především ve směru západ – východ,
- neucelená je zatím síť nadregionálních cyklotras mezinárodního významu, na které chybí celá řada významných úseků s odpovídajícími technickými parametry,
- nejvyšší hustota lokálních cyklotras je zaznamenána v atraktivních přírodních lokalitách Šumavy a Českého lesa a v přiléhajících územích, Stříbrska a Konstantinolázeňska, Plaska a Manětínska, Blovicka a Nepomucka (specifická je sama o sobě Plzeň se svými greenways),
- optimalizace vyznačených nebo nevyznačených cyklotras nadregionálního významu vyžaduje minimalizaci podílu nevhodných a nepřipustných úseků cyklotras z hlediska bezpečnostních parametrů a segregace provozu (cyklistické stezky, dočasné převedení cyklotrasy provizorním vedením po jiné méně zatížené komunikaci),
- koridory nadregionálního významu a jednotlivé trasy nezohledňují v potřebném rozsahu návaznosti na ostatní druhy dopravy tak, aby byla zaručena optimální dostupnost výchozích cílů (železniční stanice a zastávky, parkoviště pro automobily a autobusy, atd.),
- přestože jsou cyklotrasy nadregionálního významu postupně vybavovány doprovodnou sociální infrastrukturou (stravovací a ubytovací zařízení, cykloservisy, sociální zařízení a další doplňkové služby), v řadě případů stále chybí na trasách sociální zařízení a další vybavení,
- cyklotrasy s nadregionálním významem nejsou zatím v dostatečné míře propojeny s existující sítí vyznačených a navržených cyklotras lokální úrovně,
- cyklotrasy nadregionálního významu jsou dosud stále vedeny po komunikacích I., II. a III. třídy, kde je snížena bezpečnost uživatelů vlivem parametrů těchto komunikací (šířkové uspořádání, stav povrchů, nevhodné a nepřipustné úseky, atd.),
- segregace provozu na cyklotrasách od automobilové a pěší dopravy není úspěšně dořešena především ve městech, na nově vybudovaných cyklostezkách vznikají kolizní úseky a body vlivem společného užívání s pěší dopravou a in-line bruslaři.

## 1.5 Technická infrastruktura

### 1.5.1 Vodní hospodářství

Přístup k čisté vodě a zachování zásob kvalitní pitné vody představuje významný faktor zdravého a proporcionálního regionálního rozvoje. Vodou z veřejných vodovodů je zásobeno k 31. 12. 2010 93,1 % populace ČR, přičemž nejnižší podíl je Plzeňském 82,6 a ve Středočeském kraji 83,8 %. Podíl obyvatelstva ČR žijícího v domech napojených na veřejnou kanalizaci s ČOV je pouze 77,0 %, nejnižší hodnotu v tomto ukazateli vykazuje Liberecký kraj se 66,2 %, Plzeňský kraj zaujímá se 70,7 % 9. místo mezi kraji. Podíl napojených osob na kanalizaci je pod průměrem EU 15 (83,6 % bez Španělska). Vykazované ztráty vody v síti veřejných vodovodů Plzeňského kraje ve výši 16,6 % jsou pod průměrem ČR (19,7 %). Kraj patří v tomto směru mezi tři nejlepší v zemi.

Plzeňský kraj má od roku 2004 zpracován Plán rozvoje vodovodů a kanalizací s výhledem do roku 2015, který stanovuje základní koncepci optimálního rozvoje zásobování pitnou vodou, odkanalizování a likvidace odpadních vod. Upřednostňovány jsou lokality s ohledem na náročnost řešení, vlastnické vztahy, možnosti financování a ekonomickou průchodnost navržených postupů.

## **Zásobování vodou**

### ***Systémy zásobování obyvatelstva pitnou vodou***

Krajské koncepční záměry vycházejí z předpokladu, že 17% podíl obyvatelstva individuálně zásobovaného vodou se sníží ve výhledovém roce 2015 cca na polovinu a přibližně 91,5 % obyvatelstva kraje bude zásobováno vodou z veřejných vodovodů. Vývoj situace do roku 2012 nenasvědčuje, že by docházelo k očekávané změně.

Zásobení obyvatel pitnou vodou je v současné době zajišťováno v Plzeňském kraji dvěma rozsáhlými oblastními vodovody. Jedná se o Oblastní vodovod Plzeňské aglomerace, který zásobuje Plzeň a příměstský region z Úpravny vody (ÚV) Homolka a Oblastní vodovod Klatovska a Domažlicka, který je zásobován z ÚV Milence. Oblastní vodovody jsou tvořeny jednotlivými skupinovými vodovody a místními vodovody pro veřejnou potřebu. Dále jsou v kraji samostatné skupinové vodovody a místní vodovody pro veřejnou potřebu.

Situaci v zásobení vodou podrobně ilustrují mapy 12 a 13 v příloze. Z generalizovaného pohledu na mapu 12 vyplývá, že valná většina obcí bez veřejného vodovodu nebo obcí s velmi nízkým podílem napojení obyvatel na veřejný vodovod je prstencově soustředěna ve vylidněném venkovském zázemí krajského města, zhruba v rozsahu jeho spádového území a pravděpodobně i historického migračního zázemí. Z tohoto „kruhu“ vybočují obce a města napojená na Oblastní vodovod Plzeňské aglomerace prostřednictvím skupinových vodovodů. Obdobně pozitivně se projevuje existence Oblastního vodovodu Klatovska a Domažlicka prostřednictvím skupinových vodovodů a jednotlivých skupinových vodovodů na Tachovsku, Stříbrsku nebo Rokycansku. V dalších okrajových oblastech kraje, ve kterých dosahují obce více než 80 % podíl napojení na veřejný vodovod, například Kralovicko, Horažďovicko, Pošumaví, atd., sehrává vysokou roli dostupnost podzemních zdrojů vody, kterou samostatné vodovody distribuují i do obcí s menším počtem obyvatel.

Odborný odhad předpokládá, že existuje poměrně velká skupina obcí a místních částí, kde není zajištěno zásobení pitnou vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu, ale žijí v nich jen cca 2 % obyvatel kraje. Mezi obce, které v současné době nemají zajištěné zásobování vodou z veřejných systémů, patří vesměs malé a rozlehlé obce, kde rozhodování o dalším vývoji negativně ovlivňuje několik vzájemně provázaných faktorů. Jsou to faktory: kvalitativní (množství a kvalita dostupné vody), ekonomické (poměr nákladů na individuální a veřejné zásobení vodou při zajištění vody v hygienicky srovnatelné kvalitě vzhledem k počtu obyvatel obce a reálně dostupným zdrojům financování) a ostatní (rizika kontaminace pitných vod ze záplav, průmyslu a jiných zdrojů znečištění). Vzhledem k tomu lze dovodit, že vhodnějším způsobem budou nadále individuální řešení (vrty, lokální úpravy vody, atd.) na základě konkrétních podmínek jednotlivých lokalit z hlediska dostupných kvalitních vodních zdrojů a ekonomické efektivity veřejných a soukromých investic.

Mezi lokální problémy v obcích a městech na území Plzeňského kraje, včetně Plzně, patří: chybějící vodojemy nebo vodojemy s nedostatečnou kapacitou, nedostatečná kapacita a nevyhovující technický stav výtlačných řadů a rozvodů pitné vody nebo chybějící okružování systémů pro případ poruch. Tyto nedostatky omezují kvalitu dodávky pitné vody a v některých konkrétních případech i rozvoj obcí a jejich významných rozvojových lokalit (bydlení, průmysl, atd.).

### ***Zdroje pitné vody***

Území Plzeňského kraje vykazuje dostatek zdrojů pitné vody a to jak podzemních zdrojů tak i povrchových. Zdroje mají zpravidla dostatečnou rovnoměrnou vydatnost. U povrchových zdrojů jsou z hlediska kvality vody ve výhodě především velké vodárenské nádrže.

Nejvýznamnějším zdrojem pro výrobu pitné vody v Plzeňském kraji je řeka Úhlava. Odběr je prováděn z přehradní nádrže Nýrsko pro ÚV Milence a pro ÚV Homolka v Plzni je voda jímána přímo z vodního toku. Kvalita vody v řece Úhlavě u Plzně je proměnlivá a je ovlivňována zejména povrchovými splachy při deštích a hospodařením na zemědělské půdě. Největším problémem poslední doby je zvýšený obsah pesticidních látek – triazinových herbicidů, v letním období pak zvýšený výskyt koliformních bakterií.

Podzemní zdroje vody, používané do sítě vodovodů pro veřejnou potřebu jsou jednak doplňkovým zdrojem na trase oblastních a větších skupinových vodovodů nebo zdrojem jediným u menších skupinových vodovodů nebo u ostatních vodovodů. Celkově jsou podzemní zdroje vody významným a rozhodujícím zdrojem vodárenského zásobování pro většinu malých sídel v kraji.

Dostatečná kapacita současných zdrojů pitné vody a stagnující, či spíše klesající spotřeba vody, nevyvolávají významné požadavky na vyhledávání dalších zdrojů pitné vody.

Celkově je možno konstatovat, že v průběhu uplynulého desetiletí se jakost vody v tocích významně zlepšila. Dlouhodobé zlepšení jakosti vody bylo způsobeno především výstavbou nebo intenzifikací rozhodujících čistíren odpadních vod, zrušením nebo omezením výroby řady průmyslových podniků a rovněž snížením používání hnojiv v zemědělské výrobě.

Přes dosažené zlepšení, však nelze považovat současný stav za zcela vyhovující, problematické jsou především úseky vodních toků s menší vodností (problém řeky Úhlavy) a vysokou kumulací zdrojů znečištění. Pro vodárenské odběry má zásadní význam mikrobiální znečištění, nejvýznamnější je na vodním toku Úhlava – jímání Doudlevce (ÚV Homolka). To činí Plzeň a její oblastní vodovodní systém zranitelným v běžném i mimořádném režimu z hlediska kvality vody a nákladnosti její úpravy pro zajištění vysokého hygienického standardu s dopadem na růst plateb pro obyvatelstvo i průmysl. Vzhledem k tomu, že tento systém zásobuje pitnou vodou cca polovinu obyvatel kraje, jedná se o problém citlivý na průběžné sledování a investice. Neúměrnou závislost systému na vodě z povrchového toku lze řešit pravděpodobně jen transportem vody z oblasti Šumavy nebo Brd.

Vzhledem k současnému vývoji spotřeby vody v Plzeňském kraji a z toho vyplývajícího přebytku vody ve zdrojích není reálné uvažovat o výstavbě dalších povrchových zdrojů. Dlouhodobě jsou upřednostňovány podzemní zdroje, které mají zpravidla lepší kvalitu vody a jejich využití je výhodnější i z hlediska provozních nákladů. Otázkou je spíše rozvoj existujících dopravních systémů vody tak, aby bylo možné současné úpravárenské kapacity více využívat, případně je možno uvažovat i o přehodnocení kapacity významných úpraven vody.

## **Čištění a likvidace odpadních vod**

### ***Systémy kanalizačních soustav***

Ze statistických informací k 31. 12. 2010 vyplývá, že jen 70,7 % obyvatel kraje žije v domech, které jsou napojeny na kanalizační systém s čistírnou odpadních vod (ČOV), což řadí Plzeňský kraj na 9. místo mezi kraji, zhruba sedm procent pod republikový průměr. Protože současná statistická data jsou vztažena k roku 2010, nelze zatím posoudit předpokládaný pozitivní vývoj vlivem aplikace Směrnice Evropské komise o realizaci těchto systémů v obcích nad 2000 ekvivalentních obyvatel (EO) – systémy jsou těsně po dokončení, nejsou dokončeny nebo není ani zahájena jejich výstavba a není ani přesná evidence počtu napojených obyvatel na tyto nové kanalizační systémy ve městech a obcích, ve kterých žije většina obyvatel kraje.

Vedle toho existuje řada celých nebo částečných kanalizačních systémů, které nejsou zakončeny čistírnou odpadních vod, řada kanalizací různého původu (dešťové) a technického stavu, o jejichž skutečném zakončení nejsou žádné informace (recipient) a řada lokálních mikročistíren odpadních vod, o jejichž správném provozu v průběhu celého roku je možno důvodně pochybovat. Dostatek informací není ani o způsobu provozu septiků a žump na vyvážení (doklady o likvidaci), které jsou v mnoha obcích běžným standardem nejen ve staré zástavbě, ale i v rozvojových lokalitách.

Specifickým problémem i obcí střední velikosti je masivní zásobování obce pitnou vodou z veřejných vodovodních systémů bez vyřešeného způsobu odkanalizování a čištění odpadních vod, často i bez vhodných recipientů. Existence a vodnatost vodních toků je pro funkčnost stávajících i nově navrhovaných systémů likvidace odpadních vod a životní prostředí naprosto zásadní.

Z porovnání tabulky 21 v příloze znázorňující zásobení obcí vodou z veřejných vodovodů a mapy 14 v příloze znázorňující napojení obcí a jejich obyvatel na kanalizační systémy obce je na první pohled patrný větší počet obcí, které jsou sice zásobeny vodou z veřejných vodovodů, ale nedisponují kanalizačním systémem vůbec a v jednotlivých případech kanalizačním systémem dokonce disponují, ale bez napojení na ČOV (viz mapa 15). Z územního hlediska působí až provokativně „systematicky“ obrovský rozsah vnitrozemského venkovského území kraje, ve kterém nejsou obce vybaveny kanalizačními systémy, oproti příhraničnímu území, které je v tomto ohledu vybaveno nadstandardně, ale vykazuje mimořádně nízkou hustotu osídlení.

Každopádně platí, že existující systémy zásobování vodou v centrech ORP a v několika dalších městech jsou doprovázeny funkčními kanalizačními systémy s ČOV s vysokým podílem napojení obyvatelstva na veřejnou kanalizaci. Právě v Plzni, v centrech ORP a v dalších městech Plzeňského kraje trvale bydlí většina obyvatel kraje, což v krajských statistikách a ve srovnávacích statistikách krajů zlepšuje pozici kraje a zároveň zastírá nepříznivou situaci ve venkovských oblastech hluboko ve vnitrozemí.

### ***Stav řešení likvidace odpadních vod v aglomeracích nad 2 000 ekvivalentních obyvatel***

Požadavky na čištění odpadních vod, jejichž největším zdrojem jsou větší obce a především města, stanoví vodní zákon a navazující právní předpisy, do kterých byly implementovány prvky směrnic EU (směrnice Rady 91/271/EHS o čištění městských odpadních vod). Jejich naplnění významně limituje nedostatek finančních prostředků nebo nepřipravenost obcí systém realizovat. Pro Českou republiku je uváděn finanční objem cca 61 mld. Kč (neověřen skutečný stav v roce 2012).

S cílem dosáhnout požadované úrovně čištění a dalších stanovených parametrů (viz výše), realizují města a obce Plzeňského kraje řadu individuálních i sdružených projektů vodohospodářských investic za finanční podpory státu i EU (město Plzeň, město Klatovy, sdružení obcí Čistá Radbuza, Čistá Berounka I., Čistá Berounka II.). Přes tyto iniciativy se však nepodařilo dosáhnout plného souladu s požadavky Směrnice ve stanovených lhůtách, tedy do konce roku 2010.

V Plzeňském kraji je evidováno celkem 40 aglomerací s 2 000 a více ekvivalentními obyvateli (EO). K stanovenému datu 31. 12. 2010, bylo úspěšně vyřešeno celkem 28 aglomerací s cca 615 000 EO, které deklarují napojení minimálně 85 % EO na kanalizaci, u 4 aglomerací je v budoucnu počítáno s rozšířením ČOV (Plzeň, Přeštice, Nepomuk, Chodová Planá). Ve stanoveném termínu nebylo vyřešeno 12 aglomerací s cca 73 000 EO, patří mezi ně 3 aglomerace nad 10 000 EO (Domažlice, Stříbro a Tachov), a ani k 31. 8.

2012 není žádná z původních 12 nevyřešených aglomerací vyřešena. Aktuální situaci ilustruje mapa 16 v příloze.

Z výše uvedených a dalších dostupných informací vyplývá, že v termínu, který byl dohodnut s EU a pevně stanoven, se podařilo na území kraje zajistit realizaci řešení pro 70 % všech aglomerací, ve kterých je doloženo cca 90 % všech EO žijících a působících v aglomeracích nad 2 000 EO na území Plzeňského kraje. V nedořešených aglomeracích žije nebo působí jen 10 % EO.

### **Protipovodňová ochrana**

Zároveň s desítky let probíhajícími změnami v hospodaření na venkově a s paralelně probíhající urbanizací (popř. suburbanizací) dochází k zásadním a často i k nevratným změnám využívání území a krajiny – růst podílu zpevněných ploch, snižování retenčního potenciálu krajiny, výstavba v záplavových územích, zužování průtokových profilů vodních toků, změna odtokových poměrů v územích vlivem výstavby nádrží, ochranných hrází a regulace říčních toků, atd. V souvislosti s těmito procesy rostou rizika povodňového ohrožení sídel, obyvatelstva i krajiny zejména při nenadálých a svým způsobem specifických meteorologických situacích, které jsou provázeny spadem velkého objemu srážek v krátkém čase a často i na malém území.

Skutečně nejlevnějšími a nejúčinnějšími preventivními opatřeními jsou ta opatření, která spočívají především v omezování lidské činnosti (zejména výstavby) v záplavových územích. Nadále však existují historicky vzniklé lokality v zastavěných částech měst a i venkovských sídel, jejichž ohrožení reálně trvá a může mít příčiny mimo jiné právě ve ztrátě retenčních schopností krajiny srážkovou vodu zadržet nebo zpomalit její odtok. V těchto případech musí být ochrana před povodněmi řešena komplexními návrhy, které zahrnují jak preventivní ochranu opatřeními ke zlepšení retenčních vlastností krajiny, tak i ochranu přímou (následnou), spočívající ve snižování rizik dopadů povodňových situací v území.

## **1.5.2 Energetika**

### ***Energetické zdroje a přenosové soustavy energií***

Na území Plzeňského kraje jsou dostupné všechny obvyklé druhy primárních energetických zdrojů, tj. černé uhlí, hnědé uhlí, zemní plyn, kapalná paliva, ostatní tuhá paliva, elektřina. Dostupnost pevných a kapalných primárních energetických zdrojů je vyhovující a je založena na bázi jejich dopravy po železnici a distribučními sítěmi do místa spotřeby, jejichž koridory vyžadují ochranu v územně plánovací dokumentaci.

Dostupnost obnovitelných (alternativních) zdrojů a jejich využití souvisí s dynamicky se rozvíjejícími technologiemi v posledních letech, s jejich klesající cenou na trhu, s energetickou politikou EU a jednotlivých zemí, s růstem cen primárních paliv a v neposlední řadě s dotačními podporami státu. Na území kraje jsou využívány všechny běžné obnovitelné zdroje, jako je využívání biomasy (energetické rostliny, obiloviny) při spalování, geotermální energie, tepelná čerpadla, solární energie a doplňkově i vodní energie z malých zdrojů. Využívána není větrná energie. Zatím nejsou plně využity všechny příležitosti ke snižování spotřeby energií v domácnostech, veřejných budovách a ve výrobě.

Největšími výrobními energetickými systémy jsou systémy teplárenské, a to v Plzni a Klatovech, s kapacitami pro rozšiřování odběru tepla a teplé vody formou centrálního zásobení. Dosud není využívána ve větších energetických zdrojích energie ze spalování odpadů a zatím není ani vybudován žádný velký zdroj na výrobu energie spalováním odpadů (probíhá příprava výstavby spalovny odpadů v lokalitě Chotíkov u Plzně).

Přestože jsou dostupné dostatečné kapacity energetických zdrojů a systém distribucí energií pokrývá rozhodující centra spotřeby, vyskytují se na území kraje lokální problémy projevující se nerovnoměrností poptávky po energiích. Obtížné je zajišťování rozvojových investic měst a obcí (vesměs problém nákladnosti řešení v relaci k očekávané a pomalu rostoucí spotřebě v čase) a další lokální problémy souvisejí s nízkou hustotou obyvatelstva a s velkým počtem malých a rozlehlých sídel (nízký potenciál spotřeby především pro zajištění plynofikace) nebo problémy neexistujících záložních distribučních sítí elektrické energie v případech kalamitních stavů.

### **Energie z obnovitelných zdrojů**

Kraj nemá mimořádné předpoklady pro masivní náhradu primárních zdrojů energií energiemi z obnovitelných zdrojů. Proto jsou považovány za zdroje doplňkové a individuální s lokálními preferencemi spotřeby v místech produkce – to se týká biomasy, lesních dřevin, bioplynu, geotermální energie, vodní a solární energie. Největší a poněkud kontroverzní rozvoj zaznamenalo využití solární energie, a to nikoliv pro doplňkovou individuální spotřebu v bytových objektech nebo v objektech občanské vybavenosti. V kraji bylo v důsledku schválené legislativy v roce 2005 a související dotační podpory ceny elektrické energie postaveno nepřiměřené množství velkoplošných solárních elektráren.

Využití energie obnovitelných zdrojů je sice cestou ke snižování objemu potřebných primárních (fosilních) paliv a ke snížení zátěží ovzduší, ale přináší i řadu negativních dopadů na přírodu, krajinu a ceny energií pro spotřebitele v důsledku dotovaných cen pro výrobce zejména v případech, kdy se jedná o velké energetické zdroje. Proto by výstavba velkých zdrojů měla být podporována jen zcela ojediněle.

## **1.6 Životní prostředí**

Plzeňský kraj patří v rámci ČR ke krajům s relativně příznivým stavem životního prostředí. V mezikrajském srovnání dosahuje ve většině sledovaných ukazatelů za jednotlivé složky životního prostředí hodnot indikujících nadprůměrnou kvalitu životního prostředí. Investice do oblasti životního prostředí patřily v letech 2006 – 2010 k nejvyšším ze všech krajů ČR.

### **1.6.1 Odpady**

Vývoj produkce odpadů v Plzeňském kraji vykazuje spíše stagnující trend, k určitým změnám dochází spíše ve struktuře jednotlivých kategorií odpadů. V roce 2010 se kraj podílel na celkovém objemu produkováných odpadů v ČR 5,5 %, což znamená 7. místo mezi kraji, nicméně velký odstup od krajů s nevyššími podíly (pro srovnání: Praha 21,5 %, Moravskoslezský kraj 16,2 % a Středočeský kraj 12,3 %). Uvnitř kraje se více než polovinou objemu podílí na celkové produkci odpadů město Plzeň, následují Rokycany s 10 % a Stříbro se 7,5% podílem. Pozitivně lze hodnotit trend poklesu produkce nebezpečných odpadů (v letech 2001 – 2010) a ve srovnání s ostatními kraji relativně nízký celkový objem jejich produkce (cca 50 tis. tun, 3. nenižší hodnota mezi kraji), který se daří udržovat i přes významnou roli průmyslu v ekonomice kraje (viz tabulka 22 a graf 46 v příloze). Nebezpečné odpady vznikají nejvíce na území ORP Plzeň, Nýřany, Rokycany a Klatovy.

Produkce komunálních odpadů v Plzeňském kraji je dlouhodobě stabilní (kraj se s hodnotami cca 450 kg/obyv. za rok, pohybuje uprostřed mezikrajského srovnání). Pozitivní jsou vysoké hodnoty podílu vytríděného a dále zpracovaného komunálního odpadu. Evidované množství vytríděných zejména obalových složek (papír, sklo, plast) v Plzeňském kraji činí 82,5 kg/obyv./rok (2010), což výrazně přesahuje celostátní průměr (cca 50 kg/obyv./rok). Rovněž

stoupá množství vytříděného nebezpečného odpadu v obcích prostřednictvím sběrných dvorů nebo mobilních svozů.

Problematické je nadále nakládání s komunálními odpady. Podíl směsných a objemných komunálních odpadů zůstává vysoký, stejně jako podíl nevytříděné biologické složky komunálních odpadů. Tyto odpady (více než 60 % komunálního odpadu) jsou tak dále ukládány na skládky čímž dochází k neplnění cílů krajského Plánu odpadového hospodářství i požadavků domácí i EU legislativy na minimalizaci skládkování, konkrétně tzv. rámcové směrnice o odpadech (směrnice Evropského parlamentu a Rady ES č. 98/2008 o odpadech a o zrušení některých směrnic) stanovující cíl k roku 2020 recyklovat 50% odpadů z domácností a jim podobných a 70 % stavebních a demoličních odpadů. Není rovněž plněn cíl směrnice 1999/31/ES o skládkách odpadů, která ukládá snížení množství biologicky rozložitelných komunálních odpadů (dále také „BRKO“) ukládaných na skládky tak, aby podíl této složky činil v roce 2010 (2013, 2020) nejvíce 75 % (50 %, 35 %) hmotnosti z celkového množství BRKO vzniklého v roce 1995. Neplnění těchto cílů není problémem pouze Plzeňského kraje. Jde o obecný problém ČR, která zřejmě reálně nebude schopna plnění cílů zajistit (viz např. Šestá hodnotící zpráva o plnění Plánu odpadového hospodářství ČR za rok 2010, MŽP, 2012).

Nebezpečné odpady z průmyslových podniků nebo obcí jsou prostřednictvím společností oprávněných k nakládání s těmito odpady předávány firmám provozujícím technologie na využití nebo odstranění těchto odpadů. Odpady ze zdravotnictví infekčního charakteru jsou odstraňovány prostřednictvím Spalovny provozované společností SITA CZ a.s. (bývalá T.O.P. EKO – Plzeň) v Plzni. Zásadním problémem odpadového hospodářství Plzeňského kraje zůstává nedostatek kapacit na materiálové a energetické využití odpadů. Úkolem do budoucna tak je rozvoj integrovaného systému nakládání s odpady zahrnující zařízení ke zpracování bioodpadů, mechanicko-biologickou úpravu i energetické využití v souladu s principy hierarchie nakládání s odpady. K realizaci tohoto cíle jsou dlouhodobě připravovány některé investice, např. zařízení pro zpracování směsného komunálního a objemného odpadu metodou mechanicko-biologické úpravy v lokalitě Vysoká u Dobřan. Perspektivně by mělo integrovaný systém doplnit zařízení pro energetické využívání odpadů (spalovna odpadu) navrhované pro lokalitu v Chotíkově.

## 1.6.2 Ovzduší

Plzeňský kraj má obecně uspokojivou kvalitu ovzduší, která se v uplynulých desetiletích v souladu s obecnými trendy zásadně zlepšila, především díky poklesu emisí znečišťujících látek (včetně dálkového přenosu) z průmyslu a energetiky. Zatímco v roce 2004 žilo v oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší (OZKO) vymezených MŽP na území Plzeňského kraje cca 40 tisíc obyvatel, což je cca 7,0 % všech obyvatel kraje a celková výměra oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší činila 113,4 km<sup>2</sup>, v posledních letech nejsou oblasti OZKO v Plzeňském kraji vymežovány nebo jen v minimálním rozsahu (viz mapa 17 v příloze). Podíl Plzeňského kraje na celkových hlavních znečišťujících látkách v ČR činí 5,5 %, přičemž první tři kraje s nejvyššími objemy emisí (Moravskoslezský, Ústecký a Středočeský) dosahují společně okolo poloviny všech emisí ČR. Nízký podíl kraje reprezentuje především menší počet velkých zdrojů znečištění (energetika a těžký průmysl), což se odráží zejména na nízkých emisích SO<sub>2</sub> a NO<sub>x</sub>.

Hlavním stávajícím faktorem znečišťování ovzduší je doprava, jejíž vliv se uplatňuje především lokálně. Klíčovými polutanty jsou zejména pevné částice PM<sub>10</sub>, benzo[a]pyren, oxidy dusíku a těkavé organické látky (poslední dvě jmenované skupiny patří k tzv. prekurzorům vzniku toxického troposferického ozonu). Horší kvalitou ovzduší trpí některé

lokality v Plzni, kde se k dopravě přidávají emise z velkých průmyslových zdrojů, popř. obce při frekventovaných komunikacích, konkrétně pak především Domažlice, Klatovy, Rokycany a Tachov. V malých obcích (mimo dosah monitoringu), může docházet k překračování limitů zejména pro pevné částice PM10 a karcinogenní benzo[a]pyren, případně dalších látek, vlivem spalování nekvalitních paliv v lokálních topeništích.

Snížení lokální zátěže napomáhá postupující plynofikace obytné zástavby, jejíž tempo se však po realizaci řady významných investic v předcházejících letech bude spíše zpomalovat. Pozitivní vliv má rovněž údržba a rozvoj systémů centrálního zásobování teplem, jejich udržení a další rozvoj však v současnosti čelí řadě výzev souvisejících s růstem cen energetického uhlí (mj. vliv evropského systému obchodování s tzv. emisními povolenkami) a individualizací požadavků na vytápění u vlastníků nemovitostí. Imisní zátěž z dopravy může v budoucnosti poněkud klesat v závislosti na realizaci některých dopravních staveb (obchvaty, rekonstrukce vozovek, ad.). Z hlediska počtu ovlivněných obyvatel má největší význam dokončení obchvatu Plzně. Pozitivní změny s sebou nese i průběžná obnova vozového parku, jejíž tempo nicméně závisí i na kupní síle obyvatelstva a ekonomické situaci firem. Zátěž z lokálních topenišť je obtížně regulovatelná (chybí nástroje), ekonomická krize může přinést další zhoršení (horší kvalita paliv používaných domácnostmi).

### 1.6.3 Voda v krajině

Jakost povrchových vod v Plzeňském kraji je ve srovnání s ostatními kraji uspokojivá, většina hlavních toků spadá do kategorií neznečištěné a mírně znečištěné vody na stupnici dle ČSN 75 7221 (viz mapa 18 v příloze). Trend razantního zlepšování jakosti vod typický pro 90. léta 20. století však již v posledních letech nepokračuje. Významné zlepšení v posledních letech (tzn. o dvě třídy při porovnání období 1999–2000 a 2009–2010) zaznamenala v Plzeňském kraji voda na dolním toku Střely.

Postupně je dále snižována zátěž z bodových zdrojů znečištění (dokončování infrastruktury nakládání s odpadními vodami dle požadavků evropské i národní legislativy) cestou zvyšování podílu čištěných komunálních vod a zvýšením množství ČOV s terciárním čištěním (mechanicko-biologické čištění s dalším odstraňováním dusíku nebo fosforu). Relativně se tak zvyšuje význam znečištění z plošných zdrojů, u nichž nelze znečištění omezit pouze investicemi do infrastruktury, ale závisí na řadě faktorů, z nichž nejvýznamnější je podoba a intenzita zemědělského využití ploch v povodí (ale rovněž např. objem atmosférické depozice a další faktory).

Za prioritní problémy lze označit znečištění povrchových vod nutrieny (dusík, fosfor) z bodových i plošných zdrojů i znečištění pesticidy a pevnými částicemi splachem z plochy povodí. Pokud jde o intenzitu a rozsah výskytu zmiňovaných problémů není Plzeňský kraj v horší situaci než ostatní území ČR. V porovnání krajů dle jakosti vod na vybraných reprezentativních profilech (pro Plzeňský kraj profil Berounka – Pod Linínem) patří Plzeňskému kraji průměrné (přibližně 5. nejhorší) místo jak z hlediska znečištění fosforem (ukazatel P celkový), tak z hlediska znečištění dusíkem (ukazatel N-NH<sup>4+</sup>).

Významným specifikem kraje je však vodárenské využití povrchového zdroje na Úhlavě pro zásobování významné části obyvatelstva. Varující je v této souvislosti nárůst případů překračování hygienický limitů pro pesticidy v surové vodě pro vodárenskou úpravu. Původ problému je jednoznačně v zemědělské aplikaci těchto látek v povodí Úhlavy. Z dostupných údajů je zřejmý mírně stoupající trend za ukazatel „pesticidní látky celkem“ doprovázený růstem hodnot u některých konkrétních sloučenin v posledních cca 5 letech (viz graf 47 v příloze). Zajímavý je opětovný mírný nárůst výskytu pesticidu Atrazin, jehož použití je přitom

od roku 2005 u nás zakázáno. Z hlediska hodnocení jakosti surové vody dochází k překračování nejvyšší mezní hodnoty (NMH) stanovené pro ukazatel „pesticidní látky celkem“, který je 0,5 µg/l.

I přes vodárenskou úpravu, která eliminuje významnou část znečištění pesticidy naměřenými v surové vodě, se vyskytují problémy s plněním hygienických limitů obsahu pesticidů ve skupinovém vodovodu pro veřejnou potřebu Plzeň (součást Oblastního vodovodu Plzeňské aglomerace), v důsledku čehož přistoupila Krajská hygienická stanice (KHS) k určení mírnějšího hygienického limitu pro vybrané látky. Konkrétně se jedná o acetochlor, metolachlor, terbuthylazin, metazachlor, chlortoluron a ukazatel celkový obsah pesticidních látek. Jde o látky, u nichž dle údajů Světové zdravotnické organizace (WHO), Agentury ochrany přírody USA (EPA) a dalších autoritativních zdrojů nebyl prokázán nebezpečný vliv na lidské zdraví. Nicméně vzhledem k míře nejistot spojených s hodnocením kumulativních a synergických vlivů těchto látek a jejich kombinací na lidské zdraví je na místě zvýšená obezřetnost.

Vysoký obsah nutrientů (zejména fosforu – viz graf 48 v příloze) způsobuje zvýšený výskyt organického znečištění, které negativně ovlivňuje biologickou rovnováhu v tocích a vodních nádržích (sinice, atd.). Eutrofizace projevující se zejména ve vodních nádržích má často rovněž významné negativní dopady na jejich rekreační využití (nádrž Hracholusky, rybník Hnačov, ad.). Nákladně realizovaná opatření na bodových zdrojích problém fosforu zatím nevyřešila a význam bodových zdrojů je navíc systematicky podhodnocován díky legislativou stanovené metodice měření emisí. Oproti obecnému povědomí nepředstavují dusíkaté látky v Plzeňském kraji kritický problém ani z hlediska vodárenského, ani z hlediska environmentálního (v některých případech je dokonce nedostatek dusičnanových iontů příčinou uvolňování fosforu ze sedimentů vodních nádrží a nepřímo tak podporuje růst sinic). Znečištění nerozpuštěnými látkami je především výrazem intenzity eroze v povodí. Obvykle nemá vodárenský význam, v případě vodárny v Plzni však až v 5 % doby surová voda obsahuje koncentrace pevných látek (zákal) přesahující meze vodárenské upravitelnosti. Z hlediska environmentálního stavu vod přispívá zvýšený obsah nerozpuštěných látek i k celkovému znečištění s negativním vlivem na biodiverzitu.

Podobně jako na ostatním území ČR se Plzeňský kraj potýká s problémy souvisejícími s narušením retenční kapacity krajiny, z čehož vyplývá zvýšení rizika prohlubování nevyrovnanosti odtokových poměrů, nárůstu frekvence povodňových stavů či naopak sucha s případným vlivem na zajištění zásobování obyvatel pitnou vodou. Příčiny vývoje mají komplexní charakter – vedle dlouhodobých změn ve využití ploch (růst podílu zastavěných ploch) a důsledků intenzivního hospodaření na zemědělských i lesních půdách, hraje roli i změna globálního klimatu.

Kromě přímých protipovodňových opatření a posilování infrastruktury k zásobování obyvatelstva pitnou vodou, mají rozhodující význam zejména opatření v ploše povodí, směřující k obnově retenční kapacity území. Její součástí jsou přírodě blízká opatření (výsadba dřevin, vsakovací plochy, převedení zemědělské půdy do klidu, revitalizace vodních toků apod.). Tato opatření však vyžadují kromě finančních prostředků též vysokou úroveň koordinace a nalezení shody mezi vlastníky a uživateli pozemků. Významným nástrojem jsou zde komplexní pozemkové úpravy, jejichž realizace však postupuje pomalu. Důležitým opatřením je rovněž příprava retenčních a akumulacních nádrží. Na území Plzeňského kraje je vytipováno celkem 51 lokalit morfologicky a hydrologicky vhodných pro akumulaci vod, jejich konkrétní realizace bude záviset na vyhodnocení jejich nákladové efektivity a vyřešení řady střetů s limity využití území (včetně limitů ochrany přírody) stanovené platnou územně-plánovací dokumentací.

#### 1.6.4 Příroda a krajina

Plzeňský kraj patří v rámci ČR k oblastem s vysokou výměrou zvláště chráněných území (CHKO Český les, CHKO a NP Šumava, okrajově též CHKO Slavkovský les a CHKO Křivoklátsko), významné je i plošné zastoupení maloplošných chráněných území a lokality soustavy Natura 2000. V mezikrajském srovnání rovněž Plzeňský kraj vykazuje vysokou výměru lesů (cca 39 % rozlohy kraje – 4. nejvyšší hodnota mez krajů ČR) a dalších ekologicky stabilních ploch. Jejich rozmístění v rámci kraje je ovšem poněkud nevyrovnané (viz mapa 19 v příloze), což souvisí s koncentrací osídlení a intenzivním využíváním území především v centrálních partiích kraje, kde se nejvíce projevují i související negativní vlivy na přírodu a krajinu, zejména:

- intenzivní zemědělské hospodaření na velkých plochách,
- nárůst zastavěných ploch,
- snižování diversity ekosystémů,
- fragmentace krajiny dopravou a dalšími umělými strukturami,
- zánik přirozené fragmentace (zjednodušení krajinné struktury, zánik prvků mimolesní zeleně, napřimování toků, ad.).

Uvedené procesy vedou k narušení ekologické stability a schopnosti krajiny plnit ekologické funkce (poskytovat ekosystémové služby). V důsledku toho může docházet i k přímým a významným hospodářským škodám, např. v souvislosti s degradací a erozí půd, snížením retenční kapacity krajiny (hrozba povodní), či zvýšenou citlivostí lesních porostů k extrémním klimatickým jevům a škůdcům. Tyto problémy nejsou v Plzeňském kraji významně horší než ve zbytku ČR, v Plzeňském kraji přistupuje k jejich závažnosti v některých případech určitá územní koncentrovanost daná charakterem území a historickou strukturou osídlení a využití ploch (např. vysoký podíl zemědělsky využívaných ploch a vysoké procento jejich zornění na území v rámci kraje centrálně situovaných ORP – viz mapa 20).

Neuspokojivý je zdravotní stav velké části lesních porostů. Nahodilá těžba (způsobená zejména potřebou zasahování proti porostům napadeným hmyzem či poškozeným v důsledku větru) činí v Plzeňském kraji zhruba třetinu celého objemu těžby. Dle hodnocení zdravotního stavu lesů z hlediska zhoršení stavu a mortality jehličnatých porostů došlo v celostátním měřítku ke zhoršení pouze u krajů: Plzeňského, Jihočeského, Libereckého a Moravskoslezského (Cenia 2010). Významným faktorem je nepřirozená druhová skladba lesů, v nichž převládají stejnověké, převážně smrkové monokultury. Plzeňský kraj patří k oblastem s nejnižším podílem listnatých dřevin a tento stav se zlepšuje jen velmi pomalu.

Specifickým problémem posledních let je vliv rozvoje využívání obnovitelných zdrojů energie (OZE) na některé složky životního prostředí, včetně přírody a krajiny:

- Fotovoltaické elektrárny (FVE) – vliv na krajinný ráz, fragmentaci krajiny, zábor ploch a ZPF
- Energetická biomasa – vliv na půdy a vodu

Velké FVE parky byly vesměs připojeny v období před změnou podmínek podpory v roce 2011, respektive před přijetím zákona č. 165/2012 o podporovaných zdrojích energie. V současnosti jsou připojovány většinou pouze malé domovní instalace, jak dokládá i stagnace v celostátním trendu podílu FVE na instalovaném výkonu zařízení na výrobu elektřiny.

V letech 2008 – 2010 vydal KÚ Plzeňského kraje 81 souhlasů s vynětím ploch ze zemědělského půdního fondu o celkové rozloze 282 ha (průměrná velikost FVE 3,5 ha) v kategorii velikosti záboru 1-10 ha (pro kategorie 0-1 ha a nad 10 ha nejsou údaje k dispozici).

Tento masivní rozvoj s sebou nese rizika narušení krajinného rázu a nežádoucí fragmentace krajiny (oplocení), ale i rizika kontaminace v důsledku použití herbicidů na zatravněných plochách FVE parků. Problematické může být i zajištění odstranění komponentů FVE po skončení jejich životnosti.

Využití energetické biomasy je kromě rizik negativních vlivů na půdu spojeno rovněž s potenciálními negativními dopady na přírodu a krajinu. Intenzivní pěstování řepky a dalších (často u nás nepůvodních, případně geneticky modifikovaných) energetických plodin na velkých plochách narušuje životní prostředí řady živočichů, případně i lidí (vlivy na krajinný ráz, produkce alergenů). Vyžaduje rovněž významné vstupy pesticidů, hnojiv a dalších potenciálně znečišťujících látek. S rizikem negativního dopadu na životní prostředí je spojeno i nakládání s koncovými produkty zpracování obnovitelných zdrojů energie (OZE), např. tzv. digestát produkovaný bioplynovými stanicemi. S rostoucí kapacitou zařízení k využití OZE navíc roste dopravní náročnost jeho obsluhy, což opět může mít za následek zhoršení negativních vlivů dopravy (nejen) na přírodu a krajinu.

V kontextu Plzeňského kraje spíše potenciální riziko představují i další druhy OZE:

- Větrné elektrárny – vliv na krajinný ráz, ohrožení avifauny
- Malé vodní elektrárny – fragmentace říčního kontinua, vliv na vodní živočichy

### 1.6.5 Půda

Problémy spjaté se zajištěním ochrany půdy před degradací a erozí dosahují v Plzeňském kraji obdobné intenzity jako v dalších krajích ČR, vzhledem k velkému rozsahu zemědělské půdy v kraji (3. a 4. místo mezi kraji ČR pokud jde o rozlohu zemědělské, respektive orné půdy na jednoho obyvatele) však jejich závažnost nelze podceňovat. Intenzivní zemědělská činnost soustředěná především do centrálních partií kraje s sebou nese zvýšené riziko eroze, zhutnění, úbytku humusu a dalších forem degradace v důsledku aplikace „průmyslových“ agrotechnických postupů. Plošný rozsah erozní ohroženosti půd je v Plzeňském kraji srovnatelný s většinou ostatních krajů (pohybuje se na úrovni 31-37 %, v rámci ČR dosahují maxima Zlínský a Jihomoravský kraj s 47 %, respektive 46 %, nejmenší podíl ohrožených ploch je v Karlovarském kraji – 16 %). Podobná situace jako v ostatních krajích je i z hlediska rizika ohrožení půd acidifikací. Spotřeba minerálních hnojiv je v Plzeňském kraji spíše podprůměrná, dosahuje méně než 80 kg/ha/rok (3. nejnižší spotřeba po Karlovarském a Libereckém kraji). Pod celostátním průměrem je i spotřeba přípravků na ochranu rostlin.

Aktuálním obecným problémem je trend rozvoje pěstování energetické biomasy, který rovněž nese rizika pro stav půd:

- Pěstování biomasy na zemědělské půdě – zvýšení rizika degradace a eroze půd a negativního ovlivnění odtokového režimu, který je narušen na velké části území kraje.
- Využívání dřevní biomasy – potenciální riziko negativního ovlivnění bilance živin v lesních půdách (zpracování a odvoz i marginální dřevní hmoty, která dříve zůstávala v lese). Lesy v Plzeňském kraji přitom vykazují značné narušení zdravotního stavu, z čehož vyplývá i zvýšená ohroženost hmyzem a extrémními klimatickými jevy

V pěstování energetické biomasy na zemědělské půdě dominuje řepka, jejíž význam roste s podporou výroby tzv. bionafty. Menší, ale rostoucí význam má kukuřice stále více využívaná v bioplynových stanicích (BPS).

Relativní podíl obou sledovaných plodin v průběhu uplynulých deseti let stále roste – zejména s ohledem na klesající absolutní výměru osevních ploch (viz graf 49 v příloze). V Plzeňském kraji tak u řepky vzrostl její podíl ze 13 % v roce 2000 na 18 % v roce 2010. U

kukuřice na siláž podíl zůstává stabilní 12 %, ale ve stejném období pokračoval trend poklesu stavů hospodářských zvířat, pro něž byla kukuřice na siláž primárně určena. Lze tedy odhadovat, že vzroste její energetické využití.

V Plzeňském kraji je v současnosti 48 bioplynových stanic s typickou kapacitou cca 15-30 tis. tun biomasy a výkonem 500-800 kW. V návaznosti na celostátní trendy se dá předpokládat další dynamický nárůst instalované kapacity i v Plzeňském kraji. Lze přitom očekávat, že zejména u zařízení s větším instalovaným výkonem bude hlavním "palivem" přes veškeré proklamace právě kukuřice.

Dalším rizikem je zástavba půdy prvky infrastruktury či rozvojem sídel. Přestože v absolutních hodnotách se rozloha pozemků vyňatých ze zemědělského půdního fondu (ZPF) a pozemků určených k plnění funkce lesa (PUPFL) za posledních 10 let nejvíce jako vysoká (cca 250 ha, 7. místo v mezikrajském srovnání – viz graf 50 v příloze), jde často o nevratnou ztrátu kvalitní zemědělské půdy.

Podobně jako ostatní kraje ČR se i na území Plzeňského kraje nachází řada tzv. starých ekologických zátěží vzniklých převážně činnostmi podniků před rokem 1989. Většina z nich není nijak řešena, neboť neexistuje zodpovědný subjekt, a je tak trvalým rizikem kontaminace pro půdu a spodní vody. Z téměř pěti set identifikovaných starých ekologických zátěží je cca 10 % vysoce rizikových. Na prioritách jejich odstranění spolupracuje Kraj s orgány České inspekce životního prostředí (ČIŽP) a podniky Povodí. Aktuálně je řešena např. bývalá čistírna a prádelna v Plzni na Libušíně, areál bývalých Chodských pletáren v Kolovči na Domažlicku, bývalá výroba generátorového plynu a sklad fenolů v Horní Bříze nebo bývalý sklad pesticidů v Lubech u Klatov. Vyřešený už je areál bývalé prádelny a čistírny v Přesticích.

### **1.6.6 Hluk**

Hluk má výrazné negativní dopady na zdraví. Zvýšeným hladinám hluku je vystaveno cca 5 % obyvatel kraje, zejména v Plzni, která patří mezi hlukově nejvíce zatížené krajské metropole v rámci ČR. Mezi ohrožené nadměrným hlukem patří i obyvatelé některých lokalit v Klatovech, Rokycanech, Nýřanech a některých dalších obcích. Dle Akčního hlukového plánu pro hlavní pozemní komunikace Plzeňského kraje (2008) žije nejvyšší počet obyvatel kraje dotčených hlukem z dopravy přesahujícím hygienické limity (ukazatel  $L_n$  pro rušení spánku je 60 dB) v Plzni (4 373 obyvatel), Klatovech (2 118 obyvatel) a v úseku Sulkov – Nová Hospoda (56 obyvatel). Celodenně (ukazatel  $L_{dvn}$  = 70 dB) je hlukem z dopravy obtěžováno 1 158 obyvatel Plzně, 1 192 obyvatel Klatov a 21 obyvatel v úseku Čechovice – Ejpovice. Počet obyvatel vystavených zvýšené zátěži může být částečně snížen pomocí opatření na silniční infrastruktuře (dokončení obchvatu Plzně, obchvat Klatov).

## 1.7 SWOT analýza

<p><b>SILNÉ STRÁNKY</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Exportní výkonnost kraje, vč. high-tech odvětví</li> <li>– Nízká míra nezaměstnanosti a nižší napětí na trhu práce</li> <li>– Plzeň jako silné centrum kraje</li> <li>– Existence 3 vysokých škol</li> <li>– Dokončená dálnice D5 a probíhající modernizace III. železničního koridoru jako součásti evropského systému TEN-T</li> <li>– Existence a rozvoj Integrované dopravy Plzeňska (IDP), jako základu budoucího IDS Plzeňského kraje</li> <li>– Modernizace zdravotnických zařízení</li> <li>– Fungující rozsáhlá síť veřejných knihoven</li> <li>– Velké plochy hodnotné krajiny (chráněná území a území s vyšší ekologickou stabilitou)</li> <li>– Dlouhodobě dobrý stav většiny složek životního prostředí ve srovnání s ostatními kraji</li> </ul>	<p><b>SLABÉ STRÁNKY</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Pokles počtu obyvatel ve věku sekundárního a terciárního vzdělávání</li> <li>– Pokles migračního přírůstku kraje</li> <li>– Stále nízká míra aplikace univerzitní vědy a výzkumu v podnicích</li> <li>– Stavebně technický stav komunikací I., II. a zejména III. třídy</li> <li>– Růst tranzitní dopravy (zejména nákladní) na komunikacích I. a II. třídy</li> <li>– Nesoulad nabídky a poptávky v pobytových zařízeních pro seniory</li> <li>– Zanedbanost a nedostatečné využití památkových objektů</li> <li>– Narušené retenční funkce krajiny</li> <li>– Vysoká míra skládkování komunálních odpadů</li> <li>– Nadměrné zátěže životního prostředí vlivem dopravy a v důsledku absence funkčních systémů likvidace odpadních vod zejména ve venkovských obcích</li> </ul>
<p><b>PŘÍLEŽITOSTI</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Stanovení a respektování investic prioritních pro rozvoj kraje při jejich financování</li> <li>– Zapojení podniků do systému vzdělávání</li> <li>– Růst kapacit vědy a výzkumu v kraji</li> <li>– Imigrace kvalifikované pracovní síly</li> <li>– Realizace klíčových záměrů na silniční síti I. třídy včetně jejího propojení na dálnici</li> <li>– Systematická příprava a realizace dopravních investic do tzv. Vybrané silniční sítě Plzeňského kraje</li> <li>– Rozvoj integrovaného dopravního systému kraje</li> <li>– Využití kulturněhistorického a přírodního potenciálu pro cestovní ruch, rekreaci a volný čas</li> <li>– Zajištění funkčních systémů likvidace odpadních vod ve venkovských obcích</li> <li>– Vybudování integrovaného systému nakládání s odpady s možností jejich energetického využití</li> </ul>	<p><b>OHROŽENÍ</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Úbytek a stárnutí pracovní síly i populace</li> <li>– Nestabilita venkovských oblastí</li> <li>– Změny financování územních rozpočtů</li> <li>– Nedostatek pracovníků pro vědu a výzkum</li> <li>– Pokračující zhoršování stavebně technického stavu a povrchů silnic v kraji</li> <li>– Značná finanční zátěž způsobená údržbou rozsáhlé sítě silnic (II., III. tř.)</li> <li>– Růst počtu osob se sníženou soběstačností a nedostatek pobytových zařízení pro jejich potřebu</li> <li>– Personální zajištění některých zdravotnických oborů</li> <li>– Redukce sítě lůžkových zdravotnických zařízení</li> <li>– Devastace krajiny vlivem podpory obnovitelných zdrojů energie (půda, voda, krajinný ráz, lesy, ...)</li> </ul>

## 2 Strategická část

### 2.1 Východiska strategie Plzeňského kraje

Plzeňský kraj lze charakterizovat jako kraj s vysokou koncentrací obyvatel, ekonomických subjektů, vzdělávacích zařízení, zařízení obchodu a služeb, zdravotnických, kulturních, sociálních a sportovních zařízení v aglomerovaném prostoru Plzně. Zároveň je to kraj rozlehlých a postupně se vylidňujících venkovských prostorů, jejichž ekonomická základna, dopravní, technická a sociální infrastruktura nezajišťuje dostatečné jistoty a životní standard pro trvale bydlící obyvatelstvo a atraktivitu pro investory. Pro ně nejsou atraktivní ani tak velká centra osídlení jako je druhé největší město kraje – Klatovy. Zmíněné nedostatky venkova nemohou dostatečně vyvážit velké plochy hodnotné krajiny nebo dlouhodobě dobrý stav životního prostředí. Územní a sídelní diferenciaci kraje se nadále prohlubuje a klade vysoké nároky na veřejnou správu a její rozpočty při zajišťování udržitelnosti základních funkcí sídel pro bydlící obyvatelstvo.

Skvělá geografická a dopravní poloha Plzeňského kraje mezi Prahou a státní hranicí s Německem generuje mimořádně příznivé podmínky pro jeho dlouhodobý rozvoj. Zájem veřejné správy o nové investice a její vstřícný přístup probudil ve druhé polovině 90. let minulého století zájem zahraničních i tuzemských investorů o lokalizaci v Plzni a v dalších částech kraje přiléhajících k dálnici. Atraktivitu kraje podpořila jeho průmyslová tradice, zručnost a kvalifikace pracovní síly, zázemí středního a vysokého školství a vysoký standard občanského vybavení v jeho širokém spektru. V konkurenci ostatních krajů ČR se proto mohl Plzeňský kraj prezentovat v posledních deseti letech vysokým podílem HDP na 1 obyvatele, vysokou exportní výkonností, nízkou mírou nezaměstnanosti a nižším napětím na trhu práce, příznivým vývojem mezd, nízkým podílem domácností pod hranicí životního minima, migrační atraktivitou a populačním růstem, růstem kapacit vědy a výzkumu a nižší mírou zadluženosti veřejných rozpočtů. Rozvojový potenciál kraje posilují existence dálnice D5 a její napojení na evropskou dálniční síť a právě probíhající modernizace větve III. železničního koridoru jako součásti evropského systému TEN – T. Kraj má dostatečné zdroje pitné vody a zajištěny dodávky všech energií ze vzdálených zdrojů prostřednictvím jednotlivých distribučních systémů. Roste význam integrovaného dopravního systému pro dopravní obslužnost v aglomeračním prostoru s perspektivou jeho rozvoje na celé území kraje.

Přes všechny dlouhodobě zaznamenané příznivé charakteristiky se v posledních 2 až 3 letech začíná projevovat pokles investiční atraktivity kraje, snižuje se objem investic veřejného sektoru přes rostoucí zapojení externích (dotačních) finančních zdrojů, klesá migrační atraktivita kraje, zhoršuje se uplatnění absolventů škol na trhu práce a v souvislosti se všeobecnými populačními tendencemi klesá podíl obyvatelstva v produktivním věku a podíl obyvatelstva ve věku sekundárního a terciárního vzdělávání s velmi nepříznivou prognózou stárnutí obyvatelstva do dalších desetiletí. Zatím se nedaří výrazně zvyšovat produktivitu práce spojenou se zaváděním inovací do výroby a neroste ani míra aplikace vysokoškolského výzkumu a vývoje v podnikové sféře. Roste stupeň automobilizace, roste objem tranzitní dopravy i dopravy zdroj – cíl na komunikacích I. a II. třídy, kumulují se dopravní problémy v aglomeračním prostoru Plzně a v sídlech na hlavních silničních radiálách kraje spojené s vysokými zátěžemi životního prostředí pro bydlící obyvatelstvo. Stále se zhoršuje stavebně technický stav silnic a jejich povrchů ve vlastnictví a správě Plzeňského kraje. Nedaří se zvyšovat rozvojový potenciál regionálních a mikroregionálních obslužných center a tím ani atraktivitu venkovských území pro trvale bydlící obyvatelstvo. Pokračují urbanizační a suburbanizační procesy spojené s lokalizací bytů a obyvatelstva do

oblastí nedostatečně vybavených technickou a sociální infrastrukturou. To se projevuje místním nesouladem mezi nabídkou a poptávkou po kapacitách veřejné občanské vybavenosti mimo jiné zejména ve školství a rostoucími požadavky na zajištění komfortnější veřejné dopravy (čas, kvalita cena). Způsob hospodaření na zemědělské a lesní půdě narušuje ekologickou stabilitu území, retenční funkce krajiny a krajinný ráz, projevuje se degradací a erozí půd a zvyšuje rizika ohrožení sídel a obyvatelstva mimořádnými povodňovými situacemi.

## 2.2 Globální cíl

Podrobné analytické výstupy prokazují, že postupně doznívá období extenzivního a málo efektivního využívání zdrojů zajišťujících rozvoj Plzeňského kraje. Jako závažné bylo vyhodnoceno zejména zhoršující se postavení Plzeňského kraje v rámci ČR z hlediska ekonomické výkonnosti. Souvislosti a příčiny, respektive limity, mají zásadní republikový i mezinárodní (evropský) kontext v oblasti ekonomiky, dostupnosti kvalitních lidských zdrojů i využívání přírodních zdrojů. Na základě těchto úvah byl formulován globální cíl.

### **Globální cíl:**

- **Zvýšit konkurenceschopnost a atraktivitu Plzeňského kraje efektivním a udržitelným využitím dostupných zdrojů**

Globální strategický cíl tedy akcentuje zvýšení konkurenceschopnosti a také atraktivitu Plzeňského kraje pro obyvatele, investory i návštěvníky. Cestou je co nejefektivnější využívání dostupných zdrojů. V době poklesu zájmu investorů o Plzeňský kraj i v důsledku ekonomické krize nabývají na významu interní zdroje kraje a jejich optimální využití. Také efektivní využití evropských prostředků v zájmu kraje jako celku je významným nástrojem jeho rozvoje.

Kraj má dobré předpoklady pro větší zapojení výsledků vědy a výzkumu do ekonomiky. Významným rozvojovým předpokladem Plzeňského kraje je stabilita a kvalita lidských zdrojů. K jejich dosažení je však kromě optimalizace vzdělávací nabídky nutné posílit především technickou a občanskou vybavenost území. Přírodní a kulturněhistorické hodnoty Plzeňského kraje vytváří dobré předpoklady pro atraktivitu kraje jak z hlediska obyvatel, tak jeho návštěvníků.

Dostupné zdroje jsou chápány široce a zahrnují lidské, ekonomické, technické, přírodní a další zdroje. Kromě jejich efektivního využití zdůrazňuje globální cíl také udržitelnost využití zdrojů. To se netýká jen přírodních zdrojů ve smyslu úzce environmentálním, ale také dalších typů zdrojů, neboť také jejich udržitelnost je předpokladem dlouhodobého rozvoje Plzeňského kraje.

## 2.3 Strategické cíle

V oblasti lidských zdrojů je hlavním cílem zvyšovat imigrační potenciál kraje a kompenzovat tak očekávaný pokles počtu obyvatel především v mladším produktivním věku. Zároveň je nutné zlepšovat životní podmínky obyvatelstva (zejména na venkově). Neméně významným cílem je změna struktury vzdělávání na středních a vysokých školách a zvýšení kvality vzdělávání se zřetelem na zaměstnatelnost a uplatnění pracovní síly v poptávaných oborech. Základním předpokladem je intenzivní komunikace mezi vzdělávacími institucemi, podnikatelskými subjekty a rodinami potenciálních studentů. Měřítkem je udržení nízké nezaměstnanosti a nízkého napětí na trhu práce.

V oblasti ekonomiky je cílem zajištění podpory pro vznik, lokalizaci a rozvoj mezinárodně konkurenceschopných a prosperujících podniků využívajících inovace a výsledky aplikovaného výzkumu pro zvýšení produktivity práce. Vzhledem k očekávanému poklesu veřejných finančních zdrojů je nezbytné stanovení a respektování prioritních (klíčových) sociálních, dopravních a infrastrukturních investic, jejichž financování bude posilovat atraktivitu kraje pro lokalizaci privátních investic.

Rovněž v soutěži o státní a evropské finanční zdroje nelze opomíjet jejich strategický význam pro rozvoj kraje. Financování sociální a technické infrastruktury z veřejných rozpočtů vyžaduje koordinaci, soustředění na maximální užitnou hodnotu investic a na efektivní poměr mezi technickým řešením, cenou a kvalitou prací. Dlouhodobým cílem je i zachování nízké míry zadlužení veřejných rozpočtů.

V oblasti přírodních zdrojů a stavu složek životního prostředí je hlavním cílem zachování jejich vysokého standardu a potenciálu pro bydlení, cestovní ruch, rekreaci a volný čas. Zvláštní pozornost bude proto zaměřena na eliminaci zátěží životního prostředí vlivem dopravy, na zlepšení funkce systémů likvidace odpadních vod, na způsoby zneškodňování odpadů a obnovení retenčních funkcí krajiny. V oblasti využívání obnovitelných zdrojů energií budou preferována individuální řešení.

Na základě tohoto průřezového vyhodnocení a s ohledem na globální cíl byly formulovány strategické cíle Plzeňského kraje do roku 2020.

- Zlepšit pozici kraje z hlediska ekonomické výkonnosti v rámci ČR
- Zvýšit počet a kvalitu pracovních míst
- Zvýšit migrační přírůstek obyvatel s důrazem na mladé a kvalifikované
- Přizpůsobit vzdělávací nabídku rozvojovým potřebám kraje
- Zajistit rozvoj a funkčnost dopravních sítí kraje
- Rozšířit IDS kraje a zvýšit jeho atraktivitu pro uživatele
- Zlepšit dostupnost a kvalitu služeb občanské vybavenosti
- Zvýšit atraktivitu kraje pro cestovní ruch
- Posílit infrastrukturu pro ochranu životního prostředí
- Posílit ekologické funkce krajiny

## **2.4 Specifické cíle a opatření**

### **2.4.1 Pro strategický cíl: Zlepšit pozici kraje z hlediska ekonomické výkonnosti v rámci ČR**

Specifické cíle a opatření:

#### **Zvýšit objem investic na území Plzeňského kraje**

- Rozvoj nabídky podnikatelské infrastruktury
- Příprava a realizace zásadních veřejných investic pro rozvoj kraje

#### **Zkvalitnit marketing a komunikaci s potenciálními investory**

- Vybudování systému komunikace se zaměstnavateli
- Oživení propagace investiční atraktivity regionu

### **Využití potenciálu vědy pro inovace**

- Podpora sekundárního a terciárního vzdělávání v technických a přírodovědných oborech
- Posílení spolupráce VŠ výzkumných institucí a uživatelů výsledků výzkumu
- Podpora stabilizace, rozvoj a využití nové výzkumné infrastruktury

### **2.4.2 Pro strategický cíl: Zvýšit počet a kvalitu nových pracovních míst**

#### Specifické cíle a opatření:

#### **Posílit význam malého středního podnikání na zaměstnanosti**

- Podpora malých a středních podniků

#### **Zvýšit zájem o podnikání**

- Posílení nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti k zahájení samostatné podnikatelské činnosti

### **2.4.3 Pro strategický cíl: Zvýšit migrační přírůstek obyvatel s důrazem na mladé a kvalifikované**

#### Specifické cíle a opatření:

#### **Podpořit rozvojový potenciál v centrech osídlení**

- Soustředěná podpora vybraných pólů rozvoje kraje
- Rozvoj veřejných služeb v centrech venkovského osídlení

#### **Podpořit bytovou výstavbu v perspektivních lokalitách**

- Vymezení perspektivních / hlavních rozvojových lokalit kraje
- Podpora přípravy rozvojových ploch pro bydlení a služby v perspektivních lokalitách

#### **Zvýšit míru integrace cizinců**

- Rozvoj vzdělávání cizinců
- Podpora sociálního začleňování cizinců

### **2.4.4 Pro strategický cíl: Přizpůsobit vzdělávací nabídku rozvojovým potřebám kraje**

#### Specifické cíle a opatření:

#### **Zainteresovat zaměstnavatele na fungování a výsledcích škol**

- Zavedení systému komunikace správy kraje se zaměstnavateli
- Stanovení rozvojových priorit kraje ve spolupráci se zaměstnavateli
- Podpora spolupráce škol se zaměstnavateli

#### **Optimalizovat oborovou nabídku v území**

- Optimalizace sítě středních škol
- Optimalizace oborové nabídky SŠ podle rozvojových potřeb

- Marketing perspektivních studijních oborů
- Zavedení systému stipendií kraje pro potřebné a perspektivní obory
- Rozvoj spolupráce správy kraje s vysokými školami

#### **Zvýšit účinnost dalšího vzdělávání**

- Vytvoření poradenského centra dalšího vzdělávání
- Marketing dalšího vzdělávání
- Podpora spolupráce poskytovatelů dalšího vzdělávání

### **2.4.5 Pro strategický cíl: Zajistit rozvoj a funkčnost dopravních sítí kraje**

#### Specifické cíle a opatření:

##### **Integrovat a zkvalitnit celostátní a regionální silniční síť kraje**

- Realizace klíčových investičních záměrů na silniční síti I. třídy a na tzv. Vybrané silniční síti kraje
- Omezení růstu tranzitní dopravy a snížení zátěže životního prostředí vlivem dopravy
- Zlepšení stavebně technického stavu silnic a jejich povrchů
- Koncentrace a efektivní využití dostupných finančních zdrojů

##### **Postupně eliminovat koncentraci dopravních problémů v Plzni**

- Výstavba klíčových součástí základního komunikačního systému v Plzni
- Výstavba, rekonstrukce a modernizace dílčích částí aglomeračního okruhu
- Zvýšení preference MHD a snížení objemu cílové automobilové dopravy v centru města

##### **Zvýšit atraktivitu dálkové i regionální železniční dopravy pro cestující**

- Rychlé a kvalitní spojení kraje se vzdálenými cíli a sousedními kraji
- Realizace souboru investičních a neinvestičních akcí podporujících strategickou roli železniční dopravy ve veřejné dopravě

### **2.4.6 Pro strategický cíl: Rozšířit IDS kraje a zvýšit jeho atraktivitu pro uživatele**

#### Specifické cíle a opatření:

##### **Rozvíjet IDS kraje na bázi současného IDP**

- Rozšíření regionálního taktového grafikonu železniční dopravy ve vazbě na celostátní takt
- Optimalizace vedení linek a koordinace jízdních řádů všech dopravců
- Výběr nových dopravců na základě nabídkových řízení
- Vícezdrojové financování IDS

##### **Koordinovat realizaci investičních záměrů podporujících postupný rozvoj a kvalitu IDS**

- Realizace klíčových investičních záměrů na železničních tratích a v systémech MHD

- Výstavba a vybavení přestupních uzlů a terminálů pro veřejnou dopravu
- Výstavba parkovišť pro systémy P+R, B+R, K+R

#### **Zvýšit přepravní komfort (nabídka, čas, kvalita) a atraktivitu tarifu integrovaného dopravního systému**

- Koordinace efektivního využití finančních zdrojů vynakládaných veřejnou správou na dopravní obslužnost s příznivým dopadem na tarif
- Zavádění a provoz komplexních řídicích, informačních a platebních systémů
- Postupná obnova vozidlového parku

### **2.4.7 Pro strategický cíl: Zlepšit dostupnost a kvalitu služeb občanské vybavenosti**

#### Specifické cíle a opatření:

##### **Zlepšit kvalitu a dostupnost sociální péče**

- Přizpůsobení kapacit a struktury pobytových zařízení sociálních služeb poptávce
- Zkvalitnění dostupnosti terénních sociálních služeb

##### **Zlepšit kvalitu a dostupnost zdravotnické péče**

- Modernizace přístrojového vybavení lékařských pracovišť
- Podpora udržení sítě ordinací primární lékařské péče pro dospělé a pro děti a dorost
- Podpora mladých praktických lékařů pro dospělé a pro děti a dorost

##### **Zvýšit zapojení obyvatel rozvojem spolkové činnosti a neprofesionálních kulturních aktivit v obcích**

- Podpora sítě veřejných knihoven v obcích kraje
- Účinná a stabilní podpora spolkové činnosti a neprofesionálních kulturních aktivit formou víceletých grantů
- Podpora nevládních neziskových organizací při péči o aktivní využívání volného času dětí a mládeže

### **2.4.8 Pro strategický cíl: Zvýšit atraktivitu kraje pro cestovní ruch**

#### Specifické cíle a opatření:

##### **Využít revitalizované památkové objekty pro kulturní a společenské akce**

- Podpora revitalizace památkových objektů a jejich využití
- Zapojení neziskového sektoru při využití památkových objektů a pořádání kulturních a společenských akcí
- Podpora marketingu a propagace turistických cílů

##### **Modernizovat sportoviště a zázemí pro trávení volného času a rekreaci**

- Podpora modernizace sportovišť a jejich zázemí

- Vytváření podmínek pro umístování infrastruktury pro trávení volného času a rekreaci v rekreačních oblastech
- Marketingová podpora využití infrastruktury pro volný čas a rekreaci

#### **2.4.9 Pro strategický cíl: Posílit infrastrukturu pro ochranu životního prostředí**

##### Specifické cíle a opatření:

##### **Zajistit zásobování obcí pitnou vodou ve vysoké kvalitě a potřebném množství**

- Zlepšení ochrany povrchových a podzemních zdrojů pitné vody
- Zajištění vysoké kvality úpravy vody v hromadných distribučních systémech závislých na využití povrchových vod
- Rozvoj systémů zásobování vodou ve vazbě na systémy likvidace odpadních vod

##### **Zvýšit počet obcí, ve kterých jsou odpadní vody čištěny a likvidovány v souladu s platnými hygienickými předpisy**

- Dokončení výstavby kanalizačních systémů s ČOV v aglomeracích s více než 2 000 ekvivalentními obyvateli do roku 2015
- Finanční podpora rekonstrukce existujících starších kanalizačních systémů s ČOV v obcích zásobovaných pitnou vodou z veřejných vodovodů
- Rozvoj individuálních systémů likvidace odpadních vod v malých obcích

##### **Snížit podíl odpadů odstraňovaných skládkováním.**

- Rozvoj integrovaného systému nakládání s odpady
- Příprava realizace krajského zařízení na energetické využití odpadů

##### **Omezit lokální překračování imisních limitů (zejména pevných částic a benzen-a-pyrenu) znečištění ovzduší a limitů pro hlukovou zátěž.**

- Přednostní realizace investic na dopravní infrastrukturu v lokalitách se zvýšenými imisemi z dopravy a zvýšenou hlukovou zátěží
- Podpora obnovy a modernizace lokálních zdrojů vytápění
- Podpora systémů centrálního zásobování teplem

#### **2.4.10 Pro strategický cíl: Zachovat a rozvíjet ekologické funkce krajiny**

##### Specifické cíle a opatření:

##### **Snížit znečištění povrchových vod pro dosažení alespoň dobrého ekologického stavu či potenciálu vodních útvarů.**

- Řešení zvýšené koncentrace fosforu, zohledněním této problematiky při projektové přípravě investic do ČOV a kanalizace
- Opatření k revitalizaci vodních toků a zlepšení hydromorfologických parametrů tekoucích vod.
- Revize ochranných pásem vodních zdrojů a rozsah a druh přípustných aktivit v těchto územích

### **Zvýšit retenční schopnosti krajiny a snížit rizika výskytu a dopadů povodňových situací**

- Podpora aplikace a kontroly dodržování Zásad dobré zemědělské praxe (dle nařízení vlády 103/2003)
- Realizace retenčních a akumulčních nádrží na základě realistického hodnocení přínosů a nákladů a za předpokladu vyřešení existujících střetů se zájmy ochrany přírody
- Obnova retenčních schopností krajiny nástroji územního plánování a realizací komplexních pozemkových úprav
- Realizace stavebně – technických a dalších opatření

### **Zachovat krajinný ráz a ekologické funkce krajiny**

- Posílení ochrany nezastavěných ploch v rámci územního plánování a lepší využívání brownfields.
- Uplatňování metodických doporučení pro hodnocení a povolování investičních záměrů s potenciálním vlivem na krajinný ráz (OZE, průmyslové a dopravní investice, apod.)

## 3 Implementace, financování a vyhodnocování strategie

### 3.1 Úvod

Modelové zpracování strategie rozvoje Plzeňského kraje s výhledem do roku 2020 vychází z předpokladu, že dle doporučení Metodiky pro přípravu veřejných strategií bude od fáze stanovení základního strategického směřování a priorit, tvorba a hodnocení variant, dále fáze rozpracování strategie do úrovně opatření a doporučených aktivit, fáze rozhodnutí o vhodném způsobu implementace a především o podmínkách financování Strategie zahrnovat zásadní účast krajské samosprávy. V tomto kontextu je politické rozhodování o prioritách a způsobu jejich naplňování nenahraditelné a modelové zpracování Strategie nabízí pouze odborný návrh. Dle rozhodnutí gestora Strategie má tyto kroky za účasti vedení samosprávy Plzeňského kraje zahrnovat příprava Programu rozvoje Plzeňského kraje. Tento Program naváže na připravený podklad modelové Strategie, využije její analytickou fázi a část návrhu základní strategie. Podrobněji se však bude moci zaměřit na rozhodnutí o vizi, o prioritách i o vhodných nástrojích jejich naplňování. Pořízení Programu rozvoje Plzeňského kraje dle požadavků zákona o podpoře regionálního rozvoje umožní i podrobnější finanční plánování zdrojů pro realizaci Strategie.

Dále uvedené modelové návrhy odpovídají požadavkům Metodiky veřejných strategií a zohledňují věcný obsah navržené Strategie i podmínky Plzeňského kraje.

### 3.2 Nositel a gestor Strategie

Navržená Strategie má svým zaměřením poměrně komplexní obsahový záběr. Strategie identifikuje řadu rozvojových i eliminačních potřeb. Kompetence pro jejich naplnění nejsou koncentrovány v jedné instituci. Proto lze předpokládat, že rozhodující prvek pro její skutečné naplnění spočívá v koordinaci práce řady subjektů. Tuto roli s určitou oporou v různých zákonech a normách zastává v území Plzeňského kraje KÚ Plzeňského kraje, především Odbor regionálního rozvoje KÚ Plzeňského kraje (ORR). S tímto předpokladem byla modelová Strategie rozvoje Plzeňského kraje zpracována. Již ve fázi její přípravy se odborní pracovníci ORR věnovali pořizovatelské činnosti i koordinaci projednávání návrhů a připomínek v rámci Pracovní skupiny. Gestorem pořízení Strategie byl usnesením rady Plzeňského kraje jmenován vedoucí ORR, Ing. Arch. Miloslav Michalec. Subjektem odpovědným za implementaci Strategie je Odbor regionálního rozvoje a územního plánování KÚ Plzeňského kraje. V rámci KÚ Plzeňského kraje lze předpokládat vytvoření maticové struktury implementace Strategie (v dalších fázích Programu rozvoje Plzeňského kraje) s využitím odborných kapacit a kompetencí dalších odborů KÚ, ale pravděpodobně také dalších spolupracujících institucí, které v Plzeňském kraji působí.

### 3.3 Řídící struktura implementace Strategie

Řídící orgán Strategie	Rada Plzeňského kraje / Zastupitelstvo Plzeňského kraje
Role	Vrcholové schvalovací procesy
Pravomoc	Schvaluje dokument Strategie a jeho doplňování Rozhoduje o finančních zdrojích pro realizaci Strategie Schvaluje finanční transfery v rámci Strategie Schvaluje nefinanční podporu realizace Strategie
Odpovědnost	Existence Strategie Stanovení působnosti Strategie Financování Strategie

<b>Výkonné řízení implementace Strategie</b>	<b>Odbor regionálního rozvoje a územního plánování KÚ Plzeňského kraje</b>
Role	Výkonná realizace plnění Strategie
Pravomoc	Stanovuje a aktualizuje indikátory Strategie Řídí procesy finanční a nefinanční podpory opatření realizace Strategie a koordinuje realizaci Strategie prostřednictvím ostatních odborů KÚ Plzeňského kraje Zprostředkovává vztah dalších partnerů realizace Strategie se správou Plzeňského kraje
Odpovědnost	Aktualizace Strategie, indikátorové soustavy Zajištění toku informací a stanovisek v oblasti Strategie vůči dalším samosprávám v kraji a centrálním orgánům Přehled o hlavních realizačních aktivitách naplňujících Strategii

<b>Kontrolní a monitorovací činnosti</b>	<b>Pracovní skupina Strategie</b> (rozšířená o sociální a ekonomické partnery v regionu)
Role	Kontrolní činnost
Pravomoc	Schvaluje roční zprávy o realizaci a pokroku při naplňování Strategie Schvaluje návrhy změn a doplňků Strategie
Odpovědnost	Koordinace průřezových a oborových opatření spojených s realizací Strategie Součinnost při zajišťování dat, hodnotících informací, stanovisek vůči dalším partnerům

### 3.4 Základní pravidla a procesy řízení implementace

Strategie rozvoje Plzeňského kraje bude realizována prostřednictvím programu rozvoje Plzeňského kraje. Ten může být realizován dvěma základními způsoby:

- Realizace v oblastech, ve kterých má Plzeňský kraj příslušné kompetence - realizace vlastních záměrů a projektů, vyjadřování podpůrných stanovisek k záměrům dalších subjektů, vytváření podmínek pro podporu naplnění cílů Strategie (oborové koncepce a jejich realizace, legislativa na krajské úrovni, zastupování zájmů kraje vůči nadřazeným institucím na národní a evropské úrovni apod.).
- Naplňování cílů v oblastech, kde Plzeňský kraj příslušné kompetence nemá – poskytování finanční podpory ostatním subjektům pověřeným realizací konkrétních opatření, vyjadřování stanovisek vůči centrálním orgánům, spolupráce při tvorbě celostátních programů apod.

Z toho plyne, kde bude třeba v rámci rozpracování Programu rozvoje Plzeňského kraje vybudovat síť spolupracujících partnerů a institucí.

### 3.5 Proces řízení změn Strategie

Hlavní hodnotou Strategie rozvoje Plzeňského kraje do roku 2020 je doporučení hlavních směrů rozvoje na základě vyhodnocení postavení Plzeňského kraje i předpokladu vývoje souvisejících faktorů. Proto by hlavní změny Strategie a její implementace měly být založeny na soustavném sledování hlavních ukazatelů, na základě kterých bylo přijato rozhodnutí o jejich hlavních prioritách. Za hodnocení vývoje hlavních použitých ukazatelů je odpovědný gestor Strategie, respektive odborné zázemí ORR KÚ Plzeňského kraje. Pravidelné vyhodnocování se bude provádět za dodržení principů využitých při přípravě Strategie, tedy

hodnocení změn nadřazených strategických a koncepčních dokumentů, využití závěrů regionálních studií a koncepcí, hodnocení datové sady použité v rámci analýzy Strategie za dodržení principů využití srovnávacích analýz, analýz trendů a využívání odborných konzultací s odborníky v příslušných oblastech. Změny by měly být předmětem pravidelných informací zpracovaných pro účely projednání v rámci Pracovní skupiny Strategie a předkládány ke schválení Řídícímu orgánu Strategie.

### 3.6 Plán řízení rizik

Riziko	Pravděpodobnost vzniku	Eliminační opatření
Nesprávná interpretace hlavních ukazatelů a argumentů v rámci analýz	střední	Ověřování, dlouhodobé sledování ukazatelů, konzultace s odborníky, veřejné prezentace
Nesprávné zaměření vize a cílů Strategie	střední	Vyhodnocování realizace obdobných strategií, konzultace v rámci dalších krajů, srovnávání s nadřazenými strategiemi
Neochota využití Strategie jako koordinujícího nástroje rozvoje území kraje	vysoká	Prezentace obsahu Strategie správě vedení kraje a dalším partnerům, veřejná medializace
Zpoždění zahájení navazující přípravy Programu rozvoje Plzeňského kraje	střední	Včasná příprava zadání,
Nedostatek alokovaných zdrojů pro realizaci Strategie a Programu	vysoká	Poskytnutí dostatku podkladů správě kraje o přínosech koordinovaného přístupu k územnímu rozvoji
Nízká motivace dalších subjektů ke spolupráci na realizaci Strategie	střední	Vybudování systému komunikace s relevantními partnery, podpora využití Strategie pro související činnosti
Nedostatky v kapacitě implementační struktury	střední	Dlouhodobé pověření odborných pracovníků a institucí, vzdělávání, odborné stáže
Nefungující systém aktualizace Strategie	střední	Příprava plánu aktualizace ve vazbě na dostupnost informací

### 3.7 Systém monitorování naplňování cílů Strategie

Pro každý navržený strategický cíl strategie budou stanoveny sady indikátorů pro účely hodnocení naplňování výsledků Strategie.

Cíl	Hlavní indikátor
Zlepšit pozici kraje z hlediska ekonomické výkonnosti v rámci ČR	Pořadí Plzeňského kraje v HDP/obyv
Zvýšit počet a kvalitu pracovních míst	Podíl uchazečů na VPM
Zvýšit migrační přírůstek obyvatel s důrazem na mladé a kvalifikované	Průměrný migrační přírůstek počtu obyvatel za posledních 5 let
Vzdělávací nabídku přizpůsobit rozvojovým potřebám kraje	Neuspěšnost absolventů na trhu práce
Zajistit rozvoj a funkčnost dopravních sítí kraje	Podíl financování projektů na vybrané síti
Rozšířit IDS kraje a zvýšit jeho atraktivitu pro uživatele	Podíl obyvatel využívajících veřejnou dopravu

Zlepšit dostupnost a kvalitu služeb občanské vybavenosti	Podíl neuspokojených žádostí o veřejnou službu
Zvýšit atraktivitu kraje pro cestovní ruch	Počet návštěvníků a době jejich pobytu
Posílit infrastrukturu pro ochranu životního prostředí	Dostupnost infrastruktury ochrany životního prostředí
Posílit ekologické funkce krajiny	Koeficient ekologické stability

### 3.8 Plán spolupráce a komunikace

Plán spolupráce a komunikace je uváděn pro celý proces přípravy Strategie včetně její implementace.

#### A. Úvod

Plán spolupráce a komunikace navrhuje aktivity, které reálně přispějí k aktivizaci odborné veřejnosti a klíčových dotčených institucí/jednotlivců pro navržení a posléze realizaci veřejných strategií. Úspěch Plánu spolupráce a komunikace závisí na skutečném zainteresování cílových skupin a na jejich účasti, která nebude pouhou formalitou a přivede je k tomu, aby o tématu přemýšleli nejen z pohledu svých partikulárních zájmů. K dosažení tohoto cíle je potřeba velmi kvalitní moderace jednotlivých setkání, která se při přípravě strategie uskuteční. Případně je možné doplnit skupinová setkání osobními konzultacemi a rozhovory v případě, že se objeví připomínky, které nelze vyřešit na skupinovém jednání.

Pro podpoření neformální komunikace o rozvoji kraje je zároveň vhodné využít systému neformálních diskusních setkání o rozvoji kraje (např. diskusní klub typu Chatham house, moderovaná beseda v rozhlasu), která nebudou přímo vázaná na harmonogram zpracování Strategie, ale z nichž vzešlé podněty bude možno využít.

#### B. Cíle a účel Plánu komunikace a spolupráce

- Získat další informace a náměty pro Strategii
- Zajistit včasné a přesné informování o Strategii
- Zajistit schválení Strategie
- Mobilizovat aktéry potřebné pro realizaci Strategie

#### C. Harmonogram aktivit komunikace a spolupráce při tvorbě Strategie

Harmonogram aktivit komunikace a spolupráce je strukturován podle jednotlivých fází tvorby Strategie tak, jak jsou definovány v návrhu Metodiky přípravy strategií. Konkrétní termíny nejsou uvedeny a musí být doplněny dle reálného harmonogramu zpracování Strategie. Za naplňování Plánu spolupráce a komunikace bude odpovědný manažer komunikace a publicity.

##### 1) Fáze nastavení projektu

##### Cíle komunikace a spolupráce:

- Informovat cílové skupiny o zpracování Strategie a možnostech jejich zapojení

##### Cílová skupina:

- Obyvatelé kraje
- Místní samospráva
- Klíčové subjekty – veřejné či soukromé organizace či instituce, které mohou mít vliv na oblasti, které jsou ve Strategii řešeny. Klíčovými subjekty mohou být:

*Ekonomika:* Hospodářská komora, zástupci hlavních podniků v kraji, zástupci vybraných bank, česko-německá HK, Agrární komora, Asociace soukromých zemědělců

*Občanská vybavenost:* poskytovatelé sociálních služeb, NNO zaměřené na činnost v oblasti kultury

*Lidské zdroje:* Vysoké školy, základní a střední školy, zástupci hlavních zaměstnavatelů v Plzeňském kraji

*Doprava a Infrastruktura:* Autobusoví dopravci, ŘSD, ČD, Logistika (doprava zboží), Vodárna, Povodí, ČHMÚ, ČEZ, dodavatelé tepla, poradenské a zprostředkovatelské firmy zabývající se biomasou (příp. energetickým zpracováním odpadu),  
*Životní prostředí:* Vodárna, Povodí, ČHMÚ, Agentura pro zemědělství a venkov MZe, Agrární komora, Asociace soukromých zemědělců, environmentální NNO  
*Obecně pro všechna témata:* NNO, místní akční skupiny, jednotlivé odbory Magistrátu krajských měst, obecní úřady větších měst či obcí s rozšířenou působností, Spolek pro obnovu venkova, Svaz měst a obcí,

#### Způsoby komunikace a spolupráce:

- Informační kampaň jejímž cílem bude seznámit širokou i zainteresovanou veřejnost s důvody vzniku i cíli připravovaného strategického dokumentu. Při kampani budou využity následující informační kanály:
  - krajské internetové stránky (vznikne speciální web pro projekt tvorby strategie)
  - zpravodaj či noviny, které vydává Krajský úřad
  - zpravodaje obcí mikroregionů či místních akčních skupin
  - tematická stránka k problematice tvorby strategie v regionálních tištěných periodikách
- Informační dopis, který bude distribuován místním samosprávám a zainteresovaným subjektům

### **2) Analytická a prognostická fáze**

#### Cíle komunikace a spolupráce:

- Odborná diskuse a oponentura zpracovaných analýz a výhledů
- Předběžná diskuse o řešení problematiky v jednotlivých prioritních oblastech Strategie

#### Cílová skupina:

- Pracovní skupina (zástupci relevantních odborů Krajského úřadu)
- Klíčové subjekty s kompetencemi v předmětných tématech
- Klíčové subjekty obecně pro všechna témata

#### Způsoby komunikace a spolupráce:

- Facilitovaná tematická setkání na kterých se diskutují jednotlivá předmětná témata Strategie (např. ekonomika, občanské vybavení, sociální integrace)

### **3) Stanovení strategického směřování, priorit a variant**

#### Cíle komunikace a spolupráce:

- Představit hlavní možné priority a alternativy rozvoje
- Vybrat variantu pro detailní rozpracování Strategie

#### Cílová skupina:

- Rada daného kraje
- Zastupitelstvo daného kraje, popř. pracovní skupina zastupitelstva pro regionální rozvoj

#### Způsoby komunikace a spolupráce:

- Facilitované tematické (výjezdní) jednání Rady, nebo Zastupitelstva, nebo pracovní skupiny pro regionální rozvoj Zastupitelstva, kde budou představeny možné priority a alternativy rozvoje kraje. Výstupem jednání bude vybraná varianta pro detailní rozpracování Strategie.

### **4) Rozpracování Strategie - identifikace variantních opatření**

#### Cíle komunikace a spolupráce:

- Odborná diskuse resp. oponentura o možných variantních opatřeních

#### Cílová skupina:

- Pracovní skupina a klíčové subjekty s kompetencemi v předmětných tématech

#### Způsoby komunikace a spolupráce:

- Facilitovaná tematická setkání prostřednictvím kterých probíhá odborná diskuse k jednotlivým variantním opatřením daného předmětného tématu Strategie. (např. ekonomika, občanské vybavení, sociální integrace)

### **5) Nastavení implementace, financování a vyhodnocování strategie**

#### Cíle komunikace a spolupráce:

- Připomínkování a předběžné odsouhlasení implementační části dotčenými subjekty

#### Cílová skupina:

- Pracovní skupina a klíčové subjekty s kompetencemi v předmětných tématech
- Dotčené subjekty (subjekty, které se budou podílet na realizaci nebo jejichž činnost může být strategií dotčena)

#### Způsoby komunikace a spolupráce:

- Facilitovaná tématická setkání prostřednictvím kterých probíhá odborná diskuse k jednotlivým variantním opatřením daného předmětného tématu Strategie. (např. ekonomika, občanské vybavení, sociální integrace)

### **6) Návrh Strategie před schválením**

#### Cíle komunikace a spolupráce:

- Získání připomínek k celkovému návrhu Strategie před jejím schválením

#### Cílová skupina:

- Zastupitelstvo kraje
- Obce
- Veřejnost

#### Způsoby komunikace a spolupráce:

- Veřejné projednání na půdě Zastupitelstva kraje
- Informační kampaň při využití v první fázi uvedených informačních kanálů

### **7) Strategie po schválení**

#### Cíle komunikace a spolupráce:

- Prezentace schválené Strategie široké veřejnosti

#### Cílová skupina:

- Obce
- Klíčové subjekty
- Dotčené subjekty
- Veřejnost

#### Způsoby komunikace a spolupráce:

- Informační kampaň při využití v první fázi uvedených informačních kanálů
- Diskusní pořady v médiích

### **8) Implementace Strategie**

#### Cíle komunikace a spolupráce:

- Prezentace realizace Strategie – příležitosti a dosažené výsledky

#### Cílová skupina:

- Obce
- Klíčové subjekty
- Dotčené subjekty
- Veřejnost

#### Způsoby komunikace a spolupráce:

- Informace o příležitostech spolupráce při naplňování Strategie v regionálních médiích, osobní setkání gestora a vedení partnerských institucí
- Prezentace hodnotících zpráv, jejich prezentace v médiích, cílené předkládání partnerům, prezentace pro odbornou veřejnost, veřejná slyšení pro zastupitele Plzeňského kraje

## **3.9 Plán financování implementace Strategie**

Z hlediska významu finančních potřeb realizace Strategie jsou kromě nákladů na zajištění procesu rozpracování a aktualizace Strategie (především v rámci Programu rozvoje Plzeňského kraje) klíčové náklady na provádění realizačních opatření.

Sestavení finančních potřeb realizace Strategie je možno provést s využitím navržené soustavy ukazatelů a indikátorů. Díky uplatnění zásady zajištění pokud možno co nejpreciznější operability identifikovaných problémů (umožňující modelování a kvantifikaci vstupů a výstupů) je možno kvalifikovaně odhadovat potřebné zdroje, které umožní získání výstupů a dosažení cílového stavu. Podrobné modelování v rámci Strategie není prováděno. Je předmětem rozpracování Strategie v rámci Programu rozvoje Plzeňského kraje.

V rámci Strategie je možné alespoň rámcově (v souladu s Metodikou) určit zdroje financování Strategie. Určení vlastních, respektive vnitřních zdrojů financování je otázkou rozhodnutí řídicího orgánu Strategie a dále dalších partnerských institucí v území Plzeňského kraje, především pak měst a obcí. Vnější i vnitřní soukromé zdroje jsou bez konkretizace opatření na úrovni podporovaných aktivit jen obtížně predikovatelné.

V rámci vnějších veřejných zdrojů hraje pro nejbližší období pravděpodobně klíčovou roli politika hospodářské a sociální koheze EU v programovém období 2014 – 2020. V této souvislosti je možno dle dostupných informací poskytnout rámcové zhodnocení souladu hlavních intervenčních oblastí evropských fondů a navržených strategických cílů Strategie. Tento přehled může posloužit pro koncentrování vnitřních zdrojů na ty oblasti, které podpora EU nepokrývá i na oblasti, které podpora EU bude pravděpodobně zahrnovat a bude vyžadovat zajištění vnitřních finančních zdrojů pro spolufinancování.

<b>Zlepšit pozici kraje z hlediska ekonomické výkonnosti v rámci ČR</b>
Zvýšit objem investic na území Plzeňského kraje
Zkvalitnit marketing a komunikaci s potenciálními investory
Využití potenciálu vědy pro inovace
<b>Zvýšit počet a kvalitu pracovních míst</b>
Posílit význam MSP na zaměstnanosti
Zvýšit zájem o podnikání
<b>Zvýšit migrační přírůstek obyvatel s důrazem na mladé a kvalifikované</b>
Podpořit rozvojový potenciál v centrech osídlení
Podpořit bytovou výstavbu v perspektivních lokalitách
Zvýšit míru integrace cizinců
<b>Vzdělávací nabídku přizpůsobit rozvojovým potřebám kraje</b>
Zainteresovat zaměstnavatele na fungování a výsledcích škol
Optimalizovat oborovou nabídku v území
Zvýšit účinnost dalšího vzdělávání
<b>Zajistit rozvoj a funkčnost dopravních sítí kraje</b>
Integrovat a zkvalitnit celostátní a regionální silniční síť kraje
Postupně eliminovat koncentraci dopravních problémů v Plzni
Zvýšit atraktivitu dálkové i regionální železniční dopravy pro cestující
<b>Rozšířit IDS kraje a zvýšit jeho atraktivitu pro uživatele</b>
Rozvíjet IDS kraje na bázi současného IDP
Koordinovat realizaci investičních záměrů podporujících postupný rozvoj a kvalitu IDS
Zvýšit přepravní komfort (nabídka, čas, kvalita) a atraktivitu tarifu integrovaného dopravního systému
<b>Zlepšit dostupnost a kvalitu služeb občanské vybavenosti</b>
Zlepšit kvalitu a dostupnost sociální péče
Zlepšit kvalitu a dostupnost zdravotnické péče

Zvýšit zapojení obyvatel rozvojem spolkové činnosti a neprofesionálních kulturních aktivit v obcích
<b>Zvýšit atraktivitu kraje pro cestovní ruch</b>
Využít revitalizované památkové objekty pro kulturní a společenské akce
Modernizovat sportoviště a zázemí pro trávení volného času a rekreaci
<b>Posílit infrastrukturu pro ochranu životního prostředí</b>
Zajistit zásobování obcí pitnou vodou ve vysoké kvalitě a potřebném množství
Zvýšit počet obcí, ve kterých jsou odpadní vody čištěny a likvidovány v souladu s platnými hygienickými předpisy
Snížit podíl odpadů odstraňovaných skládkováním
Omezit lokálního překračování imisních limitů (zejména pevných částic a benzen-a-pyrenu) znečištění ovzduší a limitů pro hlukovou zátěž
<b>Posílit ekologické funkce krajiny</b>
Snížit znečištění povrchových vod pro dosažení alespoň dobrého ekologického stavu či potenciálu vodních útvarů
Zvýšit retenční schopnosti krajiny a snížit rizika výskytu a dopadů povodňových situací
Zachovat krajinný ráz a ekologické funkce krajiny

nepředpokládáno
částečně
předpokládáno

### 3.10 Časový plán implementace Strategie

Projednání závěrů modelu Strategie s vedením Plzeňského kraje	XII.2012
Zpracování požadavků, připomínek a stanovisek	I.2013
Zadání Programu rozvoje Plzeňského kraje	II.2013
Zahájení implementace Programu rozvoje Plzeňského kraje	I.2014

## Použité podklady

- *Akční plán pro biomasu v ČR na období 2012 – 2020.*
- *Aktualizace programu ke zlepšení kvality ovzduší Plzeňského kraje - stručný výtah.* ČHMÚ - pobočka Plzeň. 2009.
- *Aktualizace Programu rozvoje Plzeňského kraje.* RRA Plzeňského kraje. 2008.
- *Analýza regionálních rozdílů v ČR.* ČSÚ. Praha. 2010.
- *Analýza socioekonomického rozvoje Plzeňského kraje.* RRA Plzeňského kraje. 2010.
- *Analýza stavu výzkumu, vývoje a inovací v České republice a jejich srovnání se zahraničím v roce 2011.* Rada pro výzkum, vývoj a inovace. 2011. [on-line]. Dostupné z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=627472>
- *Asociace nestátních neziskových organizací Plzeňského kraje.* [on-line]. Dostupné z: (<http://www.annoPlzeňského kraje.cz/>)
- Beneš, P., Robotková, M., *Střední školy v Plzeňském kraji.* RRA Plzeňského kraje. 2011.
- Beneš, P., Robotková, M., *Trh práce v Plzeňském kraji v roce 2009.* RRA Plzeňského kraje. 2010.
- Beneš, P., Uhlík, F., *Analýza socioekonomického rozvoje Plzeňského kraje se specifikací potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky.* RRA Plzeňského kraje. 2010.
- Beneš, P., Robotková, M., Ženíšková, L., *Analýza předběžných výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2011.* RRA Plzeňského kraje. 2012.
- *Bytová výstavba v územích České republiky v letech 1997 - 2010.* ČSÚ. 2012. [on-line]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/p/8209-12>
- *Cizinci v ČR.* ČSÚ. 2012. [on-line]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz\\_publicace](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_publicace)
- *Data Biom.cz.* [datový soubor].
- *Data ČHMÚ.* [datový soubor].
- *Data ČSÚ.* [datový soubor].
- *Data Energetického regulačního úřadu.* [datový soubor].
- *Data Geoportálu Cenia.* [datový soubor].
- *Data Povodí Vltavy s.p.* [datový soubor].
- *Data Vodárny Plzeň a.s.* [datový soubor].
- *Data Výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy.* [mapová služba].
- *Databáze intenzity dopravy na komunikační síti Plzeňského kraje v roce 2010.* [databáze].
- *Databáze intenzity dopravy na komunikační síti v Plzni v roce 2010 a v roce 2012.* [databáze].
- *Databáze přijímacího řízení na střední školy v Plzeňském kraji 2005-2011.* Odbor školství, mládeže a sportu Krajského úřadu Plzeňského kraje. 2010. [databáze].
- *Databáze středních škol v Plzeňském kraji 2005-2011.* Odbor školství, mládeže a sportu Krajského úřadu Plzeňského kraje. 2010. [databáze].
- *Demografické ročenky (pramenná díla) 2009 - 1990.* ČSÚ. 2012. [on-line]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casova\\_rada\\_demografie\\_2009\\_1990](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casova_rada_demografie_2009_1990)

- *Demografické ročenky (pramenná díla) 2010 - 2011*. ČSÚ. 2012. [on-line]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casova\\_rada\\_demografie](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casova_rada_demografie)
- *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Plzeňského kraje (2012-2016)*. OŠMS KÚ Plzeňského kraje. 2012.
- *Dopravní politika ČR 2005 – 2013. Aktualizace*. 2011.
- *Dopravní sektorové strategie 2007 – 2013*.
- *Dotazníkové šetření aglomerací s 2 000 a více EO*. OŽP KÚ Plzeňského kraje. 2012.
- Duras, J., Nutrienty, kvalita povrchových vod a potřeba redukce v bodových a plošných zdrojích. In *Vodafórum 2012*.
- *Exportní strategie České republiky pro období 2012 – 2020*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. 2012. [on-line]. Dostupné z: <http://databaze-strategie.cz/cz/MPO/strategie/exportni-strategie-cr-2012-2020?typ=struktura>
- Fiala, T., Langhamrová, J., Průša, L., Projection of the Human Capital of the Czech Republic and its Regions to 2050. *Demografie*, 53, s. 304-320.
- *Generel dopravy v klidu města Plzně*. ÚKRmP. 2012.
- *Generel osídlení Plzeňského kraje*. RRA Plzeňského kraje. 2003.
- Hasičský záchranný sbor Plzeňského kraje. [on-line]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/hzs-plzenskeho-kraje.aspx>
- *Hodnocení jakosti surové vody dle vyhlášky 252/2004 Sb.* Vodárna Plzeň a.s. 2000-2011.
- *Informace a podklady pracovníků Odboru životního prostředí KÚ Plzeňského kraje*.
- *Informace z databáze Odboru dopravy Plzeňského kraje*.
- *Informace z databáze ŘSD Plzeň*.
- *Informace z databáze Správy a údržby silnic Plzeňského kraje*.
- *Inovační aktivity podniků v České republice 2008 až 2010*. ČSÚ. 2011. [on-line]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/9605-12>
- *Integrovaný portál MPSV - statistika trhu práce*. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2012. [on-line]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat>
- *Karta tematického okruhu – Funkční výzkumný a inovační systém*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. 2012.
- *Koncepce dopravy Plzeňského kraje - 3. etapa – Návrh řešení*. 2008.
- *Koncepce ochrany vod - Studie protipovodňových opatření Plzeňského kraje*. 2004.
- *Koncepce rozvoje cykloturistiky a cyklodopravy v Plzeňském kraji, koncept*. 2012.
- *Konvergenční program České republiky*. Ministerstvo financí ČR. 2012. [on-line]. Dostupné z: [http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/konvergen\\_programy.html](http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/konvergen_programy.html)
- *Krajinný integrovaný plán rozvoje regionu NP Šumava: Strategie trvale udržitelného turismu pro území Národního parku Šumava*. [on-line]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/5651/sekce/krajinnny-integrovaný-plan-rozvoje-regionu-np-sumava-kipt/>
- Krajský úřad Plzeňského kraje, Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/kategorie/zdravotnictvi-a-socialni-veci?sekce=verejna-sprava>

- Krajský úřad Plzeňského kraje, Odbor sociálních věcí. [on-line]. Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/kategorie/zdravotnictvi-a-socialni-veci?sekce=verejna-sprava>
- Krajský úřad Plzeňského kraje, Odbor zdravotnictví. [on-line]. Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/kategorie/zdravotnictvi-a-socialni-veci?sekce=verejna-sprava>
- Mazouch, P., Fischer, J., *Lidský kapitál – měření, souvislosti, prognózy*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2011.
- *Lidské zdroje pro vědu a technologie*. ČSÚ. 2011. [on-line]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/lidske\\_zdroje\\_pro\\_vedu\\_a\\_tecnologie](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/lidske_zdroje_pro_vedu_a_tecnologie)
- *MapoMat*. AOPK ČR. [datový soubor].
- Mátllová, M., Prevalence demence v Evropě (Alzheimerova choroba jako evropská priorita. Česká alzheimerovská společnost Praha. *Zdravotnické noviny*, 2. 11. 2009. [on-line]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/priloha-lekarske-listy/alzheimerova-choroba-jako-evropska-priorita-447834>
- *Mezinárodní audit výzkumu, vývoje a inovací v ČR*. MŠMT. 2011. [on-line]. Dostupné z: <http://audit-vav.reformy-msmt.cz/soubory-ke-stazeni/zaverecna-zprava-z-audit-u-vaval/>
- Ministerstvo kultury ČR. [on-line]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/>
- Ministerstvo vnitra ČR. [on-line]. Dostupné z: (<http://www.mvcr.cz/>)
- *Ministerstvo zemědělství České republiky ČR*. [on-line]. Dostupné z: [www.mze.cz/](http://www.mze.cz/)
- *Národní inovační strategie ČR 2012-2020*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. 2012. [on-line]. Dostupné z: <http://databaze-strategie.cz/cz/MPO/strategie/narodni-inovacni-strategie-ceske-republiky>
- Národní památkový ústav. [on-line]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/>
- *Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky na léta 2009 – 2015*. Rada pro výzkum, vývoj a inovace. 2009. [on-line]. Dostupné z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=532844>
- *Národní strategický plán rozvoje venkova 2007 – 2013*. 2006.
- *Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy*. 2004.
- *Návštěvnost Šumavy*. [on-line]. Dostupné z: [http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/sumave-chybi-zakon-o-parku-a-klesa-ji-navstevnost?sel\\_ids=1&ids%5Bx48bd16b954f5114628650ff503d06e30%5D=1](http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/sumave-chybi-zakon-o-parku-a-klesa-ji-navstevnost?sel_ids=1&ids%5Bx48bd16b954f5114628650ff503d06e30%5D=1)
- *Plán dopravní obslužnosti Plzeňského kraje na léta 2012 – 2016*. POVED. 2011.
- *Plán oblasti povodí Berounky*. Povodí Vltavy s.p. 2009.
- *Plán oblasti povodí Horní Vltavy*. Povodí Vltavy s.p. 2009.
- *Plán rozvoje vodovodů a kanalizací Plzeňského kraje*. 2004.
- Policie ČR. [on-line]. Dostupné z: (<http://www.policie.cz/>)
- *Politika územního rozvoje ČR*. 2008.
- *Posouzení přípravy investic v oblasti regionální silniční sítě v souvislosti s finanční podporou z EU*. RRA Plzeňského kraje. Plzeň. 2009.
- *Posouzení retenčních kapacit území Plzeňského kraje*, územní studie. IRI. 2010.

- *Prognóza počtu obyvatel do roku 2065*. ČSÚ. 2010. [datový soubor].
- *Prognóza vývoje obyvatelstva Plzeňského kraje*. URS. 2009.
- *Prognóza vývoje počtu a věkové struktury obyvatelstva Plzně*. [on-line]. Dostupné z: <http://ukr.plzen.eu/cz/analyticke-a-koncepcni-dokumenty/obyvatelstvo/prognoza-vyvoje-obyvatelstva-plzne-v-obdobi-2010-2040/prognoza-vyvoje-obyvatelstva-plzne-v-obdobi-2010-2040.aspx>
- *Program rozvoje města Plzně*. 2011.
- *Přehled a plán investic na síti silnic II. a III. tříd v Plzeňském kraji*. RRA Plzeňského kraje. 2011.
- *Regionální účty 2011*. ČSÚ. 2012. [on-line]. Dostupné z: [http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu\\_reg](http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_reg)
- *Roční národní účty*. ČSÚ. 2011. [on-line]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>
- *Roční statistické šetření výzkumu a vývoje (VTR 5-01)*. ČSÚ. 2011. [on-line]. Dostupné z: [http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statistika\\_vyzkumu\\_a\\_vyvoje](http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statistika_vyzkumu_a_vyvoje)
- *Roční šetření o licencích (LIC 5-01)*. ČSÚ. 2011. [on-line]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/licence>
- *Sdružení hasičů Čech, Moravy, Slezska*. [on-line]. Dostupné z: (<http://www.dh.cz/>)
- *SLDB 2011 – Vzdělanostní struktura obyvatelstva*. ČSÚ. 2012. [on-line]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30558&th=&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=>
- Sklenička, P., *Koncepce ochrany přírody a krajiny v Plzeňském kraji*. 2004.
- *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí ČR*. ČÚZK. 2012.
- *Správa CHKO Český les*. [on-line]. Dostupné z: (<http://old.ochranaprirody.cz/res/data/102/014103.pdf>)
- *Stav přímých zahraničních investic v ČR*. Česká národní banka. 2012. [on-line]. Dostupné z: [http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni\\_bilance\\_stat/pzi/index.html](http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/index.html)
- *Stavby fotovoltaických elektráren v Plzeňském kraji*. Krajský úřad Plzeňského kraje. Nedatováno.
- *Stavby pro bydlení dokončené 2011*. ČSÚ. 2012. [on-line]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/8206-12>
- *Statistická ročenka Plzeňského kraje 2011*. ČSÚ. 2011. [on-line]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajp/321011-11-xp>
- *Statistika inovací*. ČSÚ. 2011. [on-line]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statistika\\_inovaci](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statistika_inovaci)
- *Stav životního prostředí v krajích ČR*. Cenia. 2009.
- *Státní energetická koncepce ČR 2010 – 2030*.
- *Státní politika životního prostředí 2012-2020*.
- *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR*. 2009.
- *Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti České republiky pro období 2012 až 2020*. Úřad vlády ČR. 2011. [on-line]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Strategie-mezinarodni-konkurenceschopnosti-Ceske-republiky.pdf>

- *Strategie podpory dopravní obsluhy území*. 2005.
- *Strategie regionálního rozvoje ČR 2007 - 2013*. Praha. 2006.
- *Strategie regionálního rozvoje ČR*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. 2012. [on-line]. Dostupné z: <http://www.regionálnírozvoj.cz/index.php/srr.html>
- *Studie a analýzy SVS města Plzně*.
- *Studie proveditelnosti Integrovaného systému nakládání se směsnými komunálními odpady v Plzeňském kraji*. TI Centrum, a.s. 2011.
- *Studie starých ekologických zátěží Plzeňského kraje*. Vodní zdroje, a.s. 2005.
- *Syntéza stavu životního prostředí v krajích ČR v roce 2010*. Cenia. 2012.
- Šumava 21 o. s. [on-line]. Dostupné z: (<http://www.sumava21.cz>)
- *Terciární vzdělávání*. MŠMT. 2012. [on-line]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/statistika-skolstvi/terciarni-vzdelavani>
- *Tiskové prohlášení KHS ve věci pesticidů v pitné vodě*. (23. 5. 2012).
- *Určení mírnějšího hygienického limitu pro skupinový vodovod pro veřejnou potřebu Plzeň – opatření orgánu ochrany veřejného zdraví*. KHS. 2011.
- *Usnesení Rady Plzeňského kraje č. 1003/09 ze dne 31. 8. 2009 (+ důvodová zpráva, podklad)*.
- *Usnesení vlády České republiky č. 575 ze dne 11. srpna 2010*.
- *Územně analytické podklady Plzeňského kraje*. 2011.
- *Územní energetická koncepce Plzeňského kraje*. 2003.
- *Územní plán města Plzně*. Aktuální schválená verze z roku 2010 + přílohy a podklady. ÚKRmP. 1995.
- ÚZIS. [on-line]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/>
- Veřejná databáze: Práce, sociální statistiky, zdravotnictví. ČSÚ. [on-line]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/uvod.jsp>
- *Vybrané údaje o veřejných rozpočtech územně samosprávných celků*. [databáze] Ministerstvo financí ČR. 2012.
- *Vyhodnocení možností umístění větrných elektráren z hlediska ochrany přírody a krajiny na vybraných čtyřech územích Plzeňského kraje*. Centrum pro krajinu. 2007.
- *Vyhodnocení POH Plzeňského kraje za rok 2010*. ARCADIS Bohemiaplan, s.r.o. 2011.
- *Vyjížd'ka a dojížd'ka za prací a do škol na území Plzeňského kraje*. RRA Plzeňského kraje. 2005.
- *Výběrové šetření pracovních sil*. ČSÚ. 2011. [on-line]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zamestnanost\\_nezamestnanost\\_prace](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zamestnanost_nezamestnanost_prace)
- *Wirtschaftskamer Österreich. UPL- Special 07/2012*.
- *Základní informace o plánech oblastí povodí a programech opatření pro správní obvod Plzeňského kraje*. 2009.
- *Zdražil, V., Tobolová, B., Keken, Z., Vymezení lokalit pro akumulaci povrchových vod (LAPV) versus komunitární ochrana přírody a krajiny (Natura 2000)*. Katedra aplikované ekologie FŽP ČZU v Praze. 2011.

- Zdražil, V., Tobolová, B., Keken, Z., *Vymezení lokalit pro akumulaci povrchových vod (LAPV) versus národní ochrana přírody a krajiny (ochrana zvláštní velkoplošná a maloplošná)*. Katedra aplikované ekologie FŽP ČZU v Praze, 2011.
- *Zásady rozvoje dopravního systému města Plzně*. ÚKRmP. 2011.
- *Zásady urbánní politiky*. Praha. 2010.
- *Zásady územního rozvoje Plzeňského kraje*. IRI. 2008.